

Møte tirsdag den 8. februar 2011 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 49):

1. Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til justisministeren:

«Trafficking er et omfattende problem som fattige og desperate mennesker i alle deler av verden utsettes for. Menneskehandel betegnes som vår tids slaveri. Ofrene blir lurt eller tvunget til å arbeide eller utføre handlinger som ofte er nedverdiggende og farlige. Menneskehandel kan omfatte alt fra utnyttelse i sexindustri og prostitusjon til tvangsarbeid, f.eks. tigging, krigstjeneste, svart arbeid eller ulovlig organsalg. Vi regner med at mange tusen kvinner og barn, men også menn, føres til og mellom land i Vest-Europa, noen havner i Norge. Det mistenkes at menneskehandel kan ligge bak når barn forsvinner fra asylmottak eller oppsøkes på asylmottak av ukjente voksne.

Hva mener statsråden kan gjøres for å sikre traffickingofre bedre vern og rettigheter, hvordan kan bistands- og støttetjenester overfor barn som er ofre for menneskehandel, forbedres, og når vil handlingsplanen om menneskehandel foreligge?»

2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine M. Eriksen Søreide, Ivar Kristiansen, Peter Skovholt Gitmark, Lars Myraune og Gunnar Gundersen om en ny helhetlig befalsordning for Forsvaret (Innst. 80 S (2010–2011), jf. Dokument 8:162 S (2009–2010))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal om styrking av rettigheter for veteraner etter internasjonale operasjoner. Endring i forsvarspersonelloven (Innst. 183 L (2010–2011), jf. Dokument 8:28 LS (2010–2011))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet (Innst. 182 S (2010–2011), jf. Prop. 43 S (2010–2011))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 93 S (2010–2011), jf. Meld. St. 21 (2009–2010))
6. Interpellasjon fra representanten Gjermund Hagesæter til landbruks- og matministeren:

«Boplikt er et særnorsk rettsfenomen som innebærer en plikt til at en landbrukseiendom eller et hus skal benyttes til helårs beboelse. Denneplikten skilles ut i enten personlig eller upersonlig boplikt, og oppfylles ved at eieren eller andre er folkeregistrert bosatt på eiendommen. Boplikten anses å være et distriktspolitisk virkemiddel med siktemål å opprettholde eller

fjerne et spesifikt bomønster i en kommune. Boplikten får i slike tilfeller også den konsekvens at den kan føre til at enkeltmenneskets rettigheter, så som retten til å bevege seg fritt og velge tilholdssted fritt innenfor en stats grense, og retten til å eie eiendom uten å frykte at denne kan bli vilkårlig fratatt en, blir krenket. Disse rettighetene er beskrevet i artiklene 13 og 17 i FNs menneskerettighetserklæring.

Hvordan vil statsråden sikre at slike grunnleggende, individuelle rettigheter ikke krenkes?»

7. Interpellasjon fra representanten Elisabeth Aspaker til kunnskapsministeren:

«Norsk skole har betydelige utfordringer knyttet til å skaffe seg nok lærere. Mange lærere vil gå av med pensjon de neste ti årene, og andelen ufaglærte lærere har økt siden 2005. Et stort antall lærere har ikke godkjent utdanning for det trinnet de underviser på. Situasjonen for engelskfaget er ikke noe unntak. Ifølge SSB hadde i 2007 nærmere 70 pst. av småskolelærerne, over 50 pst. av lærerne på mellomtrinnet og mer enn 25 pst. av lærerne på ungdomstrinnet som underviste i engelsk, ingen studiepoeng i faget. Samtidig har vi nå en situasjon med utbredt arbeidsledighet blant lærere bl.a. i Irland. Lærerkompetanse er en viktig faktor for å sikre kvalitet i skolen. Faget engelsk og språkfag generelt burde være fag der det ligger til rette for å kunne rekruttere lærere utenfra.

Er statsråden enig i dette, og vil regjeringen ta initiativ for å kunne rekruttere lærere fra utlandet?»

8. Referat

Presidenten: Den tidligere fritatte vararepresentant for Akershus fylke, Bente Stein Mathisen, har igjen tatt sete.

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om omsorgspermisjon for representanten Thomas Breen i tiden fra og med 8. februar til og med 10. februar.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Farahnaz Bahrami, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Farahnaz Bahrami er til stede og vil ta sete.

Statsråd Grete Faremo overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Borghild Tenden vil framsette to representantforslag.

Borghild Tenden (V) [10:03:03]: På vegne av representanten Trine Skei Grande og meg selv vil jeg overrekke to representantforslag – det ene om tilrettelegging av energiproduserende bygg i Norge, og det andre om intercitytog på Østlandet.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:03:26]

Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til justisministeren:

«Trafficking er et omfattende problem som fattige og desperate mennesker i alle deler av verden utsettes for. Menneskehandel betegnes som vår tids slaveri. Ofrene blir lurt eller tvunget til å arbeide eller utføre handlinger som ofte er nedverdiggende og farlige. Menneskehandel kan omfatte alt fra utnyttelse i sexindustri og prostitusjon til tvangsarbeid, f.eks. tigging, krigstjeneste, svart arbeid eller ulovlig organsalg. Vi regner med at mange tusen kvinner og barn, men også menn, føres til og mellom land i Vest-Europa, noen havner i Norge. Det mistenkes at menneskehandel kan ligge bak når barn forsvinner fra asylmottak eller oppsøkes på asylmottak av ukjente voksne.

Hva mener statsråden kan gjøres for å sikre traffickingofre bedre vern og rettigheter; hvordan kan bistands- og støttetjenester overfor barn som er ofre for menneskehandel, forbedres, og når vil handlingsplanen om menneskehandel foreligge?»

Sonja Mandt (A) [10:04:50]: Trafficking, eller rettere sagt menneskehandel, er vår tids slaveri. Menneskehandel er brudd på mange menneskerettigheter og er mye mer omfattende enn det vi tradisjonelt tenker når vi hører ordet trafficking. Det vi først tenker på, er prostitusjon av kvinner, men det gjelder all handel med mennesker.

Hvordan defineres så trafficking? Etter straffeloven er det ved bruk av vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller ved annen utilbørlig atferd å utnytte andre til prostitusjon eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid eller organsalg. Risikosektorer finner vi overalt i arbeidslivet – det gjelder tekstilbransjen, au pair og barnepass, transport, hotell- og restaurantbransjen, eller på gata. Risikogruppene er ulovlige innvandrere, barn, kvinner og minoriteter.

Det finnes utallige konvensjoner, arbeidsgrupper og vedtak som omhandler menneskehandel, og i både FN, EU og Østersjøsamarbeidet er problemene konkrete og definerte. Norge har hatt en god handlingsplan, som nå er evaluert, og ny og oppdatert følger med nye tiltak – noe jeg er veldig fornøyd med.

Hva gjør vi så videre med all den kunnskapen vi har? Hva slags tiltak virker? Hva virker ikke? Hvordan får vi tak i bakmannen som sitter i et helt annet land? Hvordan kan vi sørge for at offer for menneskehandel tør å ta kontakt og tør å bryte ut? Hvordan verner vi best offeret? Hvordan straffer vi, og hva er den beste løsningen?

I BSPP – det parlamentariske østersjøsamarbeidets arbeidsgruppe om sivil sikkerhet, der jeg og også representanten Oktay Dahl sitter – har menneskehandel vært tema det siste året. Vi har fått god kjennskap til medlemslandenes holdninger, og vi har levert en delrapport med anbefalinger og tiltak. Fullstendig rapport foreligger til høsten. I dette arbeidet har vi sett på ulike tiltak som kan gjøres – det gjelder økonomi, politiets arbeid, offerets rolle,

barn som ofre, og lovverket i de ulike land – og vi har prøvd å få til en felles forståelse av hva menneskehandel egentlig er. Den norske handlingsplanen har selvfølgelig vært en viktig del av våre innspill til gruppen.

Hva dreier så dette seg om? I fjor var det 292 mulige ofre for menneskehandel i Norge under oppfølging. 69 av disse var barn under 18 år. Disse barna var utnyttet til tigging, tyveri eller tvangsarbeid, men også prostitusjon.

I Aftenposten kunne vi lese om en rumensk 13-åring som ble solgt for 10 000 euro, og som ble pågrepet i Stavanger for butikktveri. Hun er ett av mange barn som kan ha blitt tvunget til kriminalitet, narkotikaomsetning eller tigging. 13-åringen var solgt av foreldrene sine og ble utsatt for vold dersom hun ikke fulgte sine nye «eiere»s anbefalinger og forlangende. Dette er folk som reiser rundt i Europa, og det er dermed vanskelig å ta fatt i. Hun er én av mange.

Det er også eksempler på mennesker som brukes til tigging om dagen og prostitusjon om kvelden, som blir tvunget til å føde barn – barn som senere blir utnyttet til sex eller tigging – eller arbeidere som lever under dårlige forhold uten mulighet for hjemreise, med gjeld til bakmann uten reell mulighet til å betale tilbake. Det er pedofile menn som gifter seg med kvinner med barn for å få tilgang på ungene deres, eller aupairordningen, som er en god ordning der kulturutvekslingen fungerer, men som nå også kan fungere slik at man blir den nye slaven i huset. Eller så er det sexturisten som drar til land der barn er lett tilgjengelig. Slik kunne jeg dessverre holde på i det uendelige.

Altfor mange saker blir henlagt. Det at 90 pst. av sakene henlegges, er ingen god nyhet. Få blir dømt, og i 2009 var det kun fem stykker med rettskraftig dom. Det gir signaler om at vi ikke er i mål med de tiltak vi har.

Det finnes imidlertid flere gode tiltak. Jeg har besøkt ROSA, som gir god bistand og trygge oppholdssteder til kvinner som har vært utsatt for menneskehandel, og som sammen med politiet, UDI, LO og KOM gjør en flott innsats. PRO-senteret gjør også en god jobb. De kan fortelle om at de har hatt kontakt med flere menn som ofre, noe som ofte er undermeldt, for det er jo tradisjonelt kvinner vi hører om når vi snakker om prostitusjon.

Det gjøres mye godt for å nå arbeidslivet. KOM, altså koordineringsenheten for menneskehandel, som er et prosjekt opprettet av regjeringen i 2006, jobber med flere typer menneskehandel i kryssningen mellom tvangsarbeid og sosial dumping. Arbeidstilsynet er også deltaker, noe som styrker og bidrar til flere treffpunkter for å avsløre menneskehandel.

Men hva med dem som vi ikke når, eller som ikke vil ta imot hjelp? Sammenhengen mellom frykt og trusler, vold, både fysisk og psykisk, og manglende tro på en ny framtid spiller inn på hvem vi når. Mange har unger i hjemlandet eller det finnes trusler mot familien hjemme, og den psykiske volden de er utsatt for, gjør det vanskelig å bryte ut. Hallikene styrer fra utlandet med kontakt på mobil, med trusler – bl.a. om å bruke voodoo der det er en naturlig trussel. Politiet og annen myndighet kan ofte bli møtt med

mistenksomhet framfor å bli sett på som hjelpere, på grunn av dårlige erfaringer fra tidligere.

Jeg er stolt over at Norge har en lav terskel for å gi en såkalt refleksjonsperiode. Refleksjonsperioden gir mulighet for å vurdere i seks måneder hva en vil for noe videre. I den perioden har man en begrenset midlertidig oppholdstillatelse for å kunne bryte med miljøet og gi mulighet for straffeforfølgelse overfor bakmenn. Oppholdstillatelsen kan også utvides ytterligere ett år dersom behovet er til stede på grunn av etterforskning og rettssak. Det er bra. Men det er også viktig med et helt løp etter refleksjonsperioden. Her bør man kanskje vurdere permanent opphold etter at saken er ferdig, og de må følges opp bedre. Jeg har fått signaler om at det ikke skjer i dag. Det trengs mer samarbeid med politi og UDI, slik at ofrene ikke slippes alene ut etter at straffesaken er avgjort. Man kan kanskje se på kravet til identifikasjonspapirer som er i dag. Kanskje det kan gjøres annerledes enn at man krever fødselsattest fra hjemlandet, for å sikre at bakmennene ikke på nytt får grep om offeret igjen. Faren for retrafficking er stor dersom vi ikke har systemer som fanger opp og sikrer dem det gjelder. Flere har også kanskje bruk for ny identitet for å slippe unna hallikene sine.

Signaler fra PRO-senteret går ut på at flere angrer på at de gikk inn i en refleksjonsperiode, fordi de da får enda mindre kontroll over eget liv, og at ting tar tid. I evalueringsrapporten for refleksjonsperioden står det:

«Når et offer for menneskehandel føler at hun hadde hatt bedre framtidsutsikter ved å bli hos menneskehandleren enn hun har etter å ha tatt imot den norske hjelpen, må man vurdere hva man tilbyr.»

Det må vi ta alvorlig, men jeg har tro på en god refleksjonsperiode.

Retur etter Dublin-avtalen, dvs. til det første landet de kom til, er ofte resultatet når avslag er gitt. De fleste som kommer hit, har vært i Italia eller i Spania først.

Jeg vil også be statsråden ta med seg bekymringen for barn – noe vi alle sammen har felles, tror jeg, og jeg ser med glede at det er et stort kapittel i handlingsplanen. Stadi-
 dig flere ofre har med seg barn, og barn fødes inn i slike forhold. Disse må vi ha et ekstra vern om og fange opp.

En annen utfordring er helserettighetene. Hva slags rettigheter skal de ha? Hvem skal betale? Det er viktig å være tydelig på det, slik at de som kommer i kontakt med et offer, vet dette. Det håper jeg vi kan se mer på.

Menneskehandel i forbindelse med organer har vært et lite problem i Norge, mens det i andre land er et stort og voksende problem. Organer er en salgsvare og kommer til å bli enda mer ettertraktet i framtiden. Det tror jeg vi også må være oppmerksomme på her i Norge – og ta våre forholdsregler.

Vi må gjøre mange ting på én gang. Veldig mye av det vi gjør, er bra. Mye av det som ligger her, er vi i gang med. Men jeg tror vi kan utvikle det enda bedre. Alle som kommer i kontakt med et mulig offer, må bidra til å komme i dialog for å hjelpe. Vi vet f.eks. at det er økonomi – altså penger – i det å handle med mennesker. Det er resalgbart, og vi må stoppe pengene. Innstramninger på beløp som kan overføres og mer tollkontroller ved ut-

reise kan være noen tiltak. Å bruke straffeloven aktivt der det er nødvendig og å bruke straff som middel, er også viktig. Jeg ser fram til debatten her i dag. Jeg håper at vi sammen kan finne enda flere tiltak som kan gi enda bedre vern og enda bedre beskyttelse for dem som er ofre for menneskehandel – for det fortjener de.

Statsråd Grete Faremo [10:14:17]: Jeg vil gjerne få takke interpellanten for å få anledning til å diskutere dette viktige temaet og for å presentere den nye handlingsplanen på området. Jeg er også takknemlig for den innsatsen som interpellanten selv gjør for å bekjempe menneskehandel, bl.a. ved sin deltagelse i parlamentarikersamarbeidet i Østersjørådet.

Jeg kan forsikre at regjeringen vil videreføre og forsterke innsatsen mot menneskehandel, bl.a. ved å fortsette arbeidet for å beskytte og yte bistand til ofre for menneskehandel.

Regjeringens nye handlingsplan mot menneskehandel ble framlagt ved årsskiftet, og vil de nærmeste år styre vår innsats. Planen inneholder 35 tiltak som berørte departementer har ansvar for å gjennomføre.

Jeg synes det er passende å nevne at også Forsvarsdepartementet har deltatt i diskusjonene rundt utviklingen av den nye handlingsplanen. Forsvaret skal f.eks. understøtte både NATOs og FNs politikk internasjonalt. Norsk militært personell i internasjonale stillinger skal være pådrivere og bidragsytere for å bekjempe menneskehandel gjennom mandater, engasjementsregler, regler for adferd, utdanning og operative krav. Forsvarets oppdrag knyttet til FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet innebærer for utenlandsoperasjonene bl.a. styrket kontakt med lokale kvinner i konfliktområder samt å sørge for sikkerhet for kvinnene. Dette er sentralt også for å forebygge menneskehandel, og det er viktig for meg at Forsvarsdepartementet også deltar aktivt i regjeringens samlede innsats mot menneskehandel.

Norge har internasjonale forpliktelser når det gjelder å sikre ofre for menneskehandel som oppholder seg i landet, bistand og beskyttelse. De senere år er det gjort mye for å styrke ofrenes situasjon. Ofrene er ofte utenlandske statsborgere uten oppholdstillatelse i Norge. For å gi dem en mulighet til å unnsnippe menneskehandlerens innflytelse og få tid til å treffe informerte beslutninger om samarbeid med politiet, kan det søkes om en begrenset oppholdstillatelse i form av en refleksjonsperiode på inntil seks måneder.

Ofre som avgir vitneforklaring som fornærmet i straffesak om menneskehandel mot bakmennene, har som hovedregel rett til oppholdstillatelse i Norge. På oppdrag fra Justisdepartementet har Fafo vurdert om refleksjonsperioden fungerer i forhold til sitt formål. Evalueringsrapporten ble framlagt i slutten av januar. Rapporten er tydelig på at dagens ordning fungerer som et kompromiss mellom hensynet til straffeforfølgelse av bakmenn og hensynet til å gi ofre fullgod assistanse. Fafo-rapporten påpeker at den norske ordningen er en sjenerøs lavterskelordning, og at det er dette som gjør at den fanger opp brede grupper av ofre, med kompliserte roller og historier. Den vide-

re oppfølging av Fafo-rapporten må etter min mening ta utgangspunkt i dette når vi nå skal vurdere endringer for bedre å kunne bistå ofre for menneskehandel.

Rapporten fra Fafo har viktige analyser av politiets tilnærming til ofrene og vil også danne grunnlag for en grundig evaluering av den samlede politiinnsatsen. Det er viktig for meg å understreke at måten politiet møter og behandler ofre på, er avgjørende for å ivareta deres rettigheter på en fullgod måte. I forrige uke hadde jeg anledning til å få en kort orientering fra trondheims politiet om deres erfaringer på feltet. Politiet og påtalemyndigheten i Trondheim har gjennomført omfattende etterforskninger mot menneskehandlere og viste tidlig betydningen av et tett samarbeid mellom politi og statsadvokat for å oppnå domfellelse og å sikre ofrene.

Justisdepartementet finansierer ROSA-prosjektet, som allerede er nevnt, som siden 2005 har koordinert et landsdekkende tilbud med trygge oppholdssteder til ofre. Gjennom ROSA har krisesentrene vært det sentrale elementet i den norske innsatsen for å bistå ofre. Ofrene har gjennom ROSA fått tilgang på juridisk og annen form for bistand, og informasjon bl.a. om den frivillige returordningen som er etablert i samarbeid med den internasjonale organisasjonen for migrasjon.

I lov om krisesentre, som trådte i kraft i januar 2010, er det fastslått at kommunene skal sørge for et krisesentertilbud som kan benyttes av utsatte grupper. I lovens forarbeider fastslås at tilbudet skal omfatte ofre for menneskehandel. Regjeringen vil fortsette å støtte ROSA-prosjektet.

Staten har siden 2009 finansiert bofellesskapet Luras Hus, et prosjekt drevet av Nadheim Kirkens Bymisjon. Luras Hus tilbyr et helhetlig opplegg med tett oppfølging av kvinnelige ofre med store behov for bistand. Prosjektet har nylig utvidet virksomheten ved å knytte til seg to leiligheter, som også vil være åpne for menn dersom det viser seg å være behov for det. Erfaringene med Luras Hus er så langt meget positive. Prosjektet gir verdifull innsikt og erfaringer med helhetlig oppfølging av ofre. Tiltaket skal følgeevalueres, og det tas sikte på å videreføre prosjektet ut året.

I statsbudsjettet for 2009 opprettet Stortinget en prosjektpott på 10 mill. kr under Justisdepartementets budsjett, øremerket tiltak eller prosjekter for å bedre situasjonen for prostituerte og å hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. Ordningen er videreført, og det er gitt midler til prosjekter i mange av våre største byer, der ofre for menneskehandel gis tilbud om behandling for traumer, det er tilbud om arbeidsprosjekter og opplæringstiltak. Regjeringen vil også i år avholde dialogmøter med representanter for hjelpetiltakene og offentlige instanser som bistår personer i prostitusjon og ofre for menneskehandel, for bl.a. å påse at prosjektmidlene også framover blir brukt på en hensiktsmessig måte.

For å bekjempe menneskehandel er det påkrevet å styrke samordningen mellom myndigheter og organisasjoner på feltet. Det må kontinuerlig, og i fellesskap, utarbeides effektive strategier og programmer mot menneskehandel. Regjeringen opprettet i 2006 prosjektet Koordinerings-

enheten for ofre for menneskehandel – KOM. KOM har i oppgave å kartlegge omfanget av menneskehandel i Norge samt dokumentere og løse utfordringer som hjelpetiltak og myndigheter møter. KOM har fungert som en effektiv arena for erfaringsutveksling, samarbeid og koordinering. KOM skal derfor videreføres som et permanent virkemiddel for bedre samordning mellom myndigheter og organisasjoner.

Utnyttelse av barn til menneskehandel krenker menneskerettighetene på det groveste og er en alvorlig form for kriminalitet. Både barnevernsmyndighetene, politiet, utlendingsmyndighetene og andre hjelpetjenester har ansvar for å sikre at mindreårige som er utsatt for menneskehandel, blir tatt hånd om på en forsvarlig måte. Det er gjennomført ulike opplæringstiltak for barnevernet og andre relevante hjelpetjenester for å kunne identifisere mulige ofre på et tidlig tidspunkt og iverksette bistandstiltak.

Regjeringen vil sikre bedre samordning og klarere ansvarslinjer i oppfølgingen av enslige mindreårige asylsøkere og av mindreårige uten tilknytning til Norge som påtreffes i situasjoner der det kan foreligge mistanke om at barnet utnyttes i menneskehandel. Det skal videre sikres god oppfølging og kvalitetssikring av rutiner, inklusive rutiner for tverretattlig samarbeid, for å forebygge og oppklare at mindreårige forsvinner fra omsorgssentre eller asylmottak. Regjeringen har som mål å gjennomføre overføring av omsorgsansvaret for enslige asylsøkere mellom 15 og 18 år til barnevernet, men anser at ressursituasjonen i barnevernet tilsier at dette ikke er mulig i inneværende fireårsperiode.

Samlet sett er det grunn til å trekke fram at det i dag eksisterer et godt samarbeid mellom myndigheter og organisasjoner som har i oppgave å bekjempe menneskehandel. Regjeringen ønsker å videreutvikle samarbeidet, slik at vår felles innsats for å bistå ofre styrkes, og den nye handlingsplanen mot menneskehandel legger et solid grunnlag for en slik utvikling.

Det er også grunnlag for å uttrykke stolthet over det regjeringen, sammen med stortingsrepresentanter fra både opposisjonen og de rød-grønne partiene, har gjort for å bistå og beskytte ofre for menneskehandel. Likevel er dette et område i bevegelse og utvikling, der vi ikke kan tillate oss å stoppe opp og si at nå er vi fornøyde. Målet er at det ikke skal forekomme menneskehandel i Norge, og for å nå det målet må arbeidet med å identifisere og bistå ofre på en stadig bedre måte, fortsette.

Sonja Mandt (A) [10:23:50]: Jeg takker statsråden for en veldig god redegjørelse. Jeg må vedgå at også jeg er veldig stolt av den jobben som er gjort, i forhold til både den første og den andre handlingsplanen. Men vi må videre.

Ett av de rådene som vi har fått i den gruppen jeg jobber i, er at vi må se på økonomien. Vi må følge pengene, for det er svære beløp vi snakker om. Det blir sendt ut kanskje 21 mill. kr i året som har sin bakgrunn i menneskehandel. Pengene er hovedårsaken til at folk handler med mennesker.

I januar ble det beslaglagt valuta for 4,85 mill. kr. Det er en økning på 30 pst. fra i fjor. På tv2.no kunne vi lese

om bikkja Ben, som snuser opp kontanter for Tollvesenet. Han er en av tre bikkjer som ble tatt i bruk i fjor, og han snuste seg fram til over 10 mill. kr i smuglerv valuta fra ulike former for ulovlig virksomhet, og noe av det kom fra menneskehandel. Beslag av penger gjøres hovedsakelig ut av Norge. Tolldirektøren anslår at det kan dreie seg om unndragelser på 2–3 mrd. kr i året, så her snakker vi om masse penger.

Harald Bøhler i Oslo-politiets STOP-gruppe hadde et godt innlegg for BSPC-gruppen da de var i Oslo. Han presiserte at dette er en internasjonal sak, og at vi bør vurdere ytterligere innstramminger i beløp som kan overføres fritt. Fly er billig, derfor må innsatsen også settes inn med sånne som Ben.

Vi må sørge for at en rekke eksisterende kontrollorganer virker, som Tollvesenet, skattemyndighetene og grensekontrollene, og de må koordinere arbeidet for å spore opp illegale pengestrømmer ut av landet.

Vi må ha lovgivning som gir beskyttelse, og som oppfattes som streng nok, som statsråden var inne på. Vi må ha holdninger i samfunnet som ikke aksepterer at vi handler med mennesker – en handel som skjer om og om igjen fordi det er resalgbart. Det er enten arbeidskraft eller kroppen vi snakker om, og vi må tørre å ta diskusjonen: Hva betaler du for en slave? Hva risikerer du? Hva tjener du på det?

Vi har anbefalt en del tiltak i vår delrapport som jeg håper kan være av interesse videre, som f.eks. den enkle saken ikke å bruke hoteller der sexkjøp foregår, og kreve det som en forutsetning før en legger seg inn på det hotellet.

Jeg er fornøyd med refleksjonsperioden og håper at den kan videreutvikles og bygges videre på, for den tror jeg er veldig bra. Og jeg ser fram til debatten her i salen, for jeg tror at et ytterligere fokus på saken er det eneste som kan bidra til å få slutt på vår tids slaveri.

Statsråd Grete Faremo [10:26:46]: Jeg tror interpellanten peker på noe som er avgjørende viktig når hun peker på behovet for å følge pengestrømmene. Analyser av hvem som tjener på denne skitne trafikken, vil alltid kunne bidra til at myndigheter kan målrette sine tiltak mot regelsiden, internasjonalt samarbeid og holdningsskapende arbeid. Handlingsplanen viser jo også en bred tilnærming på dette området og understreker behovet for ikke bare internasjonalt politisamarbeid, men også samarbeid på andre områder, fra finansiell lovgivning til samarbeid mellom organisasjoner som jobber sammen over landegrensene. Her handler det om å bidra til økt bevissthet og gode holdninger, å sette riktige rettslige rammer og å sikre god kompetanse.

Handlingsplanen har en rekke tiltak som vi nå skal følge opp, i tett samarbeid også med andre involverte departementer og organisasjoner. Dette er et arbeid som vil kreve kontinuerlig oppmerksomhet.

Vi skal videre, for målet er, som jeg også understreket i mitt innlegg, at vi ikke skal tåle menneskehandel i Norge. Vi må også vite å evaluere de tiltakene som nå løper, om de virker godt nok, og ikke minst om refleksjonsperioden

har et riktig innhold – for å vite at vi hele tiden forbedrer vår innsats på dette området.

Sigvald Oppebøen Hansen (A) [10:29:25]: Eg vil takke interpellanten for å ta opp eit viktig tema. Menneskehandel er moderne slavehandel og råkar ofra hardt. Handelen inneber å utnytte særleg barn og kvinner, men òg menn, ved bruk av vald og truslar, til m.a. seksuelle tenester. Samtidig veit me at òg andre former for menneskehandel, som tigging og tvangsarbeid, aukar på verdsbasis.

Menneskehandel er globalt sett eit veksande problem, nært knytt til globalisering og migrasjon. Samtidig blir berre eit lite tal saker meldt eller på annan måte gjort kjent for myndigheitene. Det er betydelege manglar i vår kunnskap om måten menneskehandel blir organisert på og korleis inntekter og pengestraumar blir kanaliserte og kvitvaska. Dessverre er menneskehandel kjenneteikna av høg profitt og låg risiko.

Mange av ofra for menneskehandel blir utsette for handlingar som er å rekne som tortur, og som for dei fleste av oss er ubegripelege. Valdtekt, tvang og tap av fridom er døme på kva mange må oppleve. Me veit at fleire kvinner som har fått hjelp, og som i dag oppheld seg på krisesenter, også har fått barn som følgje av at dei har blitt tvunga til å selje kroppen sin. Eg vil vere så tydeleg fordi eg trur me alle treng ei påminning om kva som ligg i omgrepet «menneskehandel», og fordi det av og til er behov for å konkretisere kva dette handlar om: kynisk utnytting av menneske og total mangel på respekt for menneskeverdet.

Menneskehandel er både ei global og ei nasjonal utfordring. Fordi han er grenseoverskridande, er det viktig og rett at tematikken står høgt på dagsordenen i internasjonale organisasjonar som FN, EU, OSSE og Europarådet. Samtidig er det minst like viktig at landa tek inn over seg behovet for å føre ein aktiv politikk for å kjempe mot denne typen kriminalitet på heimebane, noko eg meiner regjeringa kan vere stolt over å ha gjort. Kampen mot menneskehandel angår oss alle, og han kan berre bli vunnen dersom landa jobbar mykje tettare saman enn tilfellet er i dag.

Eit aukande tal offer har blitt identifisert i Noreg dei siste åra og har motteke tilpassa bistand og beskyttelse. Politiet har kartlagt og straffefølgd menneskehandlarar. Men me er på ingen måte i mål. For få menneskehandlarar blir straffefølgde og dømde, og for få ofre klarer å bryte ut. Denne typen internasjonal organisert kriminalitet er krevjande å kjempe mot. Det krevst politisk vilje og konkrete tiltak.

Eg vil rose regjeringa for å ha gjort nettopp dette – for å ha vist politisk vilje og handlekraft til å kjempe mot menneskehandel, no sist gjennom å lansere nok ein handlingsplan mot menneskehandel. Tiltaka viser at me er på rett veg. Me må likevel ikkje gje oss med dette. Kampen mot denne typen kriminalitet krev kontinuerleg fokus.

Statsråden var klar på at regjeringa vil fortsetje å stø ROSA-prosjektet, som har stått så sentralt i bistandsarbeidet ved tilbodet sitt om trygge bustader og oppfølging til offer. Det er bra. Vidare er Lauras Hus eit anna døme til etterfølging, og det bør vere eit mål å utvide bruken av

denne typen bustader. Krisesenter, kommunar og frivillige organisasjonar har teke ansvar for å beskytte offer og auke kompetansen til tilsette som kjem i kontakt med moglege offer. Koordineringseininga for offer for menneskehandel, KOM, har skapt ei solid samarbeidsplattform for etatar og organisasjonar der ein finn løysingar på aktuelle utfordringar. Dei gjer alle ein svært, svært god jobb og fortener ros for det.

Eg vil avslutte med å seie at eg er glad for at statsråden er så klar i budskapet sin. Dette er eit område der me ikkje kan stoppe opp og seie oss fornøgde. Målet må vere at det ikkje skal førekome menneskehandel i Noreg.

Karin S. Woldseth (FrP) [10:34:39]: Først vil jeg også takke interpellanten for å sette temaet trafficking på dagsordenen. Det gjelder all trafficking, enten det gjelder menneskehandel til sexindustrien, til tigging, til salg av organer eller salg av nyfødte. Alt dette er fullstendig uakseptabelt.

Deretter vil jeg også takke regjeringen for at de er kommet med den nye handlingsplanen Sammen mot menneskehandel 2011–2014. Det er et veldig bra dokument som jeg vil anbefale de fleste å lese. Bare et lite tips når de skal trykke det opp igjen – for det kommer til å bli stor etterspørsel, vil jeg tro: Ta også med hvilke konvensjoner Norge er bundet av. Det kan det være veldig nyttig å ha med seg aller bakerst.

Men så gjelder det da å etterleve denne handlingsplanen. Vi skal ikke gå lenge her ute på gaten før vi treffer på tiggere som helt sikkert ikke har reist hit på egen hånd, og vi skal heller ikke gå lenge på Karl Johan nattetid før vi treffer på kvinner fra land i Afrika som neppe har kommet hit på egen hånd.

Jeg har ved flere anledninger pekt på at det foregår organisert tigging i Norge. Dette har i liten grad blitt kommentert av justisministeren eller blitt avfeid med at jeg krisemaksimerte, dette til tross for at man i 2003 fikk inn en egen bestemmelse om tigging som menneskehandel i straffeloven § 224. Men fremdeles transporteres mennesker til tigging og prostitusjon på gatene i Norge, noe som betyr at vi stilltiende aksepterer denne formen for menneskehandel.

Så til en annen sak: Vi har nemlig i det siste hatt mye fokus på – og det var oppe i januarsesjonen i Europarådets parlamentarikerforsamling – handel med organer, med fokus på Kosovo og Albania. Rapporten som ble diskutert, var forfattet av Dick Marty, som hevdet at statsministeren i Kosovo, Thaçi, hadde hatt befatning med Drenica-gruppen eller – for å si det på en annen måte – mafiagruppen Drenica som drev nettopp med organhandel. Internasjonalt var svært mange statsledere og regjeringer klar over dette da Thaçi ble statsminister, men man valgte å se bort fra dette faktum fordi det var gunstig å ha en alliert på Balkan. Jeg har stilt utenriksministeren spørsmål om hvorvidt han kjente til Thaçis tidligere liv, noe han benektet. Og godt er det. 2 500 mennesker forsvant i Kosovo, og 1 300 mennesker lever i dag med mangel på organer som gruppen har operert ut og solgt til utlandet. Europarådets parlamentarikerforsamling besluttet nå i januar at denne saken skal etterforskes, for selvsagt kan vi ikke godta men-

neskehandel. Det må ikke være slik at vinnerne, om det så er statsledere, ser gjennom fingrene med hvilke lovbrudd man har begått, mens taperne straffes.

Alle er like for loven, og alle som har bidratt til menneskehandel, skal straffes. Straffen skal være hard, slik at det ikke frister andre til lettjente penger på andres bekostning.

Avslutningsvis vil jeg stille et spørsmål til justisministeren om ratifikasjonen av Europarådskonvensjonen til beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og seksuelle overgrep, noe som går direkte på den interpellasjonen som vi har i dag. Den 3. juni og den 24. november i fjor stilte Øyvind Vaksdal skriftlig spørsmål til justisministeren om hvorfor ikke Norge har ratifisert denne konvensjonen som et av de siste landene som ikke har gjort det. Svaret var da fra justisministeren at vi skulle vente til straffeloven av 2005 trer i kraft, og at denne ikke kan tre i kraft før oppgraderingen av politiets datasystem er ferdigstilt. Dette kan ta tid, og jeg lurer på hvorfor man ikke kan ratifisere en så viktig konvensjon fordi om politiets datasystem ikke er oppgradert. Det er barn det gjelder, barn som er utsatt for menneskehandel og seksuell utnyttelse. Her bør Norge være først og best i klassen og ikke vente på at et datasystem skal oppgraderes. Jeg vil vite hvor langt vi har kommet.

Akhtar Chaudhry (SV) [10:39:24]: Dette er et viktig tema. Jeg vil takke interpellanten for at vi får anledning til å snakke om det i Stortinget.

Det er dessverre altfor mange mennesker som blir ofre for menneskehandel og blir utnyttet av kyniske kriminelle bakmenn. Som mange før meg har vært innom, kan dette gjelde mange, uavhengig av kjønn og alder. Det er uansett en helt forferdelig situasjon og en grov krenkelse å havne i hendene på brutale bakmenn som kun er opptatt av å tjene penger. Menn og kvinner som havner i denne livets bakgård, forblir her lenge, noen for alltid – særlig kvinner. De må faktisk betale for å ha havnet i denne situasjonen, og mange opparbeider seg en uoverkommelig gjeld.

Jeg er glad for at regjeringen har et skarpt og kontinuerlig fokus på dette. Jeg viser til flere tiltak som statsråden nevnte i sitt innlegg. Disse må vi fortsette med og forsterke.

Det vil være absurd å rangere når vi snakker om ofre for trafficking og menneskehandel. Jeg ser likevel at vi er nødt til å se barn i dette bildet litt mer enn vi gjør i dag. Det er dessverre altfor mange barn som blir ofre for kriminelle.

Når barn ikke finner trygghet og stabilitet i sin hverdag, blir de et lett bytte for kriminelle som bruker dem for å selge narkotika, rane andre barn og voksne, utsetter dem for pedofili, tigging og andre grusomheter.

Vi liker å tro at det ikke er forskjell på barn i Norge. Det er det dessverre. Dersom mitt barn, min datter, blir borte i noen timer uten av vi vet hvor hun er, regner jeg med at vi vil sette himmel og jord i bevegelse. Politiet vil bruke alle tilgjengelige og nødvendige ressurser for å finne henne. Det gjør vi dessverre ikke når asylsøkende barn blir sporløst borte. Asylsøkende enslige barn skal ha de samme rettigheter som andre barn i Norge. Når et barn

blir borte, fordufter det ikke. Barnet finnes, men har da gjerne kommet i gale hender. Barnet blir utnyttet og kan bli utsatt for grove krenkelser. Et helt liv går tapt.

Vi må vie mer oppmerksomhet til barn som forsvinner fra asylmottakene. Det må bli en langt større bevissthet i politiet, Utlendingsdirektoratet, barnevernet og resten av apparatet når asylsøkende barn forsvinner. Derfor er jeg veldig glad for at arbeidet for å bekjempe menneskehandel med barn har fått et helt kapittel i den nye handlingsplanen mot menneskehandel.

I denne planen skriver regjeringen dette om hva vi vet om barn og menneskehandel:

«Mindreårige fra Somalia, Eritrea, Romania, Etiopia og Afghanistan utgjør de fem største landgruppene i statistikken. Hva gjelder formål var 49 prosent utnyttet i tvangsarbeid og ca 14 prosent utnyttet i seksuelle tjenester. Tvangsarbeid, herunder narkotikasal, tigging, tyveri og husarbeid var den dominerende utnyttingsformen blant mindreårige som er under oppfølging som mulige ofre for menneskehandel i Norge.»

Vi vet med andre ord mye om hva som foregår. Denne kunnskapen krever at vi fortsetter kampen for barnas rettigheter. Jeg vil derfor slutte meg til samtlige foregående talere og statsråden i deres understreking av og ønske om å fortsette å forsterke innsatsen. Det dreier seg om sårbare mennesker.

Jenny Klinge (Sp) [10:44:11]: Interpellanten tek opp eit alvorleg tema som det er nødvendig å gjennomføre målretta tiltak mot. Eg er einig med representanten Sonja Mandt i at ei ytterlegare fokusering vil kunne bidra til å få bukt med menneskehandel og grov utnytting av menneske. Ein må samtidig erkjenne at dette ikkje er enkelt. Problema er omfattande i internasjonal samanheng og blir stadig større også her til lands.

Som eit døme kan eg nemne den store aukinga i talet på tiggjarar dei siste åra, der unge og gamle sit i 15 minusgrader og ristar på koppen sin. Sjølv om det ikkje er enkelt å vite når slikt er såkalla frivillig eller ledd i organisert kriminalitet og menneskehandel, er det eit signal om eit aukande problem. Denne utviklinga har ein sett særleg etter at Stortinget oppheva forbodet mot tigging i 2005. Om ein skal innføre eit nytt forbod eller ikkje, er noko ein igjen kan diskutere. Uansett om ein gjer det eller ikkje, må ein innsjå at menneskehandel ikkje berre er utført av kyniske framande folk i store kriminelle nettverk. Menneskehandel kan i høgaste grad også bli utført av familiemedlemmer og klanar, og det blir ikkje betre av den grunn.

Norsk politi gjer kvar dag ein viktig jobb opp mot menneskehandel. Dei må bli sette i stand til å gjennomføre denne jobben. Regjeringa har auka politibudsjetta mykje dei siste åra, nettopp for m.a. å styrkje moglegheita politiet har til å kjempe mot menneskehandel. Menneskehandel er eit alvorleg brot på grunnleggjande menneskerettar, og vi i den raud-grøne regjeringa har sett temaet menneskehandel på dagsordenen ved å fremje målretta handlingsplanar.

I tillegg er vi opptekne av at Noreg skal vere pådrivar for å styrkje, samordne og gjennomføre det internasjonale

regelverket mot menneskehandel. Midlar frå Noreg kan bidra godt til prosjekt for å fremje menneskeverd i andre land også.

Bente Stein Mathisen (H) [10:46:29]: Jeg vil også takke interpellanten for å sette dette viktige temaet på dagsordenen. Barn må beskyttes og ikke bli utnyttet av kyniske voksne.

Høyre tok opp dette spørsmålet i en spørretime våren 2010. Det var på bakgrunn av at det i flere år har forsvunnet barn fra asylmottaket i Asker for mindreårige asylsøkere. Hele kommunen, naboer og mottaksledelsen er veldig bekymret for hva som skjer med disse barna. Man mistenker at de kan være utsatt for nettopp menneskehandel og kyniske bakmenn.

Jeg synes nok at svaret jeg da fikk fra statsråden, var noe unnfallende. Det har ikke blitt gjort så mye, og barn forsvinner fortsatt. Det er et viktig tema. Derfor bør det nå handles, slik at vi får slutt på slike forsvinninger av de aller svakeste som kommer til Norge. Det burde vi stille opp for.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:47:37]: Først må eg få takke interpellanten for å ha teke opp ei veldig viktig problemstilling og for den gode debatten som har vore til no.

Slaveriet tilhører ikkje fortida. Det eksisterer framleis over heile verda, sjølv i land som Frankrike og USA. Det skjer òg i Noreg. Overalt i verda er det slavar som jobbar, slit og lir. Slavar i Pakistan kan ha sydd skoa du går med, og teppet du står på. Slavar i India kan ha laga skjorta du har på deg, og dei kan ha slipt ringen du har på fingeren. Slavar på dei karibiske øyane kan ha produsert sukkeret du har på kjøkkenet. Slavar i Afrika kan ha dyrka fram kakaoen du har i skåpet. Dei har fått svært lita eller inga betaling for jobben. Talet på slavar i verda i dag er større enn nokon gong.

Dette er det Kevin Bales, presidenten i organisasjonen Free the Slaves, som har sagt. Eg synest det er tankevekkjande. Ifølgje Bales er det 27 millionar slavar i dag. Det er dobbelt så mange som dei afrikanarane som blei frakta over Atlanterhavet i si tid. Ifølgje FN er menneskesmugling og menneskehandel dei nest mest lønsame verksemdene innan internasjonal og organisert kriminalitet, etter handelen med våpen, og er i dag velkjende element både i internasjonal migrasjon og i flyktningstusjonar.

Me er nok mange som har høyrte om og sett til William Wilberforce som eit stort førebilete. Han blei som ung valt inn i parlamentet i Storbritannia og brukte livet sitt på å kjempe mot slaveriet. Saman med gode vener lykkast det han å vinne kampen om å gjere slaveriet forbode. På mange måtar har nok bevisstheita til mange enda litt med den kampen som blei vunnen då. For eg trur ikkje det er like mange som er klar over situasjonen i verda i dag, og i Noreg i dag.

Talet på offer for menneskehandel aukar i Noreg. Dei siste åra har me sett at det har vore saker der menneskehandel blir knytt til au pair-verksemd, sex-sal, tigging osv., som fleire har vore inne på. At problemet aukar, kan vere

eit teikn på at det er for enkelt og for lukrativt for bakmenn å kome til Noreg og drive denne verksemda. Derfor meiner eg at det er kritikkverdig at regjeringa ikkje har lagt fram ein ny handlingsplan mot menneskehandel før no. Den førre gjekk jo ut i 2009. Kristeleg Folkeparti tok fleire gonger til orde for å få på plass ein ny handlingsplan, og me er veldig glade for at han endeleg kom. Det er interessant å høyre at trykket har vore så stort og at det har vore så mange konkrete tiltak, men så har det altså gått så lang tid utan at ein har fått ein handlingsplan på plass. Fordi trykket har vore så stort, hadde eg håpt at planen kunne ha kome tidlegare. Men som sagt er eg glad for at han har kome, for konkrete tiltak er viktige.

Kristeleg Folkeparti har kome med fleire forslag til tiltak. Me har ønskt ein eigen handlingsplan, spesielt retta mot barn som er offer for menneskehandel. Særleg mindreårige asylsøklarar er sårbare i samband med menneskehandel. Det er grunn til å tru at fleire av dei mange hundre barna som er forsvunne frå asylmottak, er eller har blitt offer for menneskehandel, utan tilstrekkeleg oppfølging frå politiet. Me har òg ønskt ei spesialopplært politieining som jobbar berre med menneskehandel og barn, fordi det krevst spesielle kunnskapar og ferdigheiter for å jobbe med menneskehandel. Slik sett har me òg teke til orde for eit eige spesialtilbod, eit senter, for barn, som ein identifiserer som offer for menneskehandel, med spesialtrena personell. Me meiner i den samanhengen at barnevernet generelt må få omsorgsansvar for einslege mindreårige asylsøklarar mellom 15 og 18 år.

Eg la merke til at statsråden sa at ein må ta hand om barn på ein forsvarleg måte. Det er eg glad for. Men eg er òg veldig skuffa over at ho i same setninga sa at på grunn av økonomi kan ein ikkje få gjort noko med ansvaret for dei einslege mindreårige asylsøklarane. At det er argumentasjonen for ei oppgåve ein burde gjort, synest eg er trist.

Kristeleg Folkeparti har òg teke til orde for at ein må få eit lyft i kunnskapsnivået blant folk flest. Dersom ein ser til USA, blir ein tredjedel av det moderne slaveriet avdekt av vanlege borgarar. For at vanlege borgarar skal klare å hjelpe, trengst det òg eit større informasjonslyft. Derfor ønskjer me at informasjon om ikkje berre William Wilberforce og om slaveriet som ein gong var, blir pensum i den vidaregåande skolen, men at òg det moderne slaveriet blir lyfta inn i undervisninga, slik at fleire får kunnskap og informasjon, slik at det er lettare å angi.

Det vil koste pengar, men det er viktig at ein fokuserer på det. Argumentasjonen for å gjennomføre tiltak må ikkje strande på grunn av økonomi.

Marit Nybakk (A) [10:53:00]: Først: Takk til interpellanten, og takk også til statsråden for et veldig godt innlegg.

I forrige stortingsperiode var jeg på besøk i UNODC, som er FNs organisasjon mot narkotika og organisert kriminalitet, i Wien. Vi fikk rystende beskrivelser av den kyniske menneskehandelen som ikke minst kvinner og barn fra Sørøst-Europa og Kaukasus utsettes for. Kvinner og barn selges til bordeller eller trafikkeres nordover i Europa

til prostitusjon. Når jentene ikke kan brukes som sexslaver lenger, brukes de til organdonasjon, fikk vi også vite – for så mye er et menneskeliv verdt.

Som statsråden sa, er utnyttelse av barn til menneskehandel kanskje særlig krenkende når det gjelder menneskerettigheter – det er krenkelser på det groveste og en alvorlig form for kriminalitet. UNODC viste oss rystende eksempler på hvordan barn ble solgt både til slavearbeid og til bordeller og gateprostitusjon. Og vi snakker virkelig om internasjonal organisert kriminalitet med mye penger. I høringen som kontrollkomiteen hadde før jul, kom det fram at organisert kriminalitet, også i Norge, er blitt «tverrfaglig». Et eksempel fra Bergen illustrerer dette: Dop ble solgt av vestafrikanske asylsøkere. Pengene ble fysisk brakt ut av landet av nigerianske prostituerte – med de samme bakmennene, naturligvis.

Jeg synes det er viktig å se på ofrene for menneskehandel. I Norge gjør ROSA-prosjektet til Kriesesentersekretariatet en kjempejobb for å ta seg av jenter som de siste årene har greid å komme seg ut av bakmennenes klør, til tross for represalier mot familien i hjemlandet. Gjennom ROSA har jentene fått bl.a. juridisk bistand og jobbtrening, og det er svært viktig at regjeringen fortsetter å støtte ROSA-prosjektet. Det samme er for øvrig tilfellet med Kirkens Bymisjons Nadheim-senter.

I tillegg til handlingsplanen har vi tre lover i Norge for å bekjempe menneskehandel og prostitusjon: Vi har forbud mot bordeller, vi har forbud mot halliker, og vi har forbud mot å kjøpe sex. Jeg vil gi ros til politiets STOP-gruppe for å ha tatt en så vidt stor andel av innemarkedet i prostitusjonen gjennom bordellforbudet. Her forsøker internasjonal mafia å selge østeuropeiske og afrikanske jenter. På et seminar i Oslo for et par år siden var det en litauisk jente som fortalte at hver tredje familie i hennes hjemland har en slektning som er eller har vært offer for menneskehandel, og dette er egentlig dramatisk.

Oslo-politiet har også gjort en formidabel jobb for å håndheve sexkjøpsloven. Antallet utenlandske prostituerte har gått kraftig ned. Men jeg blir ganske oppgitt når jeg leser om manglende oppfølging i Stavanger – jamfør Dagbladet på søndag. Sexkjøpsloven er viktig – i tillegg til å bekjempe menneskehandel – også fordi den erkjenner at *markedet* for prostitusjon er problemet. Loven anerkjenner det ulike maktforholdet mellom tilbud og etterspørsel ved å kriminalisere kundene. Loven er et oppgjør med strukturer og holdninger som reduserer kvinners seksualitet til en vare. Kjøp av sex er i tillegg til vold mot kvinner også å trampe på seksuell likestilling mellom menn og kvinner. Før sexkjøpsloven trådte i kraft, var det slik at gutter fra videregående skoler i Oslo faktisk debuterte seksuelt med prostituerte, og jeg spør meg hva slags syn guttene får på kvinners seksualitet i den forbindelse. Menneskehandel og sexkjøp er å behandle mennesker som varer – enten man selger, slik hallikene gjør, eller man kjøper, slik kundene gjør. Det er å nedverdige kvinner og barn.

Når vi skal hjelpe ofrene, så må det arbeidet baseres på respekt, på verdighet og på oppreisning. Det er dette ROSA-prosjektet er så veldig flinke til.

Så er jeg også glad for at Forsvarsdepartementet faktisk

tar kampen opp mot trafficking som en del av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325. Det skal Forsvarsdepartementet virkelig ha ros for!

Jeg har lyst til å slutte med en historie fra India. Det er en sann historie, og det dreier seg om et norsk skip:

En vettskremt liten 11-åring går sakte oppover landgangen til en av båtene som nettopp har lagt til kai. Hun klemmer de spinkle hendene mot underlivet, som for å beskytte det. Noen timer senere forlater piken skipet. 22 menn har moret seg med henne, og hun har fått ca. én norsk krone av hver. Faren hennes beordret henne om bord på båtene for å skaffe penger slik at den barnerike familien kunne overleve.

Så det er viktig at vi bryr oss!

Lise Christoffersen (A) [10:58:19]: Jeg vil også få lov til å takke interpellanten for at handlingsplanen mot menneskehandel blir debattert i Stortinget – ellers er det en fare for at den hadde blitt liggende i hyllene utenfor ekspedisjonskontoret – så takk skal interpellanten ha for det! Jeg vil også opplyse om at interpellasjonen dels er utformet i samarbeid med oss som er i Europarådet – for det medlemskapet forplikter.

Menneskehandel er et grovt brudd på menneskerettighetene og har stått høyt på Europarådets dagsorden siden slutten av 1980-tallet. En egen konvensjon mot menneskehandel trådte i kraft i 2007, og den pålegger medlemslandene å beskytte ofre, forebygge, avdekke og straffeforfølge. Et eget system skal påse at vi faktisk følger opp. For halvannen uke siden fikk Danmark besøk av overvåkingsorganet. Norge kommer i runde nummer to og får spørreskjema nå i denne måneden, og før 1. september skal vi svare for ansvars plassering, iverksatte tiltak og oppnådde resultater i Norge.

Menneskehandel er en skitten business med et stort omfang – verdens nest største kriminelle industri, som rammer over 2,5 millioner mennesker hvert år, og halvparten er under 18 år. Mennesker lokkes, lures, trues til en tilværelse der hverdagen er synonym med grov utbytting, gjentatte krenkelser og dyp fornedring. Slavehandlerne tar de sårbare, og barn er mest sårbare av alle. Om det er mulig å gradere, er menneskehandel med barn det aller, aller nedrigste.

Fordelingen mellom opprinnelses-, transitt- og mottakerland er ikke tilfeldig. Folk tas i fattige land og føres til rikere land der kundene er. Norge er mottakerland. Noen kunder av denne skitne gjeskjeften finnes her. Europarådets konvensjoner gjelder alle. FNs barnekonvensjon gjelder alle. Barn som er ofre for menneskehandel, kan se langt etter disse rettighetene hvis ingen ser dem. Det er det dessverre stor sjanse for at ingen gjør. Handlingsplanen sier at det trolig er flere mindreårige ofre for menneskehandel i Norge enn det myndighetene i dag klarer å oppspore.

Vi aner en kobling, fra menneskehandel med barn til asylpolitikken. Enslige mindreårige forsvinner fra mottak. Mistanken om menneskehandel er snublende nær. Justisdepartementets rapport fra 2008 viste at 51 barn forsvant fra mottak i perioden 2005–2007, med varierende oppfølging og liten kunnskap om hvor de ble av. Rutinene for

varsling ble innskjerpet etter dette. Utlendingsdirektoratets nye rundskriv krever at politi og barnevern skal varsles for oppfølging når enslige mindreårige blir borte fra mottak. Risiko for menneskehandel skal vurderes. Fra 2000 til 2010 er altså 388 barn blitt borte fra mottak i Norge. Noen er funnet, men på langt nær alle, heller ikke det siste året, tross skjerpede regler.

I 2009 ble, som handlingsplanen viser til, 69 mindreårige fulgt opp som mulig ofre, de fleste fra Somalia, Eritrea, Etiopia og Afghanistan, men også fra et av Europarådets medlemsland, Romania. Halvparten ble utnyttet til tvangsarbeid, 14 pst. til seksuelle tjenester. Ofte tenker vi på menneskehandlernes kunder som personer som lever litt på samfunnets skyggeside. Det er derfor grunn til å merke seg at husarbeid er en av de såkalte tjenestene som tilbys og kjøpes – kanskje noe å tenke på for dem som fortsatt kjøper den typen tjenester svart her i landet.

I fjor plasserte Redd Barna Norge i kategorien av land som hadde gjort «noe framskritt» i kampen mot menneskehandel med barn. Handlingsplanen – den nye – ofrer barn et eget kapittel, og det er bra. Et tett internasjonalt samarbeid om utsatte barn er nødvendig, og det er viktig å samle den kunnskapen som i dag er spredd og til dels udokumentert, om situasjonen i Norge. Så det handler om penger, ja, men ikke bare om penger, også om metoder og systematisk arbeid over tid som vi ikke må slippe tak i.

I Meld. St. 7 om kampen mot organisert kriminalitet, som Stortinget har til behandling, er barn som forsvinner fra mottak, omtalt særskilt. Det samme kommer til å skje i den varslede meldingen om barn på flukt. Det er flott hvis Norge med summen av alt dette nå går i bresjen i kampen mot menneskehandel med barn. Et første mål kan være at Redd Barna flytter oss opp i kategorien «merkbar innsats», og at vi får «godkjent» i årets kontroll fra Europarådet. For som statsråden sa: Vi skal ikke tåle menneskehandel i Norge.

Håkon Haugli (A) [11:03:38]: Representanten Bente Stein Mathisen fortalte i sitt innlegg om bekymrede ansatte ved Hvalstad asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere i Asker. Den bekymringen kan jeg bekrefte. Nylig besøkte representanten Lise Christoffersen og jeg mottaket. Vi ble fortalt om barn som har levd mesteparten av livet uten foresatte, som har overlevd på gata og reist fra land til land og etter hvert kommet til Norge. Det er grunn til å tro at mange av disse ungene har bindinger til kriminelle nettverk – i blant har de gjeld de må betale tilbake, andre ganger er de kriminelle kontaktene det eneste fellesskapet, den eneste familien de kjenner. Asylmottaket opplevde at voksenpersoner kontaktet andre beboere for å oppspore sine ungdommer. Noen barn forsvinner fra mottaket, andre blir boende, men er mye fra og til.

Dette samsvarer med rapporter fra oppsøkende sosialarbeidere som i flere år har rapportert om stadig flere nordafrikanske gutter som driver aktivt med salg av narkotika i rusmiljøene i Oslo. Noen er antatt å være så unge som 14 år. De opererer ikke på egen hånd. Redd Barna og Landsforeningen for oppsøkende sosialt ungdomsarbeid

mener barna deltar i organisert kriminalitet og er ofre for menneskehandel.

Etter Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel har mulige ofre for menneskehandel rett til bistand og beskyttelse inntil det eventuelt er fastslått at de ikke har vært i en menneskehandelsituasjon. Konvensjonen fastslår også at når offerets alder er uklar og det er grunn til å tro at han eller hun er barn, skal vedkommende anses å være mindreårig og omfattes av særskilte beskyttelsestiltak.

Det er avdekket menneskehandel med barn i Norge. Barna kommer fra ulike land i Europa, Afrika og Asia og utnyttes bl.a. til prostitusjon, tvangsarbeid, tigging, tyveri og narkotikahandel.

Dette er barn som faller mellom mange stoler, uten reell omsorg fra gode omsorgspersoner verken i asylmottaket eller gjennom barnevernet. Asylmottak er et frivillig botilbud der det ikke kan brukes tvang for å forhindre at ungdommer drar fra mottaket til eventuell utnyttning.

Barne- og likestillingsdepartementet sendte i 2009 ut på høring et forslag om en endring i barnevernloven som vil gi adgang til midlertidig plassering på institusjon for å sikre barnet beskyttelse og omsorg. Det er viktig at dette kommer på plass raskt.

I dag er det eneste botilbudet for ofre for menneskehandel i Norge tilpasset voksne kvinner. I Nederland finnes egne mottak for barn som kan være ofre for menneskehandel. Der sendes mindreårige asylsøkere som antas å være ofre, umiddelbart til såkalte «children's shelters» etter ankomst i landet. Barna får oppnevnt en verge og mottar juridisk bistand når saken deres behandles av myndighetene. Barnemottakene ble opprettet fordi barn forsvant fra ordinære asylmottak. De legger stor vekt på sikkerhet, har hemmelig adresse, ser ut som vanlige hus, og tillater ikke bruk av mobiltelefon og Internett.

Det er flott at regjeringens handlingsplan inneholder fem konkrete tiltak for barneofre for menneskehandel, bl.a. en styrking av deres botilbud. Både for å hjelpe de barna som rammes av menneskehandel, og for å komme selve handelen til livs bør vi vurdere egne institusjoner for mindreårige ofre for menneskehandel. Uten at ofre er trygge, er det vanskelig å få kartlagt barnas historier og få til et godt samarbeid med politiet. Det forutsetter sikkerhetstiltak på linje med det krisesentrene har. I tillegg bør det legges stor vekt på tilrettelagt utdanning og god helsefaglig oppfølging.

Menneskehandel må også ses i sammenheng med asylpolitikken. Regjeringen har varslet en stortingsmelding om barn på flukt. I forberedelsen av den besøkte Knut Storberget Hvalstad asylmottak. Det er flott, for menneskehandel med barn må være et viktig perspektiv også i den meldingen. Det er vanskelig å tenke seg noen som er mer utsatt i Norge i 2011 enn mindreårige ofre for menneskehandel. Å gi disse barna et tilpasset tilbud er ikke bare et spørsmål om internasjonale forpliktelser og juss, det er et spørsmål om anstendighet.

Sonja Mandt (A) [11:08:16]: Jeg vil takke for en utrolig flott debatt. Den har belyst hvor vanskelig, svært og

omfattende dette området er. Den viser også at det er en sak som vi må jobbe mye, mye mer med. Jeg hører at min bekymring for barn og barns rettigheter og muligheter også deles av mine medrepresentanter. Det er jo sånn at en nesten ikke kan orke å tenke på hva disse barna må utholde. Det er det vårt ansvar som parlamentarikere å ta på alvor, og derfor må vi se videre på det. Det håper jeg statsråden tar med seg.

Hva kan så vi som parlamentarikere gjøre? Jo, vi kan lage og endre lovverk, vi kan stramme inn, vi kan lage gode handlingsplaner, slik vi har gjort her i Norge, men ikke minst kan vi sette temaet på dagsordenen og vise at vi ikke aksepterer – i OSSE, i BSPC, i Europarådet, i FN og på alle de arenaer vi har. Vi kan også underskrive alle relevante internasjonale konvensjoner og beslutninger og tilpasse lovverket vårt, for vi må bekjempe menneskehandel lokalt og internasjonalt, og målrettet, slik jeg oppfatter at vi i Norge gjør.

Norge er et rikt land. Vi er attraktive for menneskehandel. Vi har økonomi til det, og derfor har vi et spesielt ansvar for å ta den jobben. Vi må også fokusere mer på forskning om hva som virker, og hva som kan gjøres for å koordinere den datainnsamlingen vi har om menneskehandel, for å få til nye mottiltak og yte enda bedre støtte og vern til ofrene.

Menneskerettighetene må være ledestjernen i alle tiltakene vi setter inn, for, som det er sagt her flere ganger fra talerstolen, menneskehandel er en sak som angår oss alle, uavhengig av politisk syn. Det har debatten her vist, og jeg ser at vi er tverrpolitisk enige om at her har vi en jobb å gjøre.

Vi har plikt til å handle som private individer, men vi har også plikt på det politiske nivå. Vi må kreve at utnyttelsen av kvinner, menn og barn som er blitt solgt til slaveri, ikke skal være en del av vår hverdag. Vi vil ikke ha en «livets bakgård», som Akhtar Chaudhry så veldig godt sa det. Jeg synes ikke vi skal ha en «livets bakgård» i Norge. Vi må jobbe hver dag for å unngå det. Vi må jobbe med holdningene våre. Vi må jobbe med holdningene internasjonalt også, som også representanten Ropstad var inne på.

Jeg har igjen lyst til å takke for en veldig god debatt. Jobben mot menneskehandel og vår tids slaveri kommer til å fortsette, men det viser også at vi bryr oss, for vi har lyst til å gjøre noe med saken.

Statsråd Grete Faremo [11:11:10]: Jeg vil også gjerne takke for den gode debatten og igjen interpellanten for å ha tatt opp dette viktige spørsmålet.

Jeg er også glad for den brede støtten planen har fått. Det er en god handlingsplan, som har en rekke tiltak som viser hvor viktig det er med et godt samarbeid både mellom offentlige etater og med organisasjoner som er opp-tatt av spørsmålene, og også at vi jobber godt med dette internasjonalt. Jeg er glad for de forslag som er kommet for å forbedre planen. Jeg har likevel lyst til å si at når det gjelder våre internasjonale konvensjonsforpliktelser, er vi heldigvis i den situasjonen at det norske lovverket allerede er godt balansert mot konvensjonsforpliktelsene. Men

vi kan selvsagt ikke slå oss til ro med at vi ikke har formalitetene på plass. Jeg kan bare vise til det svaret som justisministeren tidligere har gitt om dette, at det er til vurdering om nødvendig å gjøre endringer i någjeldende straffelov om det ellers skulle trekke for langt ut med tanke på å først ratifisere etter at loven av 2005 er trådt i kraft.

Menneskehandel viser også det paradokset at vedtak som vi fant det riktig å gjøre i dette stortinget knyttet til f.eks. tigging, har vi måttet ta opp til ny vurdering. Vi tok bestemmelsen ut av løsgjengerloven, men har senere fått inn bestemmelser om dette i menneskehandelsbestemmelsen for å kunne gå målrettet mot bakmennene ikke minst, som tjener på dette, og det er krevende saker.

Ellers kan jeg bare understreke at vi selvsagt jobber med sikte på å sikre god omsorg for barn som er i en vanskelig situasjon, og hvor det er mistanke om at de er i en situasjon knyttet til menneskehandel. Det kan ikke være riktig å overføre ansvaret for omsorgen til barnevernet i en situasjon hvor vi vet at de både er i en krevende omstilling, og hvor vi diskuterer behovet for økte ressurser til barnevernet.

Ellers takker jeg for debatten igjen. Vi følger opp arbeidet med planen videre.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 1 avsluttet.

Sak nr. 2 [11:14:33]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine M. Eriksen Søreide, Ivar Kristiansen, Peter Skovholt Gitmark, Lars Myraune og Gunnar Gundersen om en ny helhetlig befalsordning for Forsvaret (Innst. 80 S (2010–2011), jf. Dokument 8:162 S (2009–2010))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er representanten Tore Nordtun, som taler på vegne av sakens ordfører, Sverre Myrli, som er permittert.

Tore Nordtun (A) [11:15:32]: Forsvaret har vært gjennom en vesentlig omstilling de siste ti årene. Vi har gått fra et mobiliseringsforsvar til et innsatsforsvar. Spørsmålet er om vi har en befalsordning som er tilpasset vårt nye innsatsforsvar. Mitt umiddelbare svar på dette er nei, og det er vel særlig avdelingsbefalsordningen som fremstår som å ha et klart forbedringspotensial. Det er derfor

positivt at Forsvarsdepartementet nå har tatt initiativ til å samle alle bestemmelsene om befalsordningen i et nytt direktiv for deretter å kunne komme tilbake igjen til Stortinget når den tid kommer. I så måte er jo også forslagsstillernes intensjon i representantforslaget ivarett.

La meg videre komme med en bemerkning om gårsdagens medieoppslag om gradsstrukturen i Forsvaret. Der kunne en få et galt inntrykk, nemlig at nå skal befalet ribbes for stjerner, striper, kroner osv. Jeg kan derfor ikke nok understreke viktigheten av et godt samarbeid med tjenestemannsorganisasjonene når Forsvaret og departementet skal inn og vurdere befalssystemet.

Hvis jeg skal tillate meg å reflektere litt rundt en fremtidig befalsordning, fremgår det klart at lønn må frakobles gradsnivået. En annen refleksjon er at avdelingsbefalet, eller hva en i fremtiden skal kalle gruppen, ikke må kastes ut av Forsvaret når de er 35 år og i sin beste alder. Det er jo erfarent befalet på operativt og midlere nivå innsatsforsvaret anno 2011 og fremover vil ha et stort behov for. Jeg kan ikke skjønne annet enn at Forsvaret mister verdifull kompetanse som følge av dagens avdelingsbefalsordning. Uten å være uærbødig virker det også for meg som om det har gått gradsinflasjon i Forsvaret når en sammenlikner med våre allierte, eller sagt på en annen måte: Vi har for få indianere og for mange høvdinger totalt sett i Forsvaret.

Derfor er det for meg åpenbart at vi trenger en gjennomgang av dagens befalsordning, men det er viktig at en slik kommende gjennomgang ikke blir en ren klassekampdiskusjon om underoffiserer og krigsskoleoffiserer. Det må heller ikke bli en kamp om kroner og øre. Jeg ser derfor fram til at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget når det interne arbeidet i Forsvaret og departementet er ferdig, slik at vi kan få drøftet og etablert en fremtidsrettet befalsordning tilpasset vårt nye innsatsforsvar.

Peter N. Myhre (FrP) [11:19:00]: Det er en viktig debatt som reises av representantene fra Høyre når det gjelder befalsordningen i Norge.

Når Fremskrittspartiet har valgt ikke å stemme for forslaget som Høyre har fremmet, er det ikke fordi vi ikke ser behovet for en ny befalsordning, men fordi det er vanskelig å identifisere noen reell uenighet mellom forslagsstilleren og regjeringen i denne saken. Det er altså ikke nødvendig å slå inn åpne dører. I svaret fra Forsvarsdepartementet ved statsråden anføres det at Forsvarsdepartementet har startet dette arbeidet, i 2009, videre, at dersom det avdekkes behov for endringer i befalsordningen, vil dette bli forelagt Stortinget på vanlig måte. Dessuten vil Stortinget bli invitert til å diskutere befalsordningen på et overordnet nivå i forbindelse med arbeidet med ny langtidsplan. Dermed må vi kunne si at det Høyre her foreslår, er å sette i gang et arbeid som allerede er igangsatt.

Derfor vil Fremskrittspartiet anbefale komiteens flertallsinnstilling i denne saken.

Ivar Kristiansen (H) [11:20:37]: Fra Høyres side er vi veldig skuffet over at vi blir stående alene i denne saken. Tiden er overmoden for å få på plass en helhetlig befals-

ordning for Forsvaret. Fra Høyres side sitter vi ikke igjen med det inntrykk at dette er å slå inn åpne dører, snarere tvert imot. Det er på veldig høy tid at vi nå tar inn over oss den tiden vi er i, og på den måten vil jeg bare si, at det, når tiden altså er overmoden for reformer, faktisk var mer opplyftende å høre på innlegget på vegne av saksordføreren enn å lese svarbrevet fra departementet.

Dagens ordning slik den foreligger, fordelt over en lang rekke dokumenter, er selvfølgelig ikke god nok, verken i form eller innhold. Befalsordningen legger både de overordnede rammer for, og har stor innvirkning på, det daglige arbeidet til tusenvis av offiserer og befal. Høyre mener at Forsvarets menn og kvinner fortjener bedre enn det lappeteppet av ordninger vi har å forholde oss til i dag. Ordningen, som har sin opprinnelse i det som ble kalt den reviderte befalsordning, er i dag mer enn 27 år gammel. Den er senere blitt justert og endret en rekke ganger, og siste noenlunde helhetlige gjennomgang hadde man på plass i Stortinget for ca. 16 år tilbake. Det er en annen tidsalder i dag i forsvarssammenheng, og det er nettopp dette Høyre ber om at vi tar høyde for. Hva betyr det? Det betyr at vi i dag ikke har noen oversikt over hvordan ordningene eksisterer, heller ikke i departementet som sådant. Høyre har selvfølgelig ikke grepet dette forslaget ut av løse luften. Vi har fremmet det på bakgrunn av en rekke møter med folk i Forsvaret som har begge skoene på, faktisk folk som også savner en bedre dialog med et departement som nå er i gang med å utrede en ny ordning.

Det ser heldigvis ut til at Forsvarsdepartementet i hvert fall ser deler av problemet. I sitt svar til komiteen viser departementet til at man har startet arbeidet med et nytt direktiv som skal samle alle bestemmelser om befalsordningen. I den grad det anses behov for endringer i befalsordningen, vil dette bli forelagt Stortinget på vanlig måte. Derfor vil nok begrepet «å slå inn åpne dører» kanskje ikke være det mest dekkende for å beskrive det arbeidet som departementet er i gang med.

«Vanlig måte» er nøkkelen her. Høyre mener dessverre det ikke er tilstrekkelig med mer flikking, justering eller revidering. Det norske forsvaret i dag er et annet, og har helt andre oppgaver, enn for bare ti år siden. Organisasjonen og den enkelte offiser har andre behov, til dels andre oppgaver og en helt annen hverdag. Man deltar i utenlandsoperasjoner, og de arbeidsoppgavene som tildeles hver især, er i mye større grad spesialisert enn hva bildet var tidligere.

Nordtun på vegne av saksordføreren var inne på avdelingsbefalsordningen, som må videreutvikles med bakgrunn i erfaringer. Det er en ordning som går på tvers av de fleste andre etablerte strukturer i arbeidslivet, og som skaper en hel del spesielle behov, særlig knyttet til spørsmål om utdanning og kompetanseheving under tjenesten, aldersgrenser og pensjonsvilkår osv. – en ordning som både generalinspektørene i Forsvaret og tidligere forsvarssjef har pekt på som en nødvendig vei videre. La meg bare vise til gårsdagens oppslag i Verdens Gang: Tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen satte i gang et arbeid for at ikke mindre enn 1 300 offiserer fra Forsvaret, som også Nordtun var inne på, skulle miste stjerner, stri-

per og kroner. Nå er dette dementert i dag, men dette bildet har bare skapt og illustrert en situasjon med et meget topptungt sjefsbilde i Forsvaret. Beskrivelsen «høvdinger» var ganske god i denne sammenheng. Det bare illustrerer at selv folk som ønsker å være i en operativ funksjon, må gjerne frigjøres fra dette for å komme videre når det gjelder grad og avlønning. Dette må vi kunne være villig til å gjøre noe med.

Det må være mulig å etablere et system som muliggjør en karriere som avdelingsbefal, hvor man kan avansere til nye delgrader. Danmark har fått på plass en sånn løsning, og dette må også kunne gi lønnsmessige avansement som er tilfredsstillende.

På denne bakgrunn tar jeg opp det forslaget som er referert i innstillingen.

Presidenten: Da har representanten Ivar Kristiansen tatt opp det forslaget han omtalte.

Statsråd Grete Faremo [11:26:10]: Omstillingen av Forsvaret til et nytt og moderne innsatsforsvar har vært en av de største statlige omstillinger i nyere tid. Som en naturlig konsekvens av omstilling over mange år oppsummerer vi nå befalsordningen. Vi ser allerede nå at endringer vil være påkrevet.

Regjeringen er, som Stortinget, opptatt av å ha en god og oppdatert befalsordning tilpasset Forsvarets behov. Stortinget skal fortsatt vedta hovedlinjene i ordningen, og departementet skal sørge for løpende tilpasninger innenfor rammene gitt av Stortinget.

Stortinget ga sin tilslutning til gjeldende befalsordning i 1995. Siden innføringen av den nye befalsordningen har Stortinget samtykket til en rekke endringer og justeringer i ordningen. De største endringene framkom som en følge av Bondevik II-regjeringens forslag til langtidsplan for Forsvaret 2005–2008 og det påfølgende forslaget til ny lov om personell i Forsvaret. Under sittende regjering er det kun foretatt mindre endringer i befalsordningen, herunder gjeninnføring av normalt avansement for gradene fra sersjant/kvartermester til løytnant.

Regjeringen er enig i at befalsordningen er beskrevet i mange dokumenter. Nettopp derfor har Forsvarsdepartementet satt i gang et arbeid med å samle alle bestemmelsene om befalsordningen. Vi ønsker å få på plass ett dokument som gir en samlet oversikt. Vi har fått bred støtte for dette initiativet både fra Forsvarets ledelse og befalsorganisasjonene. Jeg er fornøyd med at flertallet i komiteen støtter regjeringens initiativ i denne saken.

En slik oversikt vil også dekke løpende tilpasninger gitt av departementet. Det vil tydelig framgå hva som er behandlet av Stortinget, og hvilke bestemmelser som er fattet av departementet.

Avdelingsbefalet er en viktig bærebjelke i innsatsforsvaret. Forsvarssjefen har derfor også igangsatt en gjennomgang av avdelingsbefalsordningen.

I alle forhold som berører personellet, er Forsvarsdepartementet og jeg opptatt av å ha et aktivt og godt samarbeid med befalsorganisasjonene – så også i dette arbeidet. Befalsorganisasjonene er derfor invitert direkte inn i det

pågående arbeidet, og dialogen er god. Parallelt med dette arbeider Forsvaret med et personellreglement for militære arbeidstakere og etatens forvaltningsbestemmelser for befalsordningen. Her er også befalsorganisasjonene direkte involvert.

Også jeg må få nevne oppslagene i media nylig om offiserer som mister lønn og grad. La meg gjøre det helt klart: Ingen offiserer går ned i grad eller i lønn, og ingen mister jobben sin.

En del av jobben med å innføre innsatsforsvaret er også å få på plass en personellstruktur som i større grad er tilpasset Forsvarets oppgaver, og ikke er overrepresentert med stillinger på for høyt gradsnivå. Dette er et arbeid som startet for seks år siden. Vi må sikre at kompetanse og erfaring på utøvende nivå gir økt kontinuitet og fleksibilitet i anvendelsen av befalskorpset. Tilpasning av gradsnivå er en del av arbeidet som forsvarssjefen nå gjør for gradvis å oppnå dette.

Jeg registrerer at Høyres forslag om å fremme en ny helhetlig befalsordning kun støttes av Høyres egne representanter. Det store flertallet i komiteen støtter altså regjeringens tilnærming i denne saken.

Departementet planlegger å fullføre sitt arbeid med en samlet framstilling av gjeldende befalsordning i løpet av denne våren. Det pågående arbeidet vil gi den samlede og systematiske framstillingen av befalsordningen som også Høyre etterspør.

Dersom arbeidet konkluderer med behov for endringer i hovedlinjene for befalsordningen, vil i så fall dette forelegges Stortinget på vanlig måte. I tråd med komiteens innstilling anbefaler jeg at det på det nåværende tidspunkt derfor ikke startes et arbeid med en ny, helhetlig befalsordning.

Presidenten: Det blir åpnet for replikkordskifte.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:30:35]: Jeg takker for så vidt statsråden for svarene og det hun sier i sitt innlegg.

Fra Høyres side har jo dette forslaget handlet om langt mer enn å samle alle bestemmelsene om befalet i ett dokument – det er en viktig del av det, fordi det er uoversiktlig i dag – det handler i vel så stor grad om å gå inn i den politiske substansen i dette. Er det sånn at vi har gode nok karriereveier i Forsvaret i dag? Burde vi ha mer fokus på horisontale karriereveier, ikke bare de vertikale? Burde det være sånn, som saksordføreren helt riktig i sitt innlegg påpeker, at vi egentlig dytter ut den beste kompetansen – når de er på høyden av sin kompetanse – fra Forsvaret? Sørger vi for at man kan velge livslange karrierer i Forsvaret, sånn som systemet er utformet i dag? Ikke minst handler dette om koblingen mellom grad og lønn. Det er jo det forslaget er ment å ivareta, ikke bare en ren fysisk samling av bestemmelser om befalet i ett dokument, men også substansen og innholdet i selve befalsordningen.

Det er jo også sånn, med bakgrunn i det oppslaget som kom i går, at det tyder på, selv om det blir dementert og trukket tilbake, at det er dårlig kommunikasjon mellom befalsorganisasjonene. Er det sånn at befalsorganisasjonene

nå blir tatt med, reelt sett, på råd i utformingen av en ny befalsordning?

Statsråd Grete Faremo [11:32:05]: Jeg tror vi alle er opptatt av om det nye innsatsforsvaret er bygd riktig sammen både når det gjelder – som det ble sagt her – antall høvdinger og forholdet mellom høvdinger og indianere. Jeg tror det er helt sentralt at vi går gjennom om vi har gode nok karriereveier, og om vi bør foreta endringer. Det er det som er mitt budskap i innlegget her i dag. Dersom det blir gjort endringer, vil disse endringene bli forelagt Stortinget for diskusjon, og det vil bli gjort på et grundig utredet grunnlag. Vi har god kontakt og samarbeid med tjenestemannsorganisasjonene. Befalsorganisasjonene er sentralt inne i prosessen både med Forsvaret og med departementet. Jeg tror det er helt avgjørende at dialogen om dette løper godt og grundig med organisasjonene.

Presidenten: Replikkordskiftet er over. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

(Votering, se side 2358)

Sak nr. 3 [11:33:20]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal om styrking av rettigheter for veteraner etter internasjonale operasjoner. Endring i forsvarspersonelloven (Innst. 183 L (2010–2011), jf. Dokument 8:28 LS (2010–2011))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på tallerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Tore Nordtun (A) [11:34:22] (ordfører for saken): Jeg tar først opp mindretallsforslaget fra komiteen, som Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet står bak.

La meg først slå fast at en samlet komité mener det er viktig at veteraner fra internasjonale operasjoner har gode rettigheter. Vi må aldri glemme at personell i internasjonale operasjoner tjenestegjør på vegne av den norske stat. Dette personellet gjør en viktig jobb, ofte under tøffe forhold, og det er samfunnets ansvar og derfor samfunnets plikt å gi dem den anerkjennelsen og støtten de fortjener, også etter at de har kommet hjem til Norge.

Vi må dessverre erkjenne at storsamfunnet over flere tiår har forsømt sitt ansvar for å ivareta skadde veteraner.

Dette kan vi ikke være bekjent av. Når det er sagt, vil jeg derfor understreke betydningen av at denne regjeringen faktisk har tatt tak i veteranpolitikken etter tiår med unnlattesssynder.

Det er en delt komitéinnstilling når det gjelder representantforslaget fra Fremskrittspartiet, med tilhørende nytt forslag fra Høyre, og de ulike partiene slutter seg til ulike forslag. Dette er egnet til forvirring. Veteranpolitikken framover er etter min mening et såpass alvorlig tema at vi må unngå politisk spill og partimarkeringer.

For Arbeiderpartiet er det viktig at vi har en helhetlig veteranpolitikk med ett system som sikrer koordinert og samordnet oppfølging av de enkelte veteranene, også når det gjelder erstatninger. Svakheten med representantforslaget er at forslagsstillerne i utgangspunktet foreslår å endre både det objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12 b med tilbakevirkende kraft, samtidig som man også foreslår å endre den såkalte særskilte kompensasjonsordningen, slik at den ivaretar både fysiske og psykiske skader som gjelder både i fortid, nåtid og også i framtid. Dersom dette skulle bli vedtatt, vil vi få to parallelle erstatningssystemer.

I tillegg vil jeg også vise til at forslaget om endret oppfølgingsplikt for Forsvaret utfordrer vårt felles sivile helse- og sosialsystem. Vi må erkjenne at vi ikke kan bygge opp et parallelt militært helse- og sosialsystem i Norge. Jeg vil i den anledning også vise til at Forsvarets praksis er å aldri avvise veteraner som tar kontakt, og at de veileder den enkelte veteran videre i det sivile helse- og sosialsystemet. Det er jo også her vi i media i det siste har sett mangler i det sivile systemet som skal ivareta veteranene.

Alt dette viser bare at det er behov for en helhetlig veteranpolitikk som er samordnet, og som er koordinert mellom de sivile og de militære etatene.

Målsettingen for Arbeiderpartiet er å etablere ett erstatnings- og oppfølgingssystem som er målrettet, og som retter opp urimeligheter i det eksisterende erstatnings- og kompensasjonsordningssystemet. I tillegg må vi få en bedre samordning av og forståelse i det sivile helse- og sosialsystemet for veteranenes spesielle utfordringer.

La det ikke være tvil: Arbeiderpartiet ønsker en verdig og rettferdig veteranpolitikk. Regjeringen har derfor varslet at den vil komme med en egen handlingsplan – «I tjeneste for Norge», som den heter – på frigjøringsdagen og veterandagen den 8. mai. Arbeiderpartiet vil i den anledning være med på å sørge for at vi får en helhetlig veteranpolitikk, og at alle veteraner får både den støtten og den anerkjennelsen de har krav på og fortjener.

Presidenten: Representanten Tore Nordtun har tatt opp det forslaget han refererte til.

Peter N. Myhre (FrP) [11:38:56]: Norge har store militære styrker i utlandet. Regjeringen er synlig på å understreke hvor viktig den jobben de gjør, er. De er ute for Norge og kjemper for fred, frihet, demokrati og menneskerettigheter. Så langt er regjeringen og Fremskrittspartiet enig.

Men dette koster, og da snakker jeg ikke bare om bud-

sjetter. Det dreier seg om enkeltskjebner som vi får melding om med litt for stor hyppighet, om enkeltmennesker som får psykiske skader som ofte ikke avdekkes før lang tid etter at soldatene er kommet hjem.

Vi ønsker å fokusere på dette fordi vi forlanger så mye av våre soldater. De representerer oss med all sin innsats til menneskehetens beste.

Slik loven er i dag, har Forsvaret ansvaret bare i ett år. Deretter skal soldatene over til det ordinære helsevesenet, med alle dets feil, mangler og endeløse ventelister. Dette kan vi ikke lenger finne oss i. Fremskrittspartiet mener derfor at Forsvaret skal ha ansvaret for psykiske skader i inntil fem år etter at skaden er oppdaget. Regjeringspartiene har en slags formell begrunnelse som etter min mening har karakter av ansvarsfraskrivelse, når de motsetter seg Fremskrittspartiets forslag.

Det som er risikomomentet i denne saken, er når den dagen kommer da soldatene ikke lenger har tillit til at de får en tilstrekkelig oppfølging dersom de får problemer etter endt tjeneste. En slik mangel på tillit vil etter hvert gå ut over motivasjonen. Det vil etter hvert igjen gå ut over innsatsviljen, og til syvende og sist vil dette gå ut over Norges yteevne i internasjonale militære operasjoner.

Bare noen ord når det gjelder regjeringspartienes begrunnelse for ikke å slutte seg til Fremskrittspartiets forslag. Det første argumentet som ble nevnt, er dette med tilbakevirkende kraft. Men dette har ingenting med tilbakevirkende kraft å gjøre. Vi ønsker at dersom noen soldater som er kommet hjem, i fremtiden får avdekket psykiske problemer, skal de få et tilbud fra Forsvaret. Det dreier seg ikke om å etablere noe slags dobbelt helsevesen. Det er Forsvaret som skal ha ansvaret for at de soldatene som opplever dette, skal få det tilbudet som er tilstrekkelig for dem. De skal altså ikke henvises til en venteliste, men ha Forsvarets ressurser til disposisjon når tiltak kreves for å reparere skader de er blitt påført i det som saksordføreren kaller for statens tjeneste. Om Forsvaret velger å ha sine egne folk til å gjennomføre de tiltakene det her er snakk om, eller om de sørger for at det blir gjort ved at de kjøper tjenester et annet sted, skal ikke vi blande oss opp i i denne saken. Men det vi ser som avgjørende nødvendig, er at Forsvaret tar et større ansvar når det gjelder psykiske langtidsskader hos personell, og at vi ikke bare henviser dem til det norske helsevesenet, som definitivt ikke har noe godt renommé når det gjelder denne typen tjenester.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp forslag, slik at de kommer til behandling?

Peter N. Myhre (FrP) [11:43:08]: Beklager, president. Jeg vil ta opp forslagene nr. 2–5, som Fremskrittspartiet har alene eller sammen med Kristelig Folkeparti, slik det er referert i innstillingen.

Presidenten: Representanten Peter N. Myhre har tatt opp de forslagene han refererte til.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:43:30] (komiteens leder): Først vil jeg gi ros til forslagsstillerne for gode

forslag og muligheten til å ta opp en viktig debatt her i Stortinget.

Dette er en sak som ligger veldig mange nær. Det skulle bare mangle at ikke de som risikerer livet og helse for Norge i operasjoner ute, og som kommer hjem med fysiske eller psykiske skader, får den oppfølgingen de fortjener og trenger.

Jeg vil også gi ros til regjeringa, som med et samlet storting i ryggen har gjort mye bra i veteransaken de siste årene. Det er gjort et viktig stykke arbeid, men det gjenstår fortsatt en god del av veien.

Den forskjellsbehandlingen som man endte opp med når det gjaldt veteraner som har tjenestegjort før 1. januar 2010, og veteraner som har tjenestegjort etter 1. januar 2010, har blitt som et åpent sår for veteranene. Det har utallige demonstrasjoner rett utenfor Stortinget – og for så vidt også andre steder – vist de siste månedene. Forskjellsbehandlingen virker helt urimelig for dem som omfattes av den, og den kommer som en tilleggsbelastning på toppen av alt annet som de må slite med, både psykisk og fysisk.

Høyre og de andre opposisjonspartiene var imot denne forskjellsbehandlingen da den ble innført. Vi syns det er viktig å støtte dette forslaget, nettopp for å prøve å rette opp noe av den uretten. Det er den viktigste grunnen til at vi støtter forslaget.

Jeg vil også bare si, både til saksordføreren og for så vidt til andre som kan tenke seg å ta ordet om akkurat det, at frykten for at man skal få oppleve to delvis parallelle erstatningssystemer, er jo reell i dag. I dag har vi to parallelle erstatningssystemer, et før og et etter 1. januar 2010. Det er uholdbart for veteranene at det fortsatt er sånn.

Så er det viktig også å diskutere en annen del av forslaget, nemlig oppfølgingen utenom erstatningen. De siste årene har vist at et oppfølgingsansvar som strekker seg over lengre tid enn ett år etter dimittering, er helt nødvendig. Det forslaget innebærer, vil være en forbedring av dagens ordning.

Vi er også veldig fornøyd fra Høyres side med at vi har fått støtte både fra forslagsstillerne og fra Kristelig Folkeparti i at vi skal ha et oppfølgingsansvar som ikke bare løper fra dimitteringsdagen, men fra oppdagelsestidspunktet av skaden. Vi skal huske på at særlig når det gjelder mange av de psykiske seinskadene, kan det gå lang tid før de oppdages. Man kan ha vært hjemme i mange år før skaden viser seg. Derfor er det viktig å ha mulighet til å få erstatning også for de skadene som oppdages seint. Den oppfølgingen har vist seg å være viktig. Mange veteraner går seg helt vill i et sivilt hjelpeapparat som ikke forstår deres situasjon, og som per dag ikke har den spesialkompetansen som skal til for å gi en anstendig og riktig behandling av veteranene. Et av momentene som ofte gjør det ekstra vanskelig å være veteran i det sivile hjelpeapparatet, er de dårlige registreringsrutinene som har blitt avdekket de siste månedene, både for soldater som har tjenestegjort innenlands, og for soldater som har tjenestegjort utenlands.

Som vi har sett mange steder i det sivile hjelpeappa-

ratet, kan det gå mange år før lidelser som ikke er påført veteraner, men som er påført mennesker som ikke har tjenestegjort i Forsvaret, har en så god beskrivelse at man lett får hjelp i det sivile hjelpeapparatet. Man kan f.eks. bruke amalgamforgiftning som et bilde på det. Det har tatt mange år før helsevesenet nå endelig forstår hva disse skadene dreier seg om, og kan gi en tilstrekkelig behandling og erstatning.

Når det gjelder veteraner som har tjenestegjort ute, og som har opplevd ting som ingen av dem som sitter og skal behandle sakene, egentlig forstår hva er snakk om, er det klart at det hadde hjulpet veldig mye hvis registreringsrutinene var så gode at man enkelt kunne si at dette er en typisk skade som oppstår hvis du tjenestegjør i utlandet over en sånn periode eller under sånne forhold. Det er klart at det ville hjulpet betydelig.

Vi politikere har et stort ansvar. Vi har et stort ansvar, ikke bare for å være der når ting går bra i utenlandsoperasjoner eller tjenestegjøring innenlands. Vi har i aller høyeste grad også et ansvar for å være der når det ikke går bra. Vi ber kvinner og menn i ytterste konsekvens om å ofre livet eller å ta liv. Vi ber dem om å ofre sin egen helse i gitte situasjoner. Da fortjener de – og det skulle bare mangle – at vi stiller opp på en god og anstendig måte for alle dem som på ulike måter har opplevd å bli skadet i operasjoner. Det gjør inntrykk når veteraner sier at den kanskje aller verste krigen er den som må utkjempes i det sivile hjelpeapparatet når man kommer hjem.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:48:59]: Eg synest òg at det er på tide at det vert fremja forslag i Stortinget, for det har vore mange diskusjonar om denne problemstillinga den siste tida. Det dreier seg om det mest grunnleggjande uttrykket for respekt og verdigheit som vi som samfunn kan gje til dei som har tenestegjort i det norske forsvaret i ulike typar internasjonale operasjonar.

I alle samanhengar der eg høyrer på ei brifing eller ein gjennomgang om korleis ein jobbar i ein internasjonal operasjon, er det to omsyn som går igjen: 1) Ta vare på personellet, 2) Løys oppdraget. Då må vi også ha den typen tenking når vi jobbar med dei sakene. Det viser heilt tydeleg kva som skal vere det viktigaste i alt forsvarsarbeid.

Så vil eg rose regjeringa for å ha teke tak i dette viktige arbeidet med å vareta veteranane sine rettar og behov. Her trur eg vi må innrømme at tiår med for dårleg arbeid ligg bak oss, men òg sjølvsaugt at det har vore ei endring når det gjeld realitetar og norsk deltaking i utlandet. Det å vareta enkeltmenneske sine rettar er viktig i alle delar av samfunnet, men det er spesielt viktig for unge kvinner og menn som har delteke i utanlandsoperasjonar. Eg meiner at vi har kome eit godt stykke – gjennom stortingsmelding, gjennom årets budsjettforslag – og vi er på veg vidare gjennom ein handlingsplan som ein no arbeider med. Eg har lyst til å seie at eg veit at forsvarsministeren personleg er sterkt engasjert i denne problemstillinga. Ho har opparbeidd seg stor kunnskap, og ho har ikkje minst hatt tett kontakt med mange som sjølve er veteranar eller pårørande til dei.

Så vil eg knyte nokre kommentarar til dette. Eg trur,

og min tankegang er, at vi må møte både dette forslaget og andre forslag som har kome opp, med ein stor grad av audmjukskap når det gjeld korleis vi gradvis skal forbetre veteranane sin situasjon og rettar. Det trur eg kanskje vi alle vil vere einige i at er ein fornuftig inngang til det. Eg har òg registrert at mange av dei forslaga som har kome i mediedebatten og på andre måtar frå opposisjonen, er det i realiteten brei semje om. Dei er dels innførte, og det er dels varsla at ein jobbar med dei.

Lat meg berre knyte nokre kommentarar til dette. For det først er det heilt openbert at det er behov for å sjå nærare på erstatningsordningane, kompensasjonsordningane. Det er nødvendig å gå inn i det. Eg vil òg nemne eit spesielt forhold som i alle fall eg har vorte kontakta av fleire om. Det gjeld særleg spørsmålet om invaliditet, korleis vi vurderer det, men òg spørsmålet om det å få praktisk og annan oppfølgingshjelp til kontakt med helsevesenet, med Nav, med Statens Pensjonskasse, både for dei som er veteranar sjølve, og for pårørande og dei rundt dei – det å lage eit kontaktpunkt og eit støtteapparat som ein kan nytte i ein så spesiell situasjon som det er snakk om her.

Så er det mange som heilt riktig har peikt på at ei langsiktig oppfølging er viktig. Eg vil òg trekkje fram krisehjelp når noko spesielt skjer, for det har i alle fall vorte heilt tydeleg for meg at det er behov for ei avklaring mellom sivil side og militær side om ansvarsfordelinga, og korleis vi skal få det til å fungere. Eg høyrer mange gode historiar om kor godt det fungerer på sivil side. Eg trur vi har litt å gå på her.

Så er eg open for å diskutere Forsvarets ansvar, kor lenge det skal vare osv., men eg vil avvise å gjere ei endring over bordet her no. Men lat oss prøve å diskutere det på ein litt audmjuk måte, kva som er riktig her. For meg er det i alle fall ikkje openbert at det vil forbetre den helsemessige oppfølginga dersom Forsvaret skulle ha eit femårsansvar for det helsemessige, framfor om helsevesenet skulle ha det. Ein kan sikkert seie mykje bra om Forsvaret som ikkje er så bra med helsevesenet. Eg har eit meir positivt syn på ting i det norske helsevesenet enn det enkelte her gjev uttrykk for, men at dei kanskje har meir greie på helsemessig oppfølging i helsevesenet enn i Forsvaret, trur eg i alle fall det kan vere grunn til å diskutere – for å seie det slik. Men så vil eg ikkje lukke debatten om kva som bør vere det endelege, korleis det skal vere, når det gjeld spørsmålet om grensedraging.

Heilt til slutt: Det er nødvendig med ei betre samordning av dei ulike oppfølgingstenestene vi har innanfor Forsvaret, og det er òg andre spørsmål enn dei eg gjekk inn på her, som det er viktig å sjå på. Som representanten Eriksen Søreide har òg eg høyrte soldatar gje uttrykk for – dette er eigentleg veldig deprimerande klårt – at den vanskelegaste krigen var den som begynte då dei kom tilbake igjen.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:54:11]: Denne debatten og de debattene vi har hatt før om veteranenes stilling, sier noe om den endringen Forsvaret har vært igjenom. Hvis vi går ti år tilbake i tid, var det nok ikke et like stort fokus. Det er i år det tiende året vi er i Afghanistan, og det har vært en enorm operasjon som har berørt veldig

mange enkeltpersoner som har vært der nede, og mange familier.

Vi har mange veteraner. Vi får nye veteraner hver dag, og veldig mange av veteranene tjenestegjør i Forsvaret akkurat nå. Så jeg synes noe av mottoet for oss i Stortinget, for regjeringen, er hvordan vi skal klare å beholde veteranene lenger, for veteranene har veldig mye å tilføre av trygghet, tyngde og kunnskap inn i Forsvaret. Der tror jeg at spesialstyrkene har vist vei. Vi har vært veldig opptatt av hvordan vi skal klare å ha erfarne spesialstyrker, hvordan vi skal klare å beholde dem lenge, og at vi har et stort aldersspenn også blant dem som tjenestegjør. For det kan godt være klokt at en som er litt mer voksen, kan være en mentor, en veileder, i det daglige for en som er litt yngre. Så jeg ønsker å fokusere litt mer på hvordan vi skal klare å beholde veteranene lenger.

Da er det tre punkter jeg vil innom med hensyn til det. Punkt 1 er å bevare helsen, for det er en enormt belastende situasjon mange av de kvinnene og mennene er ute i. Vi må se på hvordan Forsvarets sanitet fungerer. Flere har vært innom ting man har hørt, og det skal man være litt forsiktig med. Men i hvert fall noe av det man får høre, er at Forsvarets sanitet ikke er god nok til å følge opp folk i sykmeldingsperioden. De er flinkere til å sykmelde enn til å følge opp, og de er ikke flinke nok med hensyn til det man kaller et inkluderende arbeidsliv i andre sammenhenger, hvordan man skal følge opp dem som har helseproblemer. Et uttrykk som har kommet meg for øre noen ganger, er uttrykket «legeskrekk». Man er redd for å bruke en del av Forsvarets helsetjenester, man er redd for å bli erklært tjenesteudyktig – for å dele psykiske bekymringer og å gi uttrykk for fysiske plager. Vi må jo ha toptrente soldater i felt, og hvis man deler sykdomsbildet sitt, er man redd for at man ikke får reise ut på nye internasjonale operasjoner. Det kan på kort sikt være fornuftig for den enkelte soldat, men på lang sikt vil det kunne forsterke problemene til soldaten. Så det må vi se på.

Punkt 2 er å bevare familiene. Det er klart at det er veldig belastende hvis mor eller far er i en krigssone, og det er nyheter i nyhetsbildet jevnlig og foreldrene er langt borte fra sitt barn. Det å føre en aktiv familiepolitikk er Forsvaret opptatt av. Det er viktig at man i de tunge forsvarsområdene, spesielt i indre Troms og i Østerdalen, har god kunnskap også om skole, PP-tjeneste og Bufetat og kunnskap om hvordan man skal følge opp og ta tak i familieproblemer, og at de som jobber i kommunal sektor rundt familien, har forståelse for og kunnskap om hvilken situasjon soldatenes familie er i.

Så punkt 1 dreier seg om det å ta vare på helsen, punkt 2 om det å bevare familien og punkt 3 om det å bevare jobben. Det er det mange som er urolige for etter en sykdomssituasjon – hvilken jobbsituasjon har jeg etterpå hvis jeg skulle bli skadet, hvis jeg skulle bli syk? Der har også spesialstyrkene vist vei, når det gjelder hvordan man skal klare å skape trygghet for at man har en jobb å gå tilbake igjen til, slik at man har ro rundt det å kunne dele sine bekymringer.

Forsvarsminister Grete Faremo har gjort mye bra. En av de tingene som nå er blitt gjort, er at det er satt i gang

et pilotprosjekt i Østerdalen i forhold til Forsvaret, i forhold til Nav, i forhold til Bufetat, i forhold til kommunene – hvordan man helhetlig og samordnet kan gå inn rundt den enkelte soldat og familien. Noe av det jeg er opptatt av der, og som jeg mener vi må se enda mer på, er hvordan vi kan styrke det psykiske helsevernet i de tyngste forsvarskommunene, slik at soldater kan bruke en tjeneste utenom tjenestevei når det gjelder å dele sine utfordringer, sine problemer. Det er et faktum at mange ikke tør å gå vanlig tjenestevei for å dele sine problemer, fordi man er redd for sin videre karriere. Derfor mener jeg at en viktig del av det pilotprosjektet også bør være hvordan vi kan sørge for at det blir mer trygghet og åpenhet rundt det å dele sine helseproblemer, slik at vi kan forebygge i en tidlig fase.

Jeg ser fram til den handlingsplanen som vil bli lagt fram den 8. mai. Forsvarsministeren har fram til nå vist til veldig mange gode tiltak, og det kommer til å komme flere gode tiltak der.

Laila Dāvøy (KrF) [11:59:25]: Bruk av militærmakt er det mest alvorlige virkemiddel vi som politikere besitter. Det å sende unge kvinner og menn i krig fører med seg et stort ansvar fra vår side – et ansvar for hvordan vi øver og trener dem, for hvordan vi setter dem i stand til å løse oppdragene sine, og ikke minst for hvordan vi tar vare på dem i etterkant. Derfor er det et viktig representantforslag vi behandler her i dag.

Kristelig Folkeparti har i flere sammenhenger og ved flere anledninger tatt til orde for at vi bør styrke innsatsen overfor veteranene. Norge har 120 000 krigsveteraner med tjeneste fra den andre verdenskrig, fra Libanon, Balkan og Afghanistan, og det er faktisk en ganske stor gruppe. Derfor angår det også oss alle.

Regjeringen skal ha ros for at den satte en rekke problemstillinger på dagsordenen i veteranmeldingen. Utfordringene er imidlertid at denne meldingen på en rekke punkter ikke er god nok og ikke ivaretar våre soldaters interesser på en tilfredsstillende måte, etter min mening.

En viktig del av arbeidet for veteranene våre handler om anerkjennelse, anerkjennelse av den innsatsen de har ytt, og den risiko de har tatt på Norges vegne. Konsekvensen av dette må være at vi som politikere gjør det vi kan for å styrke deres rettigheter. Skal vi sende soldater ut i skarpe internasjonale militære operasjoner, ja så må både soldatene våre og deres familier ha trygghet for at vi på best mulig måte vil ta vare på dem og deres interesser når de trenger det.

Det skillet som i dag gjelder for kompensasjon for soldater som har tjenestegjort før og etter 2010, bør etter vårt syn oppheves straks. Skillet er både ulogisk og urettferdig. Prinsippet om lik erstatning for lik skade bør være gjeldende. Kristelig Folkeparti vil på det sterkeste oppfordre alle partier på Stortinget til å bidra til å rette opp denne urettferdigheten. Når det gjelder størrelsen på de erstatningsbeløp som skal gis, ønsker vi også videre at dette utredes og undergis ny vurdering, også i Stortinget.

Vi vet i dag for lite om de norske soldatene som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner. Kristelig Folke-

parti har derfor sammen med Fremskrittspartiet og Høyre tidligere tatt til orde for intensivert forskning på området. Det er avgjørende viktig for oss å få mer kunnskap om dette. Bare på den måten kan vi bedre dimensjonere både vårt eget helsevesen og også Forsvarets, slik at vi klarer å fange opp dem som virkelig trenger det mest.

Det finnes i dag noen gode fagmiljøer på krigstraumer i Norge, men ikke mange. Kristelig Folkeparti har tidligere tatt til orde for at vi bør få et nasjonalt kompetansesenter for krigstraumer som vårt desentraliserte helsevesen kan bruke ved behov, for kompetansen er ikke stor i det sivile helsevesenet.

Hvis Norge er omtrent som våre allierte, vil i overkant av 10 pst. av dem som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, utvikle senskader. Det ligger i ordet at dette er skader som gjerne oppdages og følgelig må behandles lenge etter at skaden har oppstått. Kristelig Folkeparti vil derfor støtte forslaget om å utvide plikten til psykiatrisk og psykologisk oppfølging av soldatene til fem år etter endt tjeneste. Det bør videre være slik at det er oppdagelsestidspunktet for skaden som blir rettighetsgivende i de tilfellene der skaden oppdages etter at det normale oppfølgingsansvaret er opphørt. Det er viktig at alle soldater som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, har trygghet for at de når som helst kan ta kontakt med Forsvaret for å få oppfølging, for der ligger i alle fall nå den beste kompetansen på krigstraumer. Norske soldater som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, er i sin ytterste konsekvens villige til å ofre sine liv i tjeneste for Norge, og det avtvinger dyp respekt. Jeg håper at vi sammen kan gi dem den anerkjennelse og støtte de fortjener.

Og så noen kommentarer til innleggene: Jeg synes det er positivt at SV på en god måte ønsker at vi skal se på erstatningsordningen, og også åpner opp for å se på hvordan veteranene vil trenge noe mer hjelp fra den sivile helsetjenesten. Jeg tror mye kan gjøres her. Når det gjelder krigstraumer, har den sivile helsetjenesten veldig lite kompetanse på dette. Jeg tror det vil ta mange år å bygge opp kanskje noen miljøer. Derfor ønsker vi et kompetansesenter. Det tror vi kunne vært nyttig for alle.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

Trine Skei Grande (V) [12:04:54]: Venstre har tatt opp dette saksområdet en rekke ganger, så jeg trenger ikke å holde noen lang innledning. Men det er viktig å få sagt fra denne talerstolen at det største offer man kan gjøre for noe land, er å være villig til å stille i krig for de oppgavene som parlamentet bestemmer. Jeg føler at de siste årenes debatt – kanskje det siste årets debatt – har vært med på å endre holdningene i Norge til norske soldater, og at en innser at norske soldater gjør en viktig jobb for fellesskapet.

Vi er ikke representert i komiteen, derfor syns jeg det er viktig å ta ordet både for å redegjøre for vår stemmegivning og også for å komme med noen kommentarer til merknader. Venstre kommer til å stemme for forslagene nr. 2, 3, 4 og 5, og det som framgår som innstillingen her

i dag. Grunnen til det er at jeg syns det er mange gode forslag som handler om den forskjellsbehandlingen som mange har opplevd, men også om respekten for den jobben som faktisk er gjort.

Jeg er også helt enig i at man må ha mye bedre registreringsordninger – registreringsordninger som gjør det lettere å følge opp, men som også gjør det lettere å få oppfølging i rettsapparatet med de skadene man har fått. Vi har jo rettssaker som går i dag på akkurat dette feltet som jeg syns ikke burde vært i rettssystemet, som burde vært soleklare saker.

Jeg er enig i Høyres og Kristelig Folkepartis merknad om at man trenger oppfølging i mer enn ett år. Mange som opplever sterke traumer, opplever det lenge etter utført tjeneste, og kanskje er det andre ting i livet som gjør at dette kommer tilbake igjen. Derfor er det så viktig også å ha en større oppfølging over lengre tid, og en oppfølging som handler om at man faktisk må mase litt på folk for å finne ut hva det er som kan være ettervirkningene.

I tillegg vil jeg si at det er viktig å ha oppfølging av familie. Det er viktig å ha oppfølging av barn som opplever å få mamma eller pappa hjem med noen livserfaringer som gjør dem litt annerledes. Det er viktig at barn får den forklaringen, og det er viktig at koner og ektemenn får den forklaringen. Og ut fra alle de henvendelsene jeg har fått, er det også viktig at soldatenes mødre og fedre får den oppfølgingen som de trenger når de får soldatene hjem, soldater som faktisk trenger en familie som kan stille opp, som har ressurser, og som har kunnskap til å gjøre det på en ordentlig måte, for veldig av dem vil faktisk gjøre det.

En av psykologene jeg har snakket med som jobber innenfor Forsvaret, sier at vi er for dårlige til å forberede, vi er for dårlige til å debrife, og vi er for dårlige til å følge opp. Nå tror jeg kanskje at vi er blitt bedre i felt til å debrife. Kanskje er vi også bedre til å forberede folk før de blir sendt ut. Men jeg tror det er viktig at Forsvaret har en grunnleggende tone som handler om at det som vil møte dem i en krig, faktisk ikke er noe å kimse av. Det er noe som man bør være forberedt på. Det er noe man ikke bare skal snakke pent om, men som man faktisk skal snakke sant om. Det er en viktig utfordring for Forsvaret å gjøre det på en måte som gjør at folk mentalt er forberedt på det som møter dem.

Så er det slik at helsevesenet vårt har lite kunnskap, som flere har tatt opp, bl.a. representanten Dävøy. Det tror jeg er en kjempestor utfordring. Vi i Venstre har prøvd å gjennomføre noen stikkprøver rundt omkring i landet ved å få våre kommunestyrepreretanter til å spørre hvor mange veteraner det er i kommunen. Ikke i noen kommune har en hittil vært i stand til å svare Venstres kommunestyrepreretanter på det. Vi finner altså ingen oversikt over i noe kommunalt helsevesen om det fins veteraner blant de fastlegepasientene som de har ansvaret for. Det sier jo litt om hvordan vårt helsesystem er i stand til å ta vare på dem, når de ikke engang vet at de er der.

Og så er det mange som har skrytt av regjeringa, over ting den har gjort. Jeg kunne ha sagt at den gjør masse fint, men jeg kan også si: Det skulle bare mangle!

Statsråd Grete Faremo [12:09:47]: Jeg er glad for det store engasjementet rundt veteranpolitikken. Vi er nå i slutspurten med handlingsplanen for veteraner, som legges fram til veterandagen 8. mai. Jeg oppfatter debatten så langt som bred støtte til arbeidet med handlingsplanen og en styrket innsats for veteranene. Utålmodighet fra partiene her i Stortinget tåler jeg godt, så lenge vi deler erkjennelsen av at nå, etter flere tiår med unnlattessynder, tilsier situasjonen felles innsats. Vi gjennomfører nå fortløpende veteraniltak innen både rettigheter, anerkjennelse og oppfølging.

Det er et samfunnsansvar å ta vare på personellet og deres pårørende. En vesentlig del av Forsvarets ansvar er tett oppfølging etter hjemkomst for nettopp å kunne fange opp og forebygge skader.

Tilbudet fra ulike sektorer må ses i sammenheng. Opposisjonens krav om fem års oppfølgingsplikt utfordrer vårt helse- og sosialsystem. Det er det det sivile helsevesenet som har og bør ha hovedansvaret for – også for skadde veteraner. God bruk av ressurser og ekspertise taler mot etablering av et særlig helsevesen for veteraner.

Jeg mener det nå er viktig å etablere ett system som sikrer koordinert og samordnet oppfølging av den enkelte veteran. Dette fordrer en mer fleksibel innretning av de tjenestene som ytes av andre samfunnssektorer. Derfor, i januar i år, ble pilotprosjekt Østerdalen etablert. Prosjektet er et samarbeid mellom Forsvaret, Nav, Bufetat og kommunene Elverum og Åmot, og skal være i full drift innen veterandagen i år.

Jeg har også merket meg at komiteens flertall har foreslått at oppfølgingsansvaret skal tilpasses slik at oppdagelsestidspunktet blir rettighetsgivende. Fagmiljøene oppgir at symptomene på stressreaksjoner som oftest opptrer innen ett år etter avsluttet tjeneste. Uansett: Ingen veteraner blir avvist av Forsvaret. Veteranene kan når som helst ta kontakt med Forsvaret for råd og veiledning, og vi jobber kontinuerlig med en styrking av kvaliteten på tilbudet. Dagens praksis ivaretar derfor intensjonen i et slikt forslag.

For meg er det også viktig at veteranene har et fast kontaktpunkt, én dør de kan henvende seg til, med et koordinert og kompetent apparat. Derfor evaluerer Forsvaret nå alle enheter som har med veteranoppfølging å gjøre. Apparatet må ligge tilstrekkelig høyt plassert i organisasjonen med god tilgang til forsvarsledelsen, og være ledet av en person på høyt gradsnivå.

Stortinget ga sin tilslutning til et vesentlig styrket erstatningsvern for forsvarspersonell i utenlandsoperasjoner, med virkning fra 1. januar 2010. Det ble etablert et lovfestet objektivt ansvar for enhver skade og sykdom. For personell som har tjenestegjort før 1. januar 2010, ble det etablert en kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader. For andre typer skade eller sykdom har dette personellet vært dekket gjennom yrkesskadelovgivningen.

Det er siden høsten i fjor iverksatt en rekke tiltak for å forenkle og presisere saksbehandlingen, og Statens pensjonskasse arbeider målrettet med dette. I tillegg til en raskere saksbehandling viser erfaringen at veteranene har en høyere uførhetsgrad enn det som ble lagt til grunn for

ordningen. Erstatningsutbetalingene er derfor også høyere enn forventet. Regjeringen har fulgt opp dette og fått tilslutning til at bevilgningen for ordningen ble økt med 100 mill. kr for 2010.

Regjeringen arbeider kontinuerlig med å utvikle kompensasjonsordningen. Forsvarsdepartementet vil bruke erfaringene så langt når vi vurderer ordningen.

Jeg ser fram til å legge fram regjeringens handlingsplan. Jeg vil fortsette å arbeide målrettet, i samarbeid med organisasjonene, for å sørge for at alle veteranene får både den støtten og den anerkjennelsen de fortjener.

Etter livslang erfaring må vi likevel ikke glemme at veteranene også er en sterk ressurs, om de går tilbake til arbeidslivet i Forsvaret eller i annen sivil tjeneste, eller at de etter sine erfaringer, eventuelt også med skade, kan fortelle oss hvordan vi best kan forbedre det arbeidet vi nå står midt oppe i.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:15:10]: Jeg er glad for å høre at det nå omsider kommer en handlingsplan etter at veteranmeldingen ble lagt fram, dvs. at den kommer to år etter at meldingen kom. Det er bra at den nå kommer.

Det er ingenting i svarene til forsvarsministeren som tyder på at de to hovedtemaene som forslaget her tar opp, nemlig oppfølgingsansvaret og lik erstatning for lik skade, er en del av den handlingsplanen som nå kommer. Mye tyder på – ut fra de informasjonene vi har – at det lenge var meningen at alle skulle få lik erstatning for lik skade uavhengig av om skaden hadde skjedd før eller etter 1. januar 2010. Slik ble det ikke. Derfor lurer jeg på om statsråden kan være så snill å forklare for Stortinget hvorfor regjeringa mener det er riktig at en soldat som mister beinet 29. desember 2009, skal få halvparten av erstatningen til en soldat som mister beinet 1. januar 2010.

Statsråd Grete Faremo [12:16:07]: Det er riktig at handlingsplanen nå kommer 8. mai. At vi likevel har lansert en rekke tiltak underveis, håper jeg representanten både har merket seg og er tilfreds med. Det har vært viktig å ta tak i støttetiltak og anerkjennende tiltak i rask oppfølging av meldingen som ble behandlet her i Stortinget for to år siden. Handlingsplanen skal sette disse tiltakene inn i en helhet, og vi lanserer nye tiltak.

Når det gjelder kompensasjonsordningen og den nye erstatningsordningen, har jeg tidligere sagt at det ikke er enkelt å kompensere for flere tiår med unnlattessynder og sørge for en rettferdig behandling i saker som har kunnet referere seg til ulike deler av det norske lovverket. Derfor følger vi så tett opp disse ordningene, for å se om det er mulighet for å bedre løsningene.

Laila Dāvøy (KrF) [12:17:46]: Mitt spørsmål går litt i samme retning.

Det er bra at handlingsplanen kommer i mai. Det er godt at statsråden sier at ingen veteraner skal bli avvist i Forsvaret. Det er positivt.

Samtidig er det denne urettferdigheten i erstatningsordningen, og dette med tettere oppfølging ved senskader, som også mange veteraner har sagt at de ikke er tilfreds med, slik det er blitt lagt opp til. Den oppfølgingen som kommer i handlingsplanen, er – slik jeg har forstått det – en oppfølging av veteranmeldingen som sådan.

Samtidig hører vi fra i hvert fall ett av regjeringspartiene her i dag – hvis jeg oppfattet SV riktig – at de mener at det vil være mulig og ønskelig å se på om man eventuelt må endre disse ordningene. Mitt spørsmål er: Hvor lenge vil denne handlingsplanen gå før man vil evaluere den og vurdere endringer?

Statsråd Grete Faremo [12:18:47]: Det er flere spørsmål som selvsagt vil måtte følges løpende. I det oppfølgingsansvaret som Forsvaret har formelt på ett år, har vi likevel lagt inn at det ikke er noen som vil bli avvist om de ber Forsvaret om hjelp etter at ett år har gått.

Når det i vårt land – med de utfordringene vi totalt sett har på helseområdet – er slik at vi ønsker å anvende ressursene på en så effektiv måte som mulig, og at vi i dag ser problemer med å splitte ressurser mellom det ordinære helsevesenet og Forsvaret og derfor ønsker at veteranene skal få sitt helsebehov løst i det alminnelige helsevesenet, synes jeg det er riktig å peke på at vi må ta oss tid til å se om det likevel er noe i den løsningen vi har valgt, som det er nødvendig å korrigere.

Ivar Kristiansen (H) [12:20:03]: Først registrerer jeg at statsråden ikke besvarer representanten Eriksen Søreides spørsmål om hvorfor det skal være forskjellsbehandling i erstatning mellom folk som blir skadet før og skadet etter at regjeringen satte skjæringsdato. Statsråden får vurdere på nytt om hun vil besvare det.

Mitt andre spørsmål er: I forbindelse med oppfølging til dagens sak har vi fått inn enkeltskjebner på representantenes bord. Statsråden var selv inne på begrepet «oppfølging». Det finnes enkeltteksempler på folk som er så hardt skadet at de ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser, som må slite med systemet – Nav-systemet og andre vesener. Vil statsråden sørge for å få på plass systemer som er så robuste at de verst skadde veteranene får sin egen form for oppfølging?

Statsråd Grete Faremo [12:21:10]: Meg bekjent har vi ikke saker avgjort etter den nye erstatningsordningen. Men når vi ser at det endelig kommer saker til behandling under den nye kompensasjonsordningen, illustrerer det for meg to ting: at vi har veteraner som har måttet vente altfor lenge på et riktig oppgjør fra den norske stat, og at de har måttet slite med ulike deler av lovverket og heller ikke har blitt hørt med sine psykiske belastningsskader.

Om vi også må komme opp med nye tiltak for å sikre at løsningene blir gode nok for våre veteraner i lys av hva vi etter hvert vil erfare med den nye erstatningsordningen, vil vi måtte komme tilbake til. Men det jeg synes har vært viktig nå, er å sørge for fortgang i de sakene som har vært til behandling under den nye kompensasjonsordningen som kom på plass i 2010.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Gjermund Hagesæter (FrP) [12:22:34]: I ein slik debatt føler eg at det blir sagt veldig mange fine ord, utan at eg blir overtydd om at statsråden og regjeringsfleirtalet tek denne saka på tilstrekkeleg alvor.

Eg er sjølv veteran. Eg har vore tre gonger i Libanon. Det har eg fortalt før frå Stortingets talarstol. Men etter at eg fortalde den historia og om dei opplevingane vi hadde der nede, har eg òg fått ei rekkje tilbakemeldingar. Eg har fått tilbakemeldingar frå vëtaranar som slit etter 30 år, som får posttraumatisk diagnose fastsett 27 år etter at tenesta er avslutta, og som kjempar mot Forsvaret og det sivile helsevesenet, som ikkje forstår noko av dei utfordringane dei står overfor.

Eg har òg fått tilbakemeldingar frå pårørande til vëtaranar som har teke sitt eige liv. Det som òg slår meg, er at fleire av dei vëtaranane som har teke sitt eige liv, ikkje har vore innom verken det sivile helsevesenet eller Forsvaret. Forsvaret har ikkje greidd å fange dei opp, og dei har heller ikkje blitt fanga opp av det sivile helsevesenet. Dette er dei som har dei største problema, og der er det viktig at ein er mykje meir på offensiven enn det ein er i dag.

Eg har lyst til å lese opp ei melding eg fekk:

«Takk for at du deler av deg sjølv. Det set eg stor pris på. Etter om lag tre år på bakken i utlandet, har eg «berre» sendt avgårde ei kiste med fallen kamerat. Eg seier «berre», då me hittil er skåna for dei store tapa i forhold til kameratar under andre flagg. Men me tek tap når me kjem heim. Ei kiste har eg sendt heim, men eit titals av mine kameratar overlevde likevel ikkje. Det er Forsvarets Minnedag i dag. Det brenn lys i min heim, liksom det sikkert brenn lys også hos deg. Eg minnest dei som aldri kom heim, men eg minnest og alle dei som dør i sin strid lenge etter dei er heime.»

Det hastar med å få gjort noko i denne saka. Vi kan ikkje utsetje vedtak, vi må få til ei betre oppfølging av våre vëtaranar. Dersom vi ikkje får ei oppfølging av dei og ser korleis det har gått med dei som kom heim for 10–20–30 år sidan, vil vi også vere langt dårlegare til å løyse utfordringane knytte til dei som kjem heim i dag og i morgon. Vi må få til ei langt betre offensiv oppfølging. Vi må òg få på plass lik erstatning for lik skade, og det må vere mogleg å få denne erstatninga utan at ein er nøydd til å gå til ein ny kamp – ein ny krig – når ein har kome tilbake.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:25:55]: De forslagene som diskuteres her i dag, handler egentlig ikke om å behandle veteraner bedre enn andre. Det handler i bunn og grunn om å behandle dem minst like godt, en slags grense for verdighet som de skal oppleve i møte med et sivilt hjelpeapparat som kanskje ikke forstår – eller har forutsetninger for å forstå – hva de har vært utsatt for. Ett av de områdene som oppleves som en stor tilleggsbelastning for veteranene, er den ulike erstatningen for lik skade før og etter 1. januar 2010.

Veldig mange, heldigvis, av de rundt 120 000 veteranene vi har i Norge, opplever aldri at de blir skadet når de er ute i operasjoner, eller at de får senskader. Det er veldig bra. Men for den delen av veteranene som faktisk opplever å få skader, oppleves det urimelig, urettferdig og som en tilleggsbelastning. Jeg må si at det overrasker meg at forsvarsministeren her i Stortinget på direkte spørsmål ikke er i stand til å gi svar på hvorfor regjeringa mener det er riktig at en soldat som 29. desember mister beinet fordi han kjører på en veibombe, skal behandles annerledes og få halvparten av erstatningen til den soldaten som 1. januar opplever akkurat det samme. For meg er det uforståelig. For soldater som tjenestegjør, er det uforståelig. For veteranene er det uforståelig, og det burde ikke være nødvendig for veteraner å oppleve den forskjellsbehandlingen. Så lenge det ikke går an fra regjeringas side å gi en begrunnelse for hvorfor den forskjellsbehandlingen er riktig og rimelig – det må man jo anta at regjeringa syns den er, siden den eksisterer – virker det også som om det er vanskelig å få gjort noe med det.

Her ute 5. juli i fjor var det mange veteraner som demonstrerte – kanskje for første gang – mot den forskjellsbehandlingen. Da var flere av regjeringspartienes representanter ute og sa at dette skal vi se nærmere på. Siden har det ikke skjedd noen ting. Når handlingsplanen for veteraner nå kommer 8. mai, er det ingenting som tyder på at verken spørsmålet om oppfølgingsansvar eller lik erstatning for lik skade kommer til å være en del av handlingsplanen. Det er skuffende, men det er også ganske overraskende, for det betyr at alle aksjonene og alle diskusjonene vi har hatt her i salen med sikte på å få til en bedre ordning, nesten ser ut til å ha vært forgjeves.

Hvis alle her i salen i dag kunne stemme etter sin samvittighet og overbevisning, er jeg helt sikker på at forslagene ville fått flertall. Jeg tror faktisk det er noe mange her inne brenner for, men som de av ulike partipolitiske årsaker ikke kan si ja til.

Helt til slutt vil jeg bare gjøre oppmerksom på at Høyre naturlig nok støtter forslagene nr. 2–5.

Statsråd Grete Faremo [12:29:12]: Når jeg må ta ordet, er det fordi kompensasjonsordningen som vi diskuterer, er en ordning som kun dekker de psykiske belastningsskadene. Når jeg hører representanten Eriksen Søreide referere til et eksempel med fysiske skader, er jeg usikker på hvordan det eksempelet er tenkt anvendt som en illustrasjon på ulikheten i de to ordningene.

Presidenten: Ine M. Eriksen Søreide har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:30:16]: Som forsvarsministeren vil ha sett, foreslår vi sammen med de andre partiene at denne ordningen også skal omfatte fysiske skader. Det vil si at når fysiske skader kommer inn, vil forskjellsbehandlingen være akkurat den samme fordi regjeringa ikke ønsker å gjøre om på ordningen.

Men vi kan jo bruke et annet eksempel: En soldat som

får posttraumatisk stressyndrom konstatert 29. desember, skal få halvparten så stor erstatning som en soldat som får konstatert akkurat den samme lidelsen 1. januar 2010. Jeg må bare nok en gang understreke at siden regjeringa og forsvarsministeren ikke kan gi noen begrunnelse for hvorfor denne ulikheten er riktig, må jeg også legge til grunn at de mener at den er rimelig, og at det er derfor de har innført den. Men det er ingen andre enn regjeringa som mener at denne forskjellsbehandlingen er rimelig. Det ser vi på demonstrasjonene fra veteraner. Vi ser det på organisasjonene. Vi ser det på pårørende – familier som opplever denne urettferdigheten på kroppen. Så uansett om det er en fysisk eller psykisk skade, er det akkurat like urimelig at det skal være forskjell på om du har pådratt deg den før eller etter 1. januar 2010.

Statsråd Grete Faremo [12:31:35]: Ved å utvide den kompensasjonsordningen for psykiske belastningsskader som vi har i dag, tar man også opp diskusjonen om å begrense utmålt erstatning for fysiske skader til 35 G. I eksisterende lovgivning vil det være ulikt juridisk grunnlag som kan anvendes for utmåling av erstatning. Jeg er slett ikke sikker på at våre veteraner er tjent med diskusjonen om å inkludere fysiske skader i den kompensasjonsordningen som ble etablert med sikte på å fange opp de psykiske belastningsskadene som det ikke var mulig å få erstatning for, slik vårt øvrige lovverk var og er utformet. Det var noe av bakgrunnen for den nye erstatningsordningen som kom på plass 1. januar 2010, som innrømmer erstatningsplikt uansett skadetype – på objektivt grunnlag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Voting, se side 2359)

Sak nr. 4 [12:33:06]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet (Innst. 182 S (2010–2011), jf. Prop. 43 S (2010–2011))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten begrenses til 70 minutter og at taletiden fordeles slik:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra utenriksministeren innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ivar Kristiansen (H) [12:34:22] (ordfører for saken): Jeg tillater meg å bruke ordet «merkedag» om dagens behandling av delelinjeavtalen, eller som saken heter,

«samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet».

Etter mer enn 40 års forhandlinger er vi nå fra Stortingets side endelig klare til å si ja til den fremforhandlede avtalen hvor Norge og Russland deler et samlet sjøareal på 175 200 m² i tilnærmet to like deler. Det er hele komiteens oppfatning at den inngåtte avtalen vil bli til glede for begge nasjoner og bidra til ytterligere stabilitet i området Barentshavet og Polhavet og mellom nasjonene Norge og Russland.

Det har vært stilt mange spørsmål: om hvorfor avtalen kommer på plass akkurat nå, om hva som har vært Russlands motiv for å si ja nå, og om hvorfor Norge mener at avtalen vi inngår, har gitt det best oppnåelige resultat for Norge. Hvorfor har ikke Norge stått fast på prinsipper i havretten og folkeretten om at midtlinjeprinsippet skal anvendes? Hvorfor har vi valgt å bøye av, og er det ikke slik at avvik fra det bærende og anerkjente midtlinjeprinsippet har flyttet grensen unødvendig langt vestover med den følge at Norge kan ha gitt fra seg enorme verdier? Vel, det er komiteens og Høyres klare konklusjon at den inngåtte avtalen bygger på den internasjonale havretts regler for maritim avgrensning og er klart innenfor den internasjonale havrettens bestemmelser og anvisning.

Vi har tatt til etterretning at det i 2006 ble inngått enighet om å søke en separat løsning for avgrensning i varangerfjordområdet – en enighet som munner ut i en overenskomst i 2007. Ilulissat-erklæringen fra 2008 er også en bakgrunn for at begge land har hatt et nært samarbeid og drøftelser om rettslige spørsmål i Polhavet. Fagdomstolens tolkninger og ikke minst forholdet til de foreliggende betydelige ulikheter når det gjelder kystlengder i russisk favør, forsvarer i sum en grensekorreksjon vestover i forhold til en beregnet midtlinje. Jeg vil derfor slå fast at det fremlagte forhandlingsresultatet vil komme til å bli til stor glede for begge parter, noe som er et viktig prinsipp i enhver form for avtaleinngåelse.

Avtalen vil ytterligere forenkle forvaltningen i Barentshavet og vil kunne åpne for kommende, stabile grenseløsninger i Polhavet. Avtalen påvirker ikke vår svalbardpolitikk eller norsk myndighetsutøvelse på øygruppen eller i fiskevernsonen. Gråsonen forsvinner med den midlertidighet og begrensningen gråsoneforvaltningen har betydd. Det nedfelles nye bestemmelser og ny politikk på et internasjonalt interessant og betydelig havområde hvor særlig to forhold i forbindelse med avtaleteksten har fått stor oppmerksomhet, naturlig nok fiskeriforvaltningen og petroleumsforvaltningen.

Komiteen er svært tydelig på å understreke at den gode fiskeriforvaltningen vi har hatt i Barentshavet, skal videreføres. De etablerte institusjoner i dette fiskeripolitiske samarbeidet skal videreføres og utvikles. Den norsk-russiske fiskerikommisjonen skal selvfølgelig fortsatt bestå. Komiteen kan rett og slett ikke se at vesent-

lige forhold som følge av avtaleinngåelsen vil påvirke fiskerisamarbeidet i noen negativ retning.

Fordeling av kvoter og bestandsmål vil måtte fastsettes som før, og for å understreke en selvfølge: Det vil fortsatt være svært fornuftig at fangstkvoter for begge land tas der det til enhver tid er mest hensiktsmessig og fornuftig – som tidligere – noe som innebærer at russiske fangstledd også for fremtiden tar deler av sin kvote på norsk side av grensen, og i noen tilfeller også omvendt.

Avtalen innebærer at det lokk som i mer enn 30 år har vært lagt på enhver form for petroleumsaktivitet i området, nå fjernes. Det er betydelige internasjonale forventninger til hvilke petroleumsforekomster som kan skjule seg i området. Det er all grunn til å forvente at det vil bli iverksatt betydelige aktiviteter på begge sider av grensen for å kartlegge og undersøke området. Komiteen understreker dette tydelig. Avtalen er videre meget tydelig på hvilke forutsetninger som skal gjelde for forvaltningen av området, hvor det uansett aktivitet skal settes meget strenge miljøkrav.

Området er et av verdens viktigste oppvekstområder for svært viktige fiskeslag, arter som veier tungt økonomisk både for russisk og for norsk fangstnæring, som er viktige forutsetninger for bosetting på begge sider av grensen.

Avtalen er videre meget tydelig og grundig når det gjelder eventuelle petroleumsforekomster. Det er grundig nedfelt hvilke regler som skal gjelde for utnyttning av grenseoverskridende petroleumsfelt. Avtalen hva angår petroleumsspørsmål, åpner for felles utnyttning og er meget tydelig på håndtering av eventuelle grenseoverskridende forekomster, noe som også bør medføre et styrket norsk-russisk petroleumssamarbeid i nord. Derfor er det etter både komiteens og Høyres oppfatning svært viktig at Norge kjenner sin besøkelsestid når avtalen ferdigbehandles i dag i Stortinget og etter hvert i Russlands Duma. Det er uansett ingen ting som skulle tilsi at ikke vi skal ha det like travelt som Russland når det gjelder behovet for å kartlegge og undersøke området innenfor de sektorer og de muligheter som åpner seg.

Ratifiseringen av delelinjeavtalen åpner et nytt kapittel i vår nordområdepolitikk. Avtalen åpner for betydelig større nasjonal og internasjonal oppmerksomhet i nord. De skritt som allerede er tatt i nord for en åpnere grense mot Russland, er viktige depot i denne forbindelse selv om det fortsatt er en lang vei å gå før en kan slå fast at folk-til-folk-samarbeidet fungerer smidig. Men skal dynamikken utvikles videre, må samarbeidet ytterligere utvikles. Befolkningen på begge sider av grensen i nord forventer og forlanger at begge lands myndigheter åpner for de muligheter og det handlingsrom som avtalen gir. Dette bør bl.a. gi som utslag at norske myndighetsfunksjoner innenfor både fiskeri, forvaltning, sikkerhet, petroleums- og industriutvikling er eller kommer på plass i nord for å møte denne fremtiden.

I tillegg til delelinjeavtalen vil vi fremover kunne se en betydelig meraktivitet i Barentshavet. Mange har ønsker og forventninger, eksempelvis vil kanskje et endret seilingsmønster for internasjonal skipstrafikk også komme på plass i løpet av kort tid. Går utviklingen som forventet, vil åpningen av den nordøstlige seilingsleden overta en bety-

delig del av den internasjonale handelsflåten seilingsstraseer. Den nordlige sjørute vil også åpne for nye regionale transportløsninger. Nye seilingsmønstre for deler av den nordlige sjørute vil også åpne for intermodale transportløsninger knyttet til bl.a. russisk elvetransport og jernbane med de krav dette vil komme til å stille innenfor sikkerhet, beredskap, overvåking og kontroll både på norsk og russisk side.

Den inngåtte delelinjeavtalen mellom Norge og Russland vil bli stående som et eksempel for andre nasjoner, særlig der det eksisterer tvister. Avtalen er også en seier for internasjonal folkerett og havrett. Begge land aksepterer at det eksisterer internasjonale trafikkregler som i slike sammenhenger anviser løsninger på hvor grenser skal settes, noe som vil bidra til fleksibilitet og åpning for ressursutnytting.

Alle grenser i Polhavet er naturligvis ikke satt i og med ratifiseringen av dagens avtale. Likevel vil delelinjeavtalen kunne bidra til at veien videre i disse sensitive områdene blir enklere, noe som garantert også interesserer de øvrige nasjoner med grenser mot Polhavet.

Det har i forbindelse med avtalebehandlingen vært lagt opp til en parallell norsk-russisk behandling. Vi gjør oss ferdig i dag fra norsk side i og med stortingsbehandlingen. Jeg kjenner ikke til behandlingsprosedyren i Russland. Komiteen er uansett ikke kjent med at det er noe som skulle tilsi en vanskeligere russisk behandling av avtalen enn jobben vi har hatt og har i Stortinget. Avtalen har et autorisert politisk fundament under seg i Russland. Det er uansett all grunn til å gi honnør til de mange som over år har bidratt til at vi i dag får denne avtalen på plass. Det er et godt og grundig håndverk som er utført, både på norsk og russisk side. Mange gode og dyktige krefter har bidratt til at avtalen nå kommer på plass og også til at internasjonal havrett fortjenstfullt har nådd frem og satt nye spor.

Helga Pedersen (A) [12:44:07]: Når Stortinget i dag ratifiserer avtalen om avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, settes det endelig punktum for det siste utestående grensespørsmålet mellom Norge og Russland. Derfor er kanskje akkurat dagen i dag den dagen i hele denne stortingsperioden som best fortjener betegnelsen «en historisk dag».

Delelinjeavtalen representerer mange ting, men ikke minst er den en bekreftelse på et konstruktivt samarbeid mellom to land i nord som på svært mange måter er forskjellige. Norge og Russland har nok en gang vist at man har klart å komme til enighet i et krevende spørsmål, selv om veien til den avtalen som i dag ligger på bordet, har vært lang. Avtalen mellom Norge og Russland viser at det går an å løse vanskelige utfordringer mellom naboland på en fredelig måte og i tråd med folkeretten. Det er et viktig signal fra vår del av verden.

Regjeringen har lagt stor vekt på å videreutvikle det gode naboskapet med Russland. Dette er relasjoner som er bygd opp over lang tid, og der de nordnorske fylkeskommunene og folk-til-folk-samarbeidet har spilt en sentral rolle fra slutten av 1980-tallet. Etableringen av Barentsregionen på begynnelsen av 1990-tallet har banet vei for et

stadig tettere samarbeid på stadig nye områder, fra grensepassering, næringsliv og urfolk til delelinjeavtalen, som står på kartet i dag. Avtalen om delelinjen i Barentshavet og Polhavet er med andre ord et resultat av de relasjonene som er bygd opp mellom Norge og Russland over tid. Jeg tror heller ikke at regjeringens aktive nordområdesatsing de fem siste årene har vært til skade for det resultatet man nå har kommet fram til – for å si det sånn.

Jeg vil benytte anledningen i dag til å gi utenriksministeren og hans folk honnør for det arbeidet som er nedlagt i forhandlingene om delelinjeavtalen, og også sende en hilsen til tidligere regjeringer som har holdt tak i dette meget møysommelige arbeidet.

Den avtalen som nå foreligger, avklarer grensene i hele det tidligere omstridte området. Betydningen av at det dermed skapes klare og forutsigbare rammer for jurisdiksjon og rettshåndhevelse i dette området, kan neppe overvurderes. Det gir nye muligheter for samarbeid og utvikling både innenfor forvaltning og næring, og ikke minst for den nordnorske landsdelen.

Under forhandlingene har man vist til den særlige økonomiske betydningen som de levende ressursene i Barentshavet har for begge land og deres kystfiskesamfunn. Videre har det vært vist til betydningen av å sikre partenes respektive fiskemuligheter langs kysten. Samarbeidet mellom Norge og Russland på fiskeriområdet har vært godt gjennom mange tiår. Det er vel faktisk det området der Norge har samarbeidet lengst og tettest med vår nabo i øst, ikke minst gjennom Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, som har sikret en bærekraftig forvaltning av den store torskebestanden i Barentshavet. Det er slett ingen selvfølge når man ser hvordan fiskeslag etter fiskeslag fiskes ned i resten av verden. Derfor er det av veldig stor betydning at det norsk-russiske fiskerisamarbeidet videreutvikles og videreføres, og det legger jo også avtalen opp til.

La meg understreke at nå som avtalen er på plass, åpner også mulighetene seg for petroleumsaktivitet i et nytt område. Det er viktig i seg selv, og det er også viktig at man har fått på plass bestemmelser for hvordan man skal gå fram dersom forekomster strekker seg på tvers av grensen. Det er også grunn til å merke seg at partene legger vekt på viktigheten av en effektiv, ansvarlig og miljøriktig forvaltning av petroleumsressursene.

Det er gledelig og historisk at avtalen nå er på plass, og at et samlet storting stiller seg bak den. Det har tatt over en generasjon å få på plass denne avtalen. Nå er det opp til oss og neste generasjon å ta i bruk de mulighetene som denne avtalen gir.

Morten Høglund (FrP) [12:48:43]: Jeg vil også få lov å slutte meg til innlegget fra både saksordføreren og representanten Pedersen og til den honnør som helt riktig er gitt til regjeringen og de mange som har jobbet for å få avtalen på plass.

Når det gjelder grensespørsmålet, er det nok ingen annen enkeltsak der jeg gjennom flere år har opplevd å få spørsmålet: Når kan vi forvente en avtale med russerne? Jeg har alltid vært like uvitende, helt til nyheten brast. Det

var for så vidt godt. Det var også godt håndverk fra regjeringens side. Det var godt å se at det var jobbet gjennom mange år, og at vi kom frem.

Nå vil jeg si at grenseavklaring – den bevisstheten har nok ligget under hos mange også – handler om mer enn bare muligheten til å operere innenfor en gitt fysisk grense. Nå er denne avtalen et uttrykk for at naboskapet – også med Russland – normaliseres, slik det er med våre øvrige naboer. Vi beveger oss vekk fra lukkede grenser, mistro og mer eller mindre fornuftsbasert skepsis over til mer åpenhet, viktige partnerskap – det norsk-russiske fiskerisamarbeidet har vært nevnt – og fremfor alt tillit.

Det har vært interessant, etter at det ble kjent at vi hadde en avtale, å registrere at det blant øvrige arktiske stater og flere andre land har vært vist interesse for og knyttet spørsmål til det forhold at Norge og Russland etter såpass mange år kom frem til enighet om et betent grensespørsmål. Det er positivt at vi kan trekke frem for omverdenen at Norge og Russland har et så godt samarbeid om viktige forhold, og at vi når det gjelder f.eks. grenser, har løst problemer som Danmark/Grønland overfor Canada og USA ikke har løst. Med hensyn til å løse opp i Arktis, sitter Norge og Russland i førersetet.

Grensestriden som vi nå legger bak oss, muliggjør et nytt kapittel i det norsk-russiske samarbeidet. Nå blir utfordringen å realisere mulighetene i området. Det har blitt pekt på av de to som har hatt ordet før meg. For det er jo naturlig å anta at vår nabo i øst ønsker aktivitet. Da er det viktig at vi ikke kommer på etterskudd, at vi ikke bare agerer og reagerer på det som der skjer, og at premissene for f.eks. petroleumsaktivitet, standarder, legges av andre enn oss. Vi bør i aller høyeste grad ta initiativ, være til stede, drive utviklingen frem sammen med Russland. Det er kjent at vi er med i viktige partnerskap på russisk side, men det bør også være aktivitet parallelt på norsk side som viser at vi tar området i bruk, og at vi kan være med og føre an i utviklingen – ikke minst med tanke på den infrastruktur som etter hvert må på plass for forhåpentligvis å kunne hente hjem eller selge ut noen av de ressursene som vi må forvente finnes i området. Da må vi ta politiske beslutninger som setter Norge i førersetet, ikke minst til glede for den landsdelen som ligger nærmest dette grenseområdet, men også for Norge som helhet.

Når det gjelder andre samarbeidsområder, vil jeg mene at det nå er brukt mye energi på dette grensespørsmålet, som nå kan legges til side, og at energien kan kanaliseres inn på annen aktivitet. Samtalene som utenrikskomiteen, utenriksministeren og andre statsråder har med sine russiske kolleger, kan handle om et mye bredere felt. Vi vet at vi allerede er på vei. Det er mye som skjer. Men det er et uutnyttet potensial som jeg bare vil oppfordre regjeringen til å jobbe videre med og sørge for at vi får et så tett og normalisert naboskap med Russland som overhodet mulig, til glede for innbyggerne i nord og det øvrige kongeriket.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:54:26]: Eg kom på noko då eg sat her. Eg las for kanskje eitt år sidan, eller i fjor, ein artikkel på nettet basert på bruken av det eg vil kalle

vår tids mest anvendte metodeverktøy i populærvitskapen, nemlig Google-søk, som viste at bruken av ordet «historisk» hadde gått kraftig opp dei siste åra, og at særleg mange politikarar tok det i bruk. Men eg føler at i dag i denne saka får vi tilgjå kvarandre, og vi vil verte tilgjæve for bruken av det – sjølv om det kanskje har gått inflasjon i det elles.

Dette er ei utruleg viktig og stor nasjonal sak som har funne ei god løysing. Det er òg viktig at komiteen står samrøysta bak innstillinga. Det trur eg er fordi ho peikar på vitale, nasjonale interesser vidare i dette, fordi ho på ein god og nyansert måte tek opp dei utfordringane som vi saman med Russland framleis vil ha i desse områda, og samtidig beskriv dei moglegheitene som ligg der.

Til slutt vil eg nytte høvet til å takke utanriksministeren, statsministeren og andre som har gjort ein strålende jobb med dette, både noverande og tidlegare regjeringar – og med ei litt rask teljing her gjeld det minst ti utanriksministrar. Det er ei god gruppe menneske som har sete over lang tid og jobba med desse spørsmåla og vore ein viktig grunn til at det er funne ei god løysing, nemlig embetsverket i Utanriksdepartementet, i andre departement, i ytre etatar og i forskingsmiljøa vi har bygd opp i tid over dette. Denne saka trur eg på ein god måte illustrerer at for å kome vidare med den typen spørsmål, må ein byggje opp ein stor kompetanse på spørsmåla, vere sær uthaldande og ha ei evne til å produsere idear og vere kreativ undervegs.

Det har vorte så populært det omgrepet eg stadig høyrer i jinglen på radio, om ansiktslause byråkratar. Vi har svært mange byråkratar i Noreg, og dei fleste av dei er veldig dyktige. Byråkratar er dei, men dei er definitivt ikkje ansiktslause. Tvert om har dei vore viktige for å finne ei løysing på eit viktig spørsmål som dette.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:57:19]: Grensen mellom Norge og Russland har alltid vært en fredelig grense. Delelinjeavtalen som nå foreligger, løser det viktigste utestående spørsmålet mellom Norge og Russland. Dette er det største skrittet som er blitt tatt i norsk utenrikspolitikk på mange år for å sikre at grensen mellom oss og vår nabo i øst vil fortsette å være fredelig.

Arbeidet med forhandlingene har pågått i over 40 år. Avtalen er dermed et resultat av mange års iherdig arbeid fra embetsverket i Utenriksdepartementet og prioriteringer foretatt av mange norske regjeringer. Den sittende regjeringens offensive nordområdesatsing og høye prioritering av saksfeltet har vært ett viktig bidrag for å nå målet om avklaring av grensespørsmålet i nord. I Senterpartiet har den brede nordområdesatsingen til regjeringen hatt stor støtte.

Avtalen er en seier for den norske holdningen til internasjonalt samarbeid. Norge har lenge forfektet troen på at forhandlinger og dialog kan føre til store politiske gjennombrudd selv i vanskelige og sammensatte saker. Grensedragningen mellom Norge og Russland om Barentshavet og Polhavet har reist omfattende og sammensatte problemstillinger. Og det faktum at grensespørsmålet har blitt løst på en fredelig måte med diplomatiske virkemidler, er bevis på at den norske tilnærmingen til utenrikspolitikken har

vært vellykket. Måten Norge og Russland har løst grensespørsmålet på, kan tjene som forbilde for andre stater som møter liknende utfordringer.

Fokus på internasjonal lov har stått sentralt i arbeidet med forhandlingene. Dette har vært en styrke. Som en liten stat vil vi alltid være tjent med at samarbeidet mellom stater foregår innenfor rammeverket av internasjonale lover og regler. Norge har gjennom mange år spilt en stor rolle i arbeidet med å utvikle havretten. Med undertegning av denne avtalen ser vi at innsatsen vi har lagt ned ved å utarbeide havretten, igjen har hatt stor betydning.

Havområdene i nord er ressursrike områder. Grensedragningen har åpnet nye muligheter for norsk næringsliv og for næringsutvikling i vår nordligste landsdel. For Senterpartiet er det viktig å bruke mulighetene som åpner seg i kjølvannet av delelinjeavtalen, til å sikre næringsutvikling i nord og en forvaltning av ressursene til havs som gir positive ringvirkninger for lokalsamfunnene på land. Norge er tjent med å ha et best mulig forhold til Russland, og vi er tjent med at Russland har en positiv utvikling. Delelinjeavtalen bedrer forutsetningene for å beholde et godt forhold til Russland, og for at områdene i nord på begge sider av grensen skal oppleve økonomisk og sosial utvikling.

I det siste har vi sett mange tegn på at samarbeidet med Russland går i positiv retning. Toppmøtet mellom Russland og NATO i Lisboa i fjor markerte en ny vår i samarbeidet mellom Russland og resten av Europa. Dette er i tråd med norske ønsker. Russland og NATO deler mange felles utfordringer og interesser, noe som gjør at vi kan samarbeide om viktige saker, og som kan føre til økt stabilitet i en tid som ellers er preget av store omveltninger. I Lisboa ble det tatt store skritt i riktig retning av økt samarbeid med vår viktigste alliansepartner og vår største nabo.

En annen helt konkret sak som viser den positive utviklingen i naboforholdet mellom Norge og Russland, er avtalen om forenkling av reise for grenseboere, som ble undertegnet i fjor. Grenseboerbeviset legger til rette for økt kontakt mellom Norge og Russland gjennom at innbyggere i områdene i Norge og Russland som ligger mindre enn 30 km fra grensen, kan søke om grenseboerbevis.

Alt i alt har vi mye å glede oss over i samarbeidet med Russland. I en periode der store omveltninger i økonomi og maktforhold preger verdenspolitikken, kan disse framskrittene føre til forsterket stabilitet og økt økonomisk utvikling i vår del av verden. Det er med stor glede at vi i Senterpartiet i dag stemmer for den framforhandlede delelinjeavtalen.

Hans Olav Syversen (KrF) [13:01:38]: Den delelinjeavtalen vi i dag behandler, er i dobbelt forstand grensesettende og av et sjeldent format – det må være lov å si. Det skyldes vel både stå-på-vilje og tålmodighet blant forhandlere, men først og fremst er det vel et uttrykk for et politisk klimaskifte, ikke minst i Russland.

Det er etter Kristelig Folkepartis mening minst fem gode grunner til at dette er en grensesettende avtale.

For det første: Avtalen er historisk. Den markerer mål-

streken etter et 40 års forhandlingsløp mellom Norge og Russland.

For det andre: Avtalen er stor. Den grenselinjen vi snakker om, er nokså nær avstanden fra Kristiansand i sør til Hammerfest i nord, altså nesten hele Fastlands-Norge på langs.

For det tredje: Avtalen er stabiliserende. Den bekrefter at Norge og Russland er blitt enige om det viktigste utestående spørsmålet mellom våre to land i hele etterkrigstiden.

For det fjerde: Avtalen er løfterik. Den åpner rike muligheter for samarbeid i nord om ressurser, næringsliv, arbeidsplasser og folkelig samkvem på tvers av vår felles grense. Med mulige olje- og gassforekomster og også en mulig åpning av Nordøstpassasjen vil dette områdets strategiske betydning styrkes – og ikke svekkes – med tiden.

Og for det femte: Avtalen er også internasjonalt signalgivende. Den viser at tvistemål kan løses i samsvar med folkeretten og etter fredelige forhandlinger.

Jeg vil slutte meg til Helga Pedersen og gratulere regjeringen – og også tidligere regjeringer som har bidratt til at vi kan ratifisere denne avtalen. La meg også gi honnør til de personer i embetsverket som har forhandlet i årevis og aldri helt har kunnet vite om man kunne krone dette med den seieren vi ser i dag.

Grunnlaget for denne avgrensningsavtalen i Barentshavet og Polhavet ligger i utviklingen av internasjonal havrett. Her står ikke minst FNs havrettskonvensjon av 1982 svært sentralt. Også den gang sto norske forhandlere meget sentralt. Det de oppnådde, har i grunnen vist sin betydning gjennom det vi her diskuterer i dag. Den løsningen som nå er oppnådd, ligger også – må man kunne si – godt innenfor rammen av moderne folkerettslige prinsipper for maritim avgrensning.

Med litt sideblikk til den hellige skrift kan vi kanskje si at det er noe salomonisk over denne avtalen. Striden har stått om et enormt havområde, på 175 000 km², og den linjen som nå trekkes, deler dette området inn i to tilnærmet like store deler. Løsningen framstår som balansert. Grensen trekkes midt mellom det som ville fulgt av partenes utgangsposisjoner – Norges midtlinjeprinsipp og Russlands sektorlinjeprinsipp.

Både Norge og Russland er kyststater. Det gir internasjonal gjenlyd når vi klarer å bli enige om en delelinje i et område som er så rikt på ressurser. Og det gir en spesiell dimensjon til avtalen, etter min mening, at den er inngått mellom stater av ganske så ulik størrelse – Russland som ett av verdens største land, og Norge, for å sitere Lars Korvald i sin tid, som et lite land i verden. Men i maritim sammenheng er begge faktisk stormakter. Nå har vi begge et ansvar for å samarbeide om en ansvarlig forvaltning av ressursene nær den nye grenselinjen. Mange, som jeg har nevnt, har bidratt til det maratonløpet som i dag kan krones med en seier.

I disse WikiLeaks-tider kan man jo røpe en liten episode: Daværende statsminister Bondevik og president Putin spaserte en gang sammen på et besøk i Russland, og man kom inn på delelinjeforhandlingene. Ved en tilfældighet

gikk de nettopp – etter å ha snakket om dette – inn i et historisk kirkebygg. Der ba Bondevik Putin om at han måtte bidra til å slutføre forhandlingene før han ga seg som russisk toppolitiker. Og Putin svarte: Det lover jeg, og det er et løfte jeg gir mens jeg står på hellig, kirkelig grunn. Det er den avtalen vi i dag kan slutte oss til. Så igjen: Gratulerer med det som er blitt resultatet.

Trine Skei Grande (V) [13:06:50]: Som gammel historielærer vil jeg også gjerne si at denne dagen er historisk, men den store enigheten i debatten gjør kanskje ikke debatten historisk. Det er litt vanskelig å være nr. 7 på talerlisten når vi alle er så enige som vi er. Men jeg vil også benytte sjansen til å gratulere regjeringa, gratulere norsk utenriksbyråkrati og gratulere de tidligere regjeringer som har jobbet med denne saken. Sist vi var litt i nærheten av å finne en løsning, var det året jeg var russ – i 1988, og det må man jo erkjenne begynner å bli noen år siden, så det er en bra jobb som har blitt gjort også etter det.

Det er to aspekter som jeg har lyst til å løfte. Det ene er at de klimaendringene som vi kjemper mot skal skje, åpner for mange muligheter også i dette området, og det er et stort ansvar Norge har når vi skal forvalte det eiendomsansvaret som vi har her, der vi skal klare å håndheve både vår myndighet og også sikkerheten i et ganske stort område. Det er en stor utfordring for Norge som nasjon, og den må vi ta «up front», for det har vi store muligheter for å utvikle videre framover.

Det andre spekteret føler jeg meg litt forpliktet på som liberaler, også fordi vi har nær kontakt med vårt søsterparti i Russland, og partilederen der kommer på vårt landsmøte nå i april. Jeg vil si at sjøl om vi har et godt forhold til Russland, og sjøl om Russland er en god nabo for Norge, skal man mellom gode venner også tørre å påpeke feil. Og sjøl om vi nå har fått en fin avtale med en stor nasjon, syns jeg det er viktig at Norge bruker de anledningene som har til å påpeke svakheter i demokratiet og påtale menneskerettighetsbrudd, noe som i hvert fall er lett for meg å se, som følger mitt søsterparti så tett i Russland. Jeg syns at det også skal være sagt i dag.

Til slutt har jeg lyst til å si til Bård Vegar Solhjell at det er aldri byråkratenes skyld at de opptre ansiktsløse. Det er bare byråkratenes ledelse som får byråkrater til å bli ansiktsløse, og det er ikke et ansvar som ligger på dem.

Utenriksminister Jonas Gahr Store [13:09:30]: Jeg tror det er en tilfældighet, men den er ganske talende, at det i Oslo sentrum i disse dager er en utstilling som heter *Borderlines*, og den består av gamle grenseposter for den norsk-russiske landegrensen i nord. Den utstillingen kan man se litt lenger ned, i Spikersuppa, og man kan se den i sentrum av Kirkenes by, hvor jeg var med på å åpne den i forrige uke. Det er altså de gamle grensepostene som sto på land. Det er for øvrig kunstneren Morten Traavik som har laget denne installasjonen, og det er de genuint gamle grensepostene. Nå kan vi da trolig si at Norge og Russland har landegrense fra 1826, og vi får havgrense fra 2010.

Overenskomsten om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet – det er avtalens fulle

navn, bedre kjent som delelinjeavtalen – ble undertegnet 15. september i fjor etter forhandlinger i nær 40 år. Dagen i dag er selvfølgelig av stor betydning. Avtalen behandles i Stortinget, og Stortinget vil forhåpentligvis gi sitt samtykke til ratifikasjon. Så venter vi på den russiske tilsvarende behandlingen. Så langt jeg kjenner til, er prosessen der i rute. Full parallellitet har ikke vært praktisk mulig, og vi ligger altså en liten båtlengde foran. Men signalene fra Oslo blir nok lagt merke til.

Jeg vil få takke utenriks- og forsvarskomiteen, saksordføreren og lederen for en god, grundig og effektiv behandling, og en veldig god og instruktiv innstilling og behandling av proposisjonen. Jeg mener at det arbeidet som er nedlagt her i Stortinget, på sedvanlig vis, styrker den avtalen, og at den står fjellstøtt ved å ha fått så bred oppslutning.

Det er sagt her, men det bør også sies fra regjeringens side, at denne avtalen er historisk, fordi det løser det største utestående bilaterale spørsmålet mellom Norge og Russland – hvor den maritime avgrensningen burde gå. Jeg slutter meg for øvrig til alle omtaler som er gitt av avtalen i salen tidligere. Jeg synes de har vært gode.

Vi klargjør de nøyaktige grensene for norske og russiske soner og kontinentalsokkelen i hele Barentshavet og Polhavet. Avtalen gir dermed rettslig klarhet og den forutberegnelighet i området som vi er opptatt av, og som er viktig for å sikre stabilitet. Og det er riktig at denne avtalen kan ses som en innledning for en ny epoke i det norsk-russiske samarbeidet. Med denne avgrensningen på plass vil eksisterende samarbeid styrkes. Det åpnes nye områder for samarbeid når det gjelder ressurser, næringsliv, transport og miljø, for å nevne noen ganske få, og ikke minst, eventuelle funn av drivverdige grenseoverskridende petroleumsressurser vil kunne utløse et betydelig samarbeidspotensial.

Avtalen vil fremme vekst og utvikling i nord og samtidig styrke vårt gode naboforhold til Russland. Og som mange her har påpekt – det er en viktig sideeffekt – så sender avtalen et viktig signal til resten av verden om den vekt Norge og Russland som kyststater tillegger havretten. Dermed bidrar avtalen til at denne regionen fremstår som en fredelig region, hvor tvistespørsmål løses ved forhandlinger basert på folkeretten.

Det var slik for noen år siden at i kartet over Norge og havområdene var det en rekke stiplede linjer. Det indikerte at de var ikke trukket endelig. Nå er alle linjer rette, alle stiplede linjer er trukket som hele linjer, slik det skal være. Det utløser altså en lang rekke muligheter. Men jeg er opptatt av å vektlegge følgende på en dag som denne, fordi vi møtes i det internasjonale samfunn med mange spørsmål om hvordan Norge skal bruke sine muligheter: Det skal vi gjøre på ansvarlig vis, men det utløser også en rekke betydelige plikter, det å være kyststat i nord, ha ansvar for søk og redning i det området som tilligger oss, ansvarlig ressursforvaltning av fornybare og ikke fornybare ressurser, og i nært samarbeid med andre land, blant dem selvfølgelig Russland. Og da er det viktig å si at linjen i seg selv utløser jo ikke aktivitet og samarbeid og verdiskaping. Det er det våre beslutninger, næringslivet, sam-

funnets engasjement som gjør. Det kommer heller ikke til å være problemfritt på alle områder, fordi vi skal finne ut av det med en nabo som er i utvikling, og som har et system og en forvaltning og en kultur som kan skille seg fra vår. På en lang rekke områder nå, hvor vi ser store fremskritt i form av grensepasseringer, visumsøknader, lettelser på mange vis, så møter vi også et russisk system som er krevende å forholde seg til. Det skal vi også kunne snakke om i klartekst når det gjelder samarbeidspotensial. Men vi har et bedre utgangspunkt enn noensinne, og jeg tror det er riktig å si per februar 2011 at aldri har det samarbeidet vært bedre enn det er i dag.

Så vil jeg for min del takke Stortinget, Stortingets komiteer og Stortingets partier, som har stått veldig samlet rundt Utenriksdepartementet og forhandlerne, og det at de også kunne leve med uvitenheten, inntil siste stund faktisk, som representanten Høglund sa, var en stor styrke. Jeg opplever som ansvarlig de siste fem og et halvt årene at vi har hatt bred støtte i Stortinget for det løpet vi har lagt, og det mener jeg er Norge på sitt beste. Og så vil jeg ta imot, på vegne av de dyktige forhandlerne, den rosen som er kommet. Den har de hørt, og den vil jeg formidle videre. Jeg opplever at det knapt er noe som kan gjøre en statsråd stoltere enn å ha et slikt embetsverk, som respekteres internasjonalt, og som er trendsetter i å utvikle moderne havrett – gjennom generasjoner. Den honnøren går da også til avgåtte embetsmenn og avgåtte utenriksministre og regjeringer. Men aller mest bør vi i dag tross alt hedre dem som til de siste nattetimer sto på for at denne avtalen skulle falle på plass. Det er en fornøyelse å ha ansvaret for og arbeide med så dyktige medarbeidere, og de fortjener også de godordene de har fått fra Stortinget med på veien.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ivar Kristiansen (H) [13:15:53]: Jeg vil takke utenriksministeren for hans meget gode innlegg.

Begrep som «historisk» og «merkedag» er jo dekkende, som mange har vært inne på, jf. også representanten Solhjells referanse til Google-søk, og de fortjener sin plass på en dag som i dag. Det er kanskje derfor det er så trangt på pressebenken i stortingsalen!

Men det var ikke det jeg skulle spørre om. Det er store forventninger til de forhåpentligvis betydelige petroleumsforekomstene som er i området. Forventer utenriksministeren et slags kappløp, også tatt i betraktning Europas mangel på energi og et Midtøsten i brann? Er regjeringen klar til å iverksette de nødvendige undersøkelser som må til for å holde tritt med Russland på dette feltet?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:16:47]: Jeg har i alle disse årene opplevd at ordet «kappløp» faller veldig lett når man snakker om nord, og jeg har sett det som en av mine oppgaver å prøve å motbevise, gjennom det vi gjør, og måten vi arbeider på, at kappløp er et berettiget begrep.

Ressursene finnes i all hovedsak innenfor ansvarlige kyststaters sone og sokkel, og dermed er det opp til disse

statene å ta ansvarlige beslutninger om hvordan de skal utvikles. Det jeg kan si på generelt grunnlag, er at Norge fullt og helt kommer til å være seg sitt ansvar bevisst, både når det gjelder nødvendig kartlegging av ressursene, og nødvendig og forsvarlig takt i forhold til hvordan vi skal utnytte dem.

Men jeg vil jo minne om at vi også har et stort ansvar for de fornybare ressursene som er så unike i nord – at vi nå sørger for å bruke den samlede kompetansen vi har, en helhetlig forvaltningsplan og den type tilnærminger, slik at vi treffer de riktige beslutningene.

Jeg tror at opp og ned for konfliktbildet i Midtøsten, Europas søken, ofte litt uklare signaler på hva energibehovene er, og hvordan de skal løses – det må dyktige norske analytikere vurdere, og så må vi ta det inn i våre beslutninger. Men det er for meg ikke så veldig stor forskjell på hvordan vi nærmer oss det i nord, og hvordan vi har nærmet oss det i Midt-Norge og lenger sør i havet. Det er den skritt-for-skritt-tilnærmingen som bør være vår tilnærming også i nord, og det er jeg trygg på at et samlet Norge kommer til å komme fram til.

Presidenten: Replikskordskiftet er dermed over.

Svein Roald Hansen (A) [13:18:31]: Jeg vil også takke saksordføreren for et konstruktivt og smidig samarbeid om denne saken. Den tverrpolitiske støtten til avtalen i innstillingen bekrefter et verdifullt grunnlag for norsk utenrikspolitikk, nemlig evnen til å løfte noen sentrale saker ut av fristelsen for partipolitisk kiv og taktikkeri, av hensyn til hva som tjener landets interesser.

Avtalen løser, som flere har sagt, det viktigste utestående spørsmålet mellom Norge og Russland i etterkrigstiden. En avklart grense i nord, dette enorme havområdet, vil legge grunnlaget for nye muligheter for samarbeid om utviklingen, om ressursforvaltningen og om en bærekraftig utnyttelse av ressursene.

Et stort område åpnes for petroleumssektoren på begge sider av grensen. Her trengs samarbeid, ikke minst for å sikre en miljømessig forsvarlig petroleumsvirksomhet i disse sårbare områdene. Samtidig vil jeg understreke at avtalen ikke endrer på det viktige samarbeidet om en bærekraftig forvaltning av de rike fiskeriressursene i dette havområdet. Det fortsetter som før.

Alt dette skaper nye muligheter for næringsliv, for nye arbeidsplasser og for folk-til-folk-samarbeid i nord.

Det må også understrekes at delelinjeavtalen styrker vårt naboforhold til Russland. Det gir økt stabilitet og forutsigbarhet i den nordlige regionen, en region som i nesten 50 år var en av de sentrale konfliktflatene – ikke så mye mellom to naboland, men mellom øst og vest og mellom to ideologier: mellom demokrati og markedsøkonomi i vest og kommunisme i øst.

Saksordføreren har redegjort for – og andre har vært inne på det i debatten – de sentrale elementene i avtalen på en god måte, så jeg skal ikke repetere det. Men jeg vil undertegne og understreke rosen til dem som – på begge sider – gjennom 40 år har arbeidet med denne avtalen. Det har tatt tid, men noe av den tiden må trolig tilskrives at vi

startet arbeidet med Sovjetunionen og inngår avtalen med Russland.

På den annen side har det gjennom disse årene skjedd en utvikling i havretten som har bidratt til den balanserte løsningen som nå ligger på bordet for ratifisering i dag. Dette er en viktig dimensjon ved avtalen. Den bygger på havrettens regler om maritime avgrensninger i Havrettskonvensjonen, som begge land har sluttet seg til og dermed er bundet av. Den internasjonale domstolen i Haag har gjennom ulike dommer gitt betydningsfulle bidrag til avklaring av folkerettens rettesnorer, som det heter, på dette området, blant disse avklaringen av grensene mellom Jan Mayen og Grønland i 1993.

At et stort og mektig land overfor en mindre nabo legger internasjonale avtaler og internasjonal rettsorden til grunn, bør bli lagt merke til. Det må stå som en modell for uenighet om grensedragning andre steder.

Den evne russerne her har vist til å endre fokus fra en snever egeninteresse og en tenkning innenfor et nullsumspill til en vinn-vinn-situasjon som ligger i fellesinteressen, bør andre land med uavklarte spørsmål seg imellom ta lærdom av.

Avtalens bestemmelser om samarbeid om forvaltning og utnyttelse av felles ressurser, det være seg fisk eller petroleum, styrker ikke bare det juridiske grunnlaget for samarbeid mellom våre to land, men også rasjonaliteten i et slikt samarbeid. Det styrker utviklingen av at forholdet mellom land skal bygge på lov og rett.

Som andre har vært inne på: Norges forhold til våre naboer i øst har i bunn og grunn alltid vært godt og pragmatisk. Frigjøringen av Finnmark vil aldri bli glemt. Selv under den kalde krigens periode, med sterk spenning internasjonalt, var forholdet mellom Norge og Sovjetunionen preget av ryddighet og, i bunn og grunn, stabilitet.

Etter at jernteppet forsvant, har vi fått en utvikling av samarbeidet over grensen i nord som jeg tror ingen kunne tenkt seg mens den kalde krigen lå som en iskappe over mulighetene.

Den avtalen vi ratifiser i dag, vil legge grunnlaget for en ytterligere utvikling av dette samarbeidet, og den vil forsterke bildet av Russland som en forutsigbar nabo som respekterer internasjonal rett og inngåtte avtaler, og som ønsker samarbeid til felles beste.

Tore Nordtun (A) [13:23:11]: Jeg slutter meg til alle de foregående talerne når det gjelder denne merkedagen og denne ratifiseringen som nå synes å gå i orden.

Prosessen som vi nå avslutter her, startet allerede i 1967, da Norge og Sovjetunionen igangsatte forhandlinger om avgrensning av kontinentalsokkelen i Barentshavet. Nå har vi en grense for både hav og sokkel. Det skal vi være særdeles glad for. Norge og Russland arbeider nå sammen og vil gjøre det framover. Det har vært tillit mellom partene for å inngå en avtale, og nå må vi bruke denne tilliten til å se muligheter framover på dette viktige området.

Det er ikke grensene som skaper verdier. Det er menneskene som samarbeider, som skaper disse verdiene i dette viktige området. Jeg vil understreke at det er de som bor i området og i denne regionen, som skal se mulighe-

tene og være med og påvirke dette samarbeidet videre i framtiden.

Det er ikke så rart at det har tatt tid. Det er to ulike kulturer, osv. Russland, som ikke lenger er Sovjetunionen, har hatt store endringer i samfunns- og styringsstrukturen. Det har skjedd fundamentale forandringer i dette store riket. Grensene var før mellom vest og øst, hvor NATO møtte Warszawapakten, osv. Nå er grensene mellom disse nabofolkene trukket opp på en helt annen måte.

Vi må søke sammen, se på samarbeidet og se felles muligheter, som jeg tidligere sa, og det må være fast forankret i våre prinsipper om demokratiske samfunnsverdier, også i dette området.

Vi har et spesielt ansvar som stor kyststat når det nå åpnes for nye transportmuligheter og økt trafikk i området. Det gir muligheter, men det pålegger oss også et stort ansvar. Eksempelvis må vi ha felles ansvar for havovervåkingen, for søk og redning i et veldig stort område – jeg kan nevne Svalbard osv., som vi tidligere har diskutert – og internasjonal rettsorden til havs. Alt dette må framover formes på en atskillig bedre og tryggere måte. Ikke minst må vi ta vare på det unike, sårbare miljøet som er i området, og vi må utnytte ressursene. Vi har høstet, og vi har høstet med ansvarlighet av de fornybare ressursene i området. Dette må vi fortsette med. Det forvaltningssamarbeidet vi har med Russland, har vært særdeles vellykket. Det må det bygges videre på.

På petroleumsområdet må det regler og prosedyrer på plass. Mye er på plass, slik som det framkom i de høringsene vi har hatt. Og vi har god erfaring fra sokkelen, fra Nordsjøen, med hvordan man fordeler de ressursene som ligger på havbunnen.

Russland er den største leverandøren av naturgass til Europa. Vi leverer ca. 40 pst. av all gass som forbrukes i EU. Reservene er store for begge disse nasjonene nå. Norge og Russland har felles interesser, og vi ser også store felles muligheter i dette området.

Denne avtalen åpner, som jeg sa, for nye muligheter i nord når det gjelder samarbeid, ressurser, næringsliv, arbeidsplasser, kunnskap og ikke minst velferd.

Nordområdene er regjeringens viktigste satsingsområde i utenrikspolitikken. Nå er den store byggesteinen på plass. Det er denne delen av våre nærområder som er mest i forandring. Vi har avgjørende interesser i området. Vi har både ansvar og muligheter. Et nytt, godt kapittel skrives for nord.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Laila Gustavsen (A) [13:27:33]: Det har vært sagt mye klokt og mye bra fra denne talerstolen i denne debatten. Jeg har lyst til å ta et par poenger.

La meg først starte tilbake i året 1599. Vi snakker om 40 år, nemlig, og jeg har lyst til å utvide perspektivet. I året 1599 reiste kong Christian IV på tokt langs norskekysten, med mål om å nå Finnmark. Og hva handlet det om? Jo, det handlet selvfølgelig om å markere den norske grensen mot Russland. Målet for turen var selvfølgelig

også andre ting, men hovedsakelig handlet det om å sikre Finnmark som norsk territorium. Det ble skrevet utførlige reisedagbøker fra den turen. Jeg har ikke tenkt å lese alt. Men i en av de to dagbøkene ble det, da de mente at de hadde vært ved verdens ende og var kommet tilbake til sivilisasjonen, skrevet – og på den tiden prist de Gud: Nok har jeg pløyd den skummende sjø, nå priser jeg det tørre. Måtte Gud sørge for at jeg aldri mer måtte komme til sjøs.

Det sies for så vidt at de andre reisene som Christian IV tok nordover, gikk på land.

Hvorfor sier jeg dette? Jo, jeg sier det fordi grensemarkeringer selvfølgelig har en veldig viktig historisk dimensjon. Og som man i norske historiebøker i dag skriver om året 1599, så kommer man om 400 år også til å beskrive året 2010 og det som i dag er en nasjonal, historisk hendelse.

Vi har lett for å tenke på det som noe som angår nord, og som angår nordområdene. Jeg mener det er noe som selvfølgelig handler om Norge og hele Norge som nasjon. Vi håper alle at dette skal merkes og selvfølgelig få ringvirkninger i Nord-Norge. Men med vår industri f.eks. innenfor marin sektor, maritim sektor, olje og gass, så håper vi på at man kan merke det i Kristiansund, at man kan merke det i Trondheim, i Bergen, i Stavanger, i Horten, i Oslo, i Drammen – og kanskje til og med i min by, Kongsberg.

På utenriks- og forsvarskomiteens to siste komitéreiser har vi merket veldig hvordan uløste grenser er et stort politisk problem. Den ene reisen vi foretok i fjor høst, var til Kina og Japan. Vi så der hvordan uavklarte grenser ble en betent politisk situasjon ved at et fiskefartøy ble tatt i arrest, og vi så det nå, da vi var i Midtøsten, hvordan uavklarte grenser fører til konflikter. Jeg håper, og jeg vet, at den avtalen som vi nå godkjenner i dag, er til inspirasjon for å få løst flere uavklarte grensetvister i verden, og jeg håper virkelig at vi i vårt utenrikspolitiske arbeid vektlegger også den delen framover.

Presidenten: Dermed er debatten i denne sak, sak nr. 4, av mange også betegnet som historisk, iallfall avsluttet. (Votering, se side 2359)

Sak nr. 5 [13:30:53]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 93 S (2010–2011), jf. Meld. St. 21 (2009–2010))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på ta-

lerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Laila Gustavsen (A) [13:31:32] (ordfører for saken): Norge har et svært bevisst og målrettet arbeid for kontroll av og åpenhet rundt eksporten av forsvarsmateriell. Vårt kontrollregime er et av de strengeste i verden. Det gis ikke tillatelse til eksport av våpen og ammunisjon til land hvor det er krig, hvor krig truer, eller hvor det er borgerkrig. Det siste året er ytterligere tiltak satt i verk for å styrke eksportkontrollen, bl.a. ved å gjenopprette en egen eksportkontrollseksjon i UD. Det er positivt.

Mange land er i dag restriktive med hensyn til innsyn i sin forsvarseksport. Det gjør det ekstra viktig at Norge spiller med åpne kort, og at vi bidrar internasjonalt. Stortingets behandling av de årlige meldingene er en slik anledning og har vist tverrpolitisk oppslutning både om praktiseringen av eksportkontrollregelverket og om graden av innsyn som gis om eksporten av forsvarsmateriell. Så også denne gang. Det er en enstemmig komité som vil opprettholde og videreutvikle et strengt regelverk, og vårt utgangspunkt er å gjøre Norges gode eksportkontroll enda bedre.

Komiteen har denne gang gjennomført en høring der organisasjonene ble invitert til komme med synspunkter. Oppsummert kan man si at flere tok til orde for bedre kontroll over sluttbruken av norskeksportert forsvarsmateriell og bedring av dagens merkings- og sporingspraksis når det gjelder håndvåpen og ammunisjon. Samtidig ble det også pekt på at Norge har et av verdens strengeste regelverk for eksport av forsvarsmateriell, og at mange også er opptatt av et felles internasjonalt regelverk for eksport av forsvarsmateriell.

En sluttbrukererklæring innebærer at man sikrer seg at ikke det enkelte land videreselger materiell kjøpt i Norge. Regjeringen jobber for at dette også blir normen i NATO. Det er positivt og et arbeid som støttes av en enstemmig komité. Vi ser fram til at Utenriksdepartementet kommer tilbake med mer informasjon om det pågående arbeidet for å etablere en felles norm i NATO og om det internasjonale regelverket for teknologi- og kunnskapsoverføring. Samtidig er det viktig at den norske forsvarsindustrien har rammebetingelser som gjør at den kan konkurrere på like vilkår i dette spesielle markedet.

Norges arbeid i internasjonale fora for å få til bedre kontroll med konvensjonelle våpen, særlig håndvåpen og lette våpen, med tilhørende ammunisjon fortjener anerkjennelse. Internasjonal enighet om et folkerettslig bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon er etter vår mening svært viktig på bakgrunn av de humanitære lidelsene som bruk av håndvåpen representerer og medfører.

Norsk forsvarsmateriell merkes i dag. Likevel ønsker en samlet komité at regjeringen ser nærmere på forslaget fra Kirkens Nødhjelp, som kom fram i høringen, om bedre merking av hver enkelt ammunisjonspatron. Et slikt arbeid bør selvfølgelig gjennomføres i samarbeid med industrien.

Regjeringen har satset på å styrke samarbeidet mellom Forsvaret og industrien. Forsvarsindustrien i Norge blomstrer. Det pågår en debatt i samfunnet om hvorvidt dette er et problem. Jeg vil si nei. Utgangspunktet for en forsvarsindustri og en forsvarseksport er en legitim rett for ethvert land til å ha et forsvar.

Arbeiderpartiet mener at Forsvarets anskaffelser også skal brukes for å bygge en solid norsk forsvarsindustri. Det er derfor vi fører en politikk der store anskaffelser til Forsvaret skal bidra til økt verdiskaping i Norge gjennom gjenkjøpsavtaler, at vi skal vektlegge flernasjonalt samarbeid i forsvarspolitikken og videreutvikle det nordiske forsvarssamarbeidet. Vi ser resultater av denne politikken i form av et moderne og høyteknologisk forsvar, høykompetente arbeidsplasser i Norge og viktig teknologi som også har et stort sivilts bruksområde.

Samtidig krever dette at vi har en ryddighet i eksporten. Alt i alt kan vi oppsummere med at Norge er et foregangsland internasjonalt rundt åpenhet, og at kontrollen med norsk eksport er god. Senest så vi dette i forbindelse med eksportlisensen til det tidligere støttefartøyet KNM Horten. Jeg har lyst til å trekke fram det eksempelet i dagens debatt – for hva skjedde? Jo, Utenriksdepartementet trakk tilbake den lisensen som var gitt da nye opplysninger fra kjøperen om planer om bevåpning av fartøyet og tilbudet om sikkerhetstjenester utenfor kysten av Somalia ble kjent. Som kjent var opplysningene som først ble gitt, at fartøyet skulle brukes til rent sivile formål. Dette synes jeg er et viktig eksempel på en konsekvent politikk for eksport av materiell.

Jeg har lyst til å oppsummere med å si at jeg er glad for at det i dag er en enstemmig komité som legger fram en samlet innstilling, og for at det er tverrpolitisk enighet i en så viktig politisk sak.

Morten Høglund (FrP) [13:36:42]: Saksordføreren har på en grei måte redegjort for komiteens enstemmige innstilling. Jeg har bare noen få poenger.

Noen saker mener jeg egner seg bedre for enstemmighet enn andre. Dette kan etter min mening være en slik sak. Det har vært mange år med bredt flertall. I mange år har man i utenrikskomiteen jobbet med å drøfte denne type vanskelige problemstillinger, og jeg legger ikke skjul på at det er et betydelig press fra mange organisasjoner i denne type spørsmål. Men vi har i komiteen over lang tid hatt en praksis der vi har klart å bli enige om formuleringer knyttet til disse litt krevende problemstillingene. For det er slik at hvis man ga etter for dette presset umiddelbart, kunne man kommet i en situasjon hvor man veldig fort kunne drive en form for selvskading på oss som industrinasjon, som våpenprodusent. Det ville vært selvskading som ikke i det hele tatt ville bidra til en fredeligere verden, som selvfølgelig er et overordnet mål som vi alle bestreber oss på å nå. Men norsk våpenindustri er så ren og kontrollert, for å si det slik, og er en modell for resten av verden. Det skal vi være stolte av og ta med oss. Men det må ikke være et mål at den skal begraves. Den skal eksistere, og den skal ha gode levevilkår. Saksordføreren redegjorde for begrunnelsen for det.

Ivar Kristiansen (H) [13:38:57]: Også jeg takker saksordføreren for god gjennomgang av og redegjørelse for saken.

Jeg har bare noen tilleggsmerknader. Jeg vil understreke at Høyre anser norsk forsvarsindustri for å bidra til betydelig verdiskaping, og at det er en viktig industri, som betyr mye for det øvrige norske næringsliv, ikke minst teknologidelen. At norsk forsvarsindustri klarer å hevde seg internasjonalt, viser jo at vi har klart å bygge opp et kompetent, bærekraftig miljø, særlig rundt Kongsbergmiljøet. Men også andre bidrar i betydelig grad.

Det er liten tvil om at det er en av verdens største industrier vi snakker om. Norge er en betydelig eksportør. Vi omsetter i 2011 sikkert for mellom 5 og 6 mrd. kr i avansert utstyr og våpen. Vi er også en betydelig innkjøper av materiell. Så mine merknader gjelder i første rekke ikke de ambisjonene som regjeringens representanter har om at norsk våpenindustri kanskje skal overta etter oljen når den en gang tar slutt som vårt flaggskip, som en statssekretær uttalte etter et besøk i Vestfold, men vi har et betydelig potensial på dette området, som må videreføres. Det å gi gjenkjøpsstatus og kanskje større departemental oppmerksomhet til de mange små og mellomstore selskapene rundt om i Norge, som kan bidra her, er nødvendig. Vi har sett hvor viktig det er å jobbe intenst på begrepet gjenkjøp. Vi har gjort store investeringer i kjøp til Norge, som har vært og er nødvendig – våpen og utstyr i denne sektoren er faktisk nødvendig også for Norge. Det kommer til å bli en betydelig større utfordring i årene som kommer, når vi skal ha overvåking og teknologibasert kontroll over de områdene der vi utøver myndighet. Derfor er det et ønske fra vår side om også å ha en åpen dør til nye foretak, selskaper og bedrifter som kan bidra på dette området.

Saksordføreren har på en grundig måte vært inne på de strenge krav og regler som må gjelde i forbindelse med sluttbrukererklæring. Jeg tror at også i dette bildet er det viktig å harmonisere vår politikk med våre alliansepartnere, herunder også EUs åtte normative regler, som jeg har forstått er inntatt i norsk regelverk for håndtering av disse ganske kompliserte spørsmålene.

Vi føler at saken er i gode hender. Dette er en stor og viktig industri. Det er riktig, som representanten Høglund var inne på, at det er veldig mange som fokuserer på og har interesse for disse spørsmålene. Industrien er i stor grad teknologidreven og betyr veldig mye for de enkelt-bedriftene som ønsker å ha mulighet til å levere til gjenkjøp eller å være leverandør til de store innkjøpene vi står overfor.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:43:07]: Først vil eg takke saksordføreren for godt arbeid og innlegg.

Eg meiner at vi har vore gjennom ei veldig positiv utvikling over ein del år når det gjeld dette spørsmålet; breiare og meir inngåande debatt, openheit og eit langt betre regelverk. Vi eksporterer ikkje til land som er i krig, som er sagt før. Vi har avgrensingar og tett oppfølging for å få lisens i andre samanhengar. Dei etiske retningslinjene for petroleumsfondet avgrensar investeringane i visse typar våpen. Vi handsamar og debatterer ei årleg melding

i Stortinget, og det vert rapportert bra, sjølv om eg nok meiner, som enkelte av høyringsinstansane, at det er betringspotensial på rapporteringa på nokre område, som vi kan kome tilbake igjen til ved seinare meldingar.

Eg vil peike på eit par utfordringar i åra framover for at vi skal bli endå betre. Det første gjeld at om lag 90 pst. – dersom eg ikkje tek feil – av A-materiellet blir eksportert til NATO-land og Sverige og Finland. Der har vi ikkje sluttbrukererklæring. Spørsmålet er spesielt omhandla i Soria Moria-erklæringa. Det står at ein vil

«oppretthalde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO».

Eg veit at utanriksministeren og regjeringa har sett i gang det arbeidet og gjort eit betydeleg arbeid allereie for å følgje opp det punktet. Begge delar, å setje seg det som mål og å arbeide for at det blir ein norm i NATO, blir etter mi oppfatning veldig sentrale i åra som kjem.

Det er ikkje altfor ofte vi diskuterer desse spørsmåla på gata eller på fest. Men når ein sjeldan gong nokon spør meg om kvifor våpeneksport er så viktig – det spørsmålet møter eg òg blant politiske kolleger – kan det vere vanskeleg å gi direkte, dagsaktuelle svar. Men før denne debatten tenkte eg på – og gjekk og sjekka – eit spørsmål som kanskje kan aktualisere, forklare kvifor dette faktisk kan vere veldig viktige spørsmål for verda: I 2009 eksporterte Noreg våpen til Egypt for 14 mill. kr. I sin heilskap er det det som heiter B-materiell, altså ikkje våpen og ammunisjon, men det dreier seg om radiolineutstyr, samband og den typen ting. Og vi skal ikkje lenger tilbake enn til 2008, ifølgje det eg har kunna sjekke, før eksporten var på over 100 mill. kr. – altså eit betydeleg beløp. Og ifølgje internasjonale media – med dei atterhalda ein må ta for rapportering på nettet – har eg i etterkant av helga fått med meg at både Tyskland og Frankrike har varsla at dei har innstilt all handel med våpen med Egypt. Det er vanskeleg å lese ut av internasjonale medierapportar på nettet kva det eksakt betyr – er det varig, er det mellombels eller registrerer dei materiell på ein annan måte enn oss? Men eg synest iallfall at det aktualiserer spørsmålet om korleis vi ser på krava som vi stiller til menneskerettar og demokrati. For eg trur at viss nokon her frå denne talarstolen for to månader sidan hadde teke opp spørsmålet om vi kanskje skulle selje B-materiell til Egypt, så ville ikkje det hatt så mykje resonansbotn. Men i dag ville eg tru at det iallfall ikkje hadde vore direkte dumt for Noreg og andre land å diskutere korleis vi stiller oss til det. Det er jo ikkje sånn at situasjonen for demokrati og menneskerettar har forbetra seg dei to siste månadene i Egypt; det er først og fremst protestane som har forsterka seg kraftig. Eg tek ikkje opp dette for å varsle ein konklusjon på det, men først og fremst fordi det er eit veldig dagsaktuelt eksempel på at kva typar menneskerettsdemokratikrav vi stiller til vårt eksportkontrollregime, faktisk kan bety noko for livet til mange menneske, for store statar, for utviklinga i ein heil region, slik vi opplever i Midtausten.

Så dette – saman med spørsmålet om sluttbrukererklæ-

ring – ser eg på som det sentrale å jobbe vidare med i åra som kjem.

Øyvind Håbrekke (KrF) [13:47:51]: Kristelig Folkeparti er tilfreds med at det gradvis har blitt et bedre regelverk, større åpenhet og bedre rapporteringsrutiner til Stortinget på dette området. Men vi kan forbedre regelverket ytterligere, både kontrollsystemene og rapporteringsrutinene, og det vil Kristelig Folkeparti gjerne være med og bidra til.

Kontrollen med internasjonal våpenhandel er mangelfull. Konsekvensene er alvorligere. Hver dag dør over 2 000 mennesker av væpnet vold. Til sammen utgjør dette 740 000 mennesker i året. De fleste av ofrene for væpnet vold bor i utviklingsland, særlig i Afrika og Latin-Amerika. Den store utbredelsen av håndvåpen truer utvikling og fred i mange av disse landene. Totalt omsettes slike våpen for mer enn 1,58 mrd. dollar årlig på det legale markedet, og for mer enn 100 mill. dollar på det illegale markedet. Norge er en del av denne virkeligheten.

Den samlede verdien av norsk eksport av våpen og annet forsvarsmateriell var i 2009 på 4,8 mrd. kr. Det var vel 16 pst. mer enn året før. Denne industrien bidrar derfor til en betydelig verdiskaping. Den bidrar også til utvikling av teknologi som kan ha sivil nytte.

Samtidig er det viktigere enn noen gang å hindre at våpen kommer på avveie eller i feil hender. Det gjelder ikke bare A-materiell, altså våpen og ammunisjon, men også annet militært materiell og såkalte flerbruksvarer. Vi må styrke internasjonalt samarbeid for å hindre spredning av masseødelegelsesvåpen og andre destabiliserende våpenleveranser.

Det ligger viktige begrensninger i at forsvarsmateriell bare eksporteres til bruk av myndigheter, og i at lisens for slik eksport til NATO-land, nordiske land og andre nærstående land som er godkjent som mottakere, bare gis dersom det kan dokumenteres hvem som er sluttbruker.

Men når våpeneksporterende stater legger ulike kriterier til grunn for hvem som får kjøpe våpen, blir resultatet ofte at nasjonale systemer undergraver hverandre. Her trengs det skjerpede regler og bedre samordning.

Ved vurdering av søknader om eksportlisens er hensynet til både den militære sikkerhet og menneskerettighetene i mottakerlandet viktig. Kristelig Folkeparti vil styrke humanitærrettens stilling i internasjonal eksportkontroll.

Kristelig Folkeparti går inn for bedre kontroll med håndvåpen, andre lette våpen og ammunisjon. Vi må jobbe for internasjonal enighet om et folkerettslig bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon. Det kan begrense de humanitære lidelsene som bruk av håndvåpen medfører.

Høringsrundene hvor representanter fra det sivile samfunn reiser spørsmål og kommer med innspill, er alltid nyttige. Kirkens Nødhjelp har kommet med et forslag om å merke med symboler for selger, førstekjøper og produksjonsparti – lot-nummer – på hver enkelt håndvåpen-ammunisjonspatron. Det er bra at komiteen nå ber regjeringen se nærmere på dette forslaget. Norge må spille

en pådriverrolle internasjonalt i disse spørsmålene og gå foran med et godt eksempel.

Norge er en av verdens største våpeneksportører. Staten eier bl.a. 50 pst. av Nammo, som er en av verdens største ammunisjonsprodusenter. Nammo har fabrikker i USA, Sverige, Finland, Tyskland, Sveits og Canada utenom Norge. De følger eksportregelverket i landene hvor fabrikkene ligger. Flere av disse landenes eksportregelverk er langt svakere enn det norske. Blant annet praktiserer USA, Finland og Tyskland eksport av våpen og ammunisjon til Kongo og Saudi-Arabia – land som Norge ikke selger våpen til fordi de er i krig eller trues av krig, eller på grunn av menneskerettighetssituasjonen i landet. Her ligger det også en utfordring som vi må se nærmere på.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:52:21]: Dette er den andre saken vi har i dag, hvor det er en enstemmig komitéinnstilling. Jeg gir ros til komiteen for det. Jeg vil gjenta at på dette området er det en veldig styrke at vi har et så bredt flertall bak norske posisjoner. Det er interessant å diskutere dette enten man er på fest – til representanten Solhjell: Det har ikke vært et gjennomgangstema på mine fester, men det kan også tas der – eller her i salen.

Regjeringen er opptatt av å sikre en fortsatt streng eksportkontrollpraksis når det gjelder forsvarsmateriell. Vår strenge praksis viser seg ved at 90 pst. av eksporten av forsvarsmateriell går til NATO-land og nordiske land. Det er en dominerende andel.

Oppgavene på eksportkontrollområdet har økt kraftig de siste årene, og det har jeg merket i den tiden jeg har vært i Utenriksdepartementet. Eksportsakene følger også den politiske og teknologiske utviklingen ellers; de blir stadig mer komplekse. Derfor opprettet regjeringen i 2010 en egen fagseksjon i UD for eksportkontroll, og området er styrket med flere stillinger. Siden vi i forrige sak fant grunn til å gi ros til embetsverket, følger jeg også opp her, for dette er krevende og vanskelige saker som krever stor grad av systematikk og politisk skjønn. Og det har vi dyktige folk som har.

Forsvarsindustrien i Norge gir god verdiskaping, flere har vært inne på det, vi skal ikke skamme oss over det. Også når det gjelder utvikling av sivil teknologi, er dette viktig. Regjeringen ser det som viktig å sikre industrien forutsigbare rammevilkår, også i forhold til utenlandske konkurrenter. Jeg kan ikke se at vi bedriver selvskading i denne saken, som representanten Høglund vel heller ikke sa, men som han advarte mot.

Sluttbrukererklæring er et tema som har vakt mye oppmerksomhet og engasjement. I 2009 tok regjeringen initiativ til å arbeide for at en slik erklæring fra alle land blir norm i NATO. En kartlegging av våre alliertes krav til dokumentasjon viser at de i hovedsak følger den samme praksis som Norge. Vi krever alltid sluttbrukerdokumentasjon, og i likhet med våre allierte er kravene mer omfattende ved eksport til mottakerland utenfor den nære kretsen. I det videre arbeidet med en norm, herunder eksport til tredjeland, er flere spor aktuelle, bl.a. FN-forhandlingene om etableringen av en internasjonal avtale for regulering av

handel med konvensjonelle våpen, Arms Trade Treaty. Vi vil også holde fram med vårt arbeid i NATO. Vi vil informere Stortinget om fremdriften i arbeidet enten i den årlige meldingen til Stortinget, eller på annen hensiktsmessig måte.

Når det så gjelder merking og sporing: Så lenge det ikke finnes enighet om et bindende internasjonalt instrument på dette området, er regjeringen tilfreds med at norske produsenter på frivillig initiativ gjennomfører merking som muliggjør sporing av deres produkter. Samtidig er vi opptatt av å arbeide aktivt for et bindende internasjonalt instrument hvor erfaringen med norske produsenters merkingspraksis kunne trekkes inn. Aktuelle internasjonale arenaer for dette arbeidet kan følges opp i bl.a. FN-forhandlingene om etableringen av en internasjonal avtale for regulering av handel med konvensjonelle våpen, og FNs handlingsprogram for ulovlig omsetting av håndvåpen.

Når det gjelder spørsmålet om Egypt, som representanten Solhjell var inne på, er det et betimelig spørsmål. Nå er det jo slik, som representanten sa, at det ikke er åpent for eksport av såkalt A-materiell, våpen og ammunisjon, til Egypt. Så sent som høsten 2010 avsto departementet en søknad fra Forsvaret om å selge fullt utstyrte MTB-er, motortorpedobåter, til landet. Det er åpnet for salg av B-materiell til landet. Tallene er gått noe opp og ned, men tallene for 2010 vil ikke foreligge før ved fremleggelse av neste melding til Stortinget. I 2009 beløp eksporten seg til nær 14 mill. kr, altså et relativt beskjedent beløp. Men det er slik at når vi vektlegger menneskerettigheter, den politiske situasjonen og den interne situasjonen i mottakerlandene, vil Egypt nå underlegges en særskilt vurdering i lys av utviklingen som er i det landet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 2359)

Sak nr. 6 [13:56:15]

Interpellasjon fra representanten Gjermund Hagesæter til landbruks- og matministeren:

«Boplikt er et særnorsk rettsfenomen som innebærer en plikt til at en landbrukseiendom eller et hus skal benyttes til helårs beboelse. Denne plikten skilles ut i enten personlig eller upersonlig boplikt, og oppfylles ved at eieren eller andre er folkeregistrert bosatt på eiendommen. Boplikten anses å være et distriktpolitisk virkemiddel med siktemål å opprettholde eller fjerne et spesifikt bomønster i en kommune. Boplikten får i slike tilfeller også den konsekvens at den kan føre til at enkeltmenneskets rettigheter, så som retten til å bevege seg fritt og velge tilholdssted fritt innenfor en stats grense, og retten til å eie eiendom uten å frykte at denne kan bli vilkårlig fratatt en, blir krenket. Disse rettighetene er beskrevet i artiklene 13 og 17 i FNs menneskerettighetserklæring.

Hvordan vil statsråden sikre at slike grunnleggende, individuelle rettigheter ikke krenkes?»

Gjermund Hagesæter (FrP) [13:57:44]: Som det er beskrevet i interpellasjonen, er Noreg eit av få land i verda som har buplikt. Vi har både personleg buplikt, som må oppfyllest ved at ein bur der personleg, og vi har upersonleg buplikt, som kan oppfyllest ved at ein får andre til å bu på den eigedommen som det er buplikt på.

Utover det kan buplikta i Noreg delast inn i tre former:

Vi har lovbestemt buplikt for nær slekt, eller ein som har odelsrett, som overtek ein landbrukseigedom. Her er det buplikt i fem år, som oppstår når ein overtek landbrukseigedom konsesjonsfritt frå nær familie, eller ein har odelsrett til eigedommen. Denne forma for buplikt følgjer direkte av konsesjonsloven § 5 andre ledd og er personleg, dvs. at for å oppfylle buplikta må eigaren sjølv vere folkeregistrert som busett på eigedommen og sjølv bu på eigedommen. Eigaren må her flytte til eigedommen innan eitt år.

Buplikt kan òg setjast som vilkår i konsesjonssak. Her er det opp til kommunen å vurdere om det skal setjast vilkår for buplikt i den enkelte saka, og om buplikta skal vere personleg eller upersonleg. Vanlegvis vil det òg bli sett slike vilkår.

Den siste forma for buplikt er den som kanskje er mest spesiell i Noreg, og det er der kommunane vedtek forskrift om nedsett konsesjonsgrense, såkalla nullgrense. I slike tilfelle, som gjeld vanlege bustadeigedommar, kan buplikt vere føresetnad for konsesjonsfridom. Og så langt eg har oversikt over, er det i dag ca. 80 kommunar i Noreg som har fastsett slike forskrifter, og som altså har slik buplikt. I kommunar med forskrift om nedsett konsesjonsgrense kan ein overta eigedommen konsesjonsfritt ved å bekrefte at eigedommen skal brukast som heilårsbustad. Denne buplikta er upersonleg, og det betyr at ho kan oppfyllest ved at eigaren eller andre er folkeregistrerte som busette på eigedommen.

I kommunar med nedsett konsesjonsgrense må kjøparen anten bekrefte at eigedommen skal nyttast som heilårsbustad, eller vere i nær familie med den tidlegare eigaren for å kunne overta konsesjonsfritt. Enkelte kommunar kan ha sett slektskapsunntaket ut av kraft, slik at buplikt er den einaste moglegheita for å overta konsesjonsfritt. I andre tilfelle må kjøparen søkje konsesjon.

Noreg har særneige reglar på dette området, men vi er ikkje det einaste landet i verda som har buplikt. I Europa er det tre land til, Polen, Austerrike og Danmark, som har buplikt. Men så langt eg kan sjå, er buplikta mindre omfattande og mindre inngripande i desse landa enn i Noreg. I tillegg har ein buplikt i land som ein kanskje ikkje heilt ønskjer å samanlikne seg med. Kina har hatt, og har visstnok framleis, ei form for buplikt. Det same har ein i Nord-Korea, der eg sjølv var på ferie i sommar. Der må ein att-påtil – og dette er ikkje for å gi nokon nye idear til landbruksministeren – søkje om å få flytte frå éin landsby til ein annan landsby. Det er eit enormt byråkrati og eit veldig sterkt inngrep i fridommen for den enkelte.

Buplikt er ei sterk avgrensing av den private eigedomsretten og påfører samfunnet betydelege kostnader – både administrative kostnader med m.a. å administrere og kontrollere at buplikta blir oppfylt, og kostnader som blir på-

førte den enkelte eigaren som blir pålagd buplikt. I fleire lokalmiljø er buplikta årsak til krangel, mobbing og andre utrivelege forhold, som i betydeleg grad også er blitt belasta rettsvesenet.

EF-domstolen har behandla to saker om buplikt. Det gjeld ein landbrukseigedom i Austrike og ein i Danmark. I begge tilfella tapte dei lokale myndigheitene. Den personlege buplikta var i strid med EUs lovar og reglar. Noreg er som kjent medlem av EØS, i alle fall førebels, og på dette området gjeld EUs lovar for oss.

Det er også blitt reist tvil om reglane i den norske konsesjonsloven og odelsloven om buplikt er i strid med artikkel 13 og/eller artikkel 17 i FNs menneskerettserklæring. I punkt 37 i den nemnde danske dommen heiter det at buplikta strir mot artikkel 13, punkt 1 i menneskerettserklæringa. I praksis betyr dette at reglar om personleg buplikt er usemjande med desse fundamentale rettsprinsippa.

Artikkel 13, punkt 1 lyder:

«Enhver har rett til å bevege seg fritt og til fritt å velge oppholdssted innenfor en stats grenser.»

Dommen i EU-domstolen av 25. januar 2007, punkt 37 slår altså fast at den personlege buplikta strir mot dette punktet i menneskerettserklæringa. Dette vil såleis gjelde tilsvarende for dei norske reglane om personleg buplikt etter odelsloven og hovudregelen i konsesjonsloven § 5.

Når det gjeld den upersonlege buplikta etter konsesjonsloven § 7, er det ikkje rettsleg avklart om ho vil bli ramma av artikkel 17 i menneskerettserklæringa, men dessverre er det også her stor usikkerheit, og også stor risiko, for at også ho strir mot desse fundamentale rettsprinsippa.

Artikkel 17 lyder:

«1. Enhver har rett til å eie eiendom alene eller sammen med andre.

2. Ingen må vilkårlig fratas sin eiendom.»

No er det heldigvis slik at dei fleste, både enkeltpersonar, bedrifter og statar, dersom dei er i tvil om ein praksis er lovleg eller ikkje, endrar praksisen umiddelbart. Det meiner Framstegspartiet at Noreg også burde ha gjort i denne saka – altså fjerna buplikta umiddelbart.

I tillegg til at buplikta er juridisk uhyre tvilsam, er det lite som tyder på at ho har nokon god effekt i det heile. At buplikta ikkje verkar, kjem særleg av to forhold: I kommunar med buplikt er det ein betydeleg gevinst å hente for eigarar ved å endre statusen på bustaden frå heilårsbustad til fritidsbustad. I kommunar med buplikt var det fleire heilårsbustader som endra status til fritidsbustad, enn i kommunar utan buplikt. Den andre årsaka er den såkalla slektskapsparagrafen i konsesjonsloven, som frittek eigdommen for buplikt når han blir overdregen til barn og andre nære slektningar. Dei i familien som tek over ein heilårsbustad, slepp buplikt så lenge dei er eigarar.

Heilårsbustaden blir fritidsbustad for familien, men blir eigdommen seld ut av familien, er det buplikt på eigdommen. Buplikta senkar salsverdien, og det kostar mindre for familien å nytte bustaden som fritidsbustad. Med slektskapsparagrafen får ein derfor den motsette verkna den av det som er hensikten med buplikta. Det blir billigare å ha ein fritidsbustad i kommunar med buplikt enn i kommunar utan buplikt.

Alt tyder altså på at vi eigentleg er ute på ville vegar med den bupliktregelen vi har i Noreg. Han er i beste fall svært juridisk tvilsam, og det er også vanskeleg å sjå at han fører noko som helst godt med seg, eller at han fungerer etter hensikten i det heile.

Det leier til det spørsmålet som eg innleidde med, at Framstegspartiet ønskjer ei avklaring på kva statsråden ønskjer å gjere. Er statsråden oppteken av FNs menneskerettserklæring, og vil ein gjere grep som sikrar at både artikkel 17 og artikkel 13 blir oppfylte, og kan ein også med sikkerheit seie at det er med klar margin at norske reglar ikkje strir mot FNs menneskerettserklæring?

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Lars Peder Brekk [14:07:11]: Interpellasjonen ble rettet til justisministeren. Boplikt hører imidlertid under mitt arbeidsområde, og vi har derfor kommet fram til at jeg møter til denne debatten.

For meg ser det ut som om interpellanten bygger sin henvendelse på en vurdering om at dagens regler om boplikt på landbrukseiendom først og fremst krenker menneskerettigheter – rettigheter som gir enhver rett til å bevege seg fritt og vern mot å bli fratatt eiendom. Jeg deler ikke interpellantens syn på dette. Ideen om individets frihet og klassiske rettigheter er nedfelt i FNs verdenserklæring, og de er selvsagt sentrale i en rettsstat som vår. Rettigheter knyttet til dette er bl.a. fastsatt i Grunnloven og i menneskerettighetsloven som ble vedtatt i 1999. Bestemmelsene som interpellanten nevner, er inntatt i protokoller tilknyttet menneskerettighetsloven, og dette gjør dem gjeldende i Norge. Ideene er også for øvrig godt forankret i det lovverket som er vedtatt her i Stortinget.

Menneskerettighetene innebærer likevel ikke at alle kan følge sine egne lyster. Hensynet til andre mennesker og hensynet til fellesskapets beste gjør det nødvendig å sette grenser for friheten. Lovgivningen er bestandig et redskap for å sette tydelige grenser mellom de samfunnsinteressene som er aktuelle, og de privatinteressene som den enkelte måtte ha. Reglene viser alle og enhver at det dreier seg om frihet under ansvar. Det er statens oppgave å sørge for at den enkelte har det vernet og den tryggheten enhver har rett til innenfor rettsstatens rammer. Det er utallige eksempler på slike avveininger i lovgivningen. Jeg vil nevne noen få: Vi har røykeforbud, ikke av hensyn til den som røyker, men først og fremst av hensyn til omgivelsene. Vi har et reklameforbud mot tobakk og alkohol, og det er satt opp av hensyn til brukerne. For å sikre trygge arbeidsvilkår stilles det krav om tiltak av hensyn til arbeidsmiljøet. Til slutt: Bare de som har gyldig førerkort, får lov til å kjøre bil.

Den som overtar en landbrukseiendom og er i nær slekt med selger, eller har odelsrett til eiendommen, er unntatt fra plikten til å søke konsesjon. Unntaket er betinget av at den nye eieren bosetter seg på eiendommen og bor der i fem år. Dette er boplikten. Formålet med reglene er å ivareta hensynet til bosetting, en hel-

hetlig ressursforvaltning og hensynet til kulturlandskapet.

Reglene om boplikt er på samme måte som eksemplene jeg har nevnt, begrunnet i viktige samfunnshensyn som altså veier tyngre enn den enkelte eiers rett til å gjøre som han eller hun selv lyster. Det følger av retten til å eie eiendom i menneskerettighetskonvensjonen, protokoll 1 artikkel 1, som Norge har sluttet seg til, at samfunnshensyn også etter menneskerettighetene kan begrunne inngrep i eiendomsretten.

Jeg må få understreke at boplikten hindrer heller ikke eieren eller andre å bevege seg fritt i landet, slik denne rettigheten er beskrevet i menneskerettighetskonvensjonen, protokoll 4 artikkel 2 nr. 1. Bestemmelsen bygger på at bevegesfriheten kan begrenses gjennom lovgivning dersom dette tjener samfunnsinteresser.

Jeg vil videre tilføye at boplikt, som også representanten nevnte, ikke er et særnorsk fenomen. Danmark og Østerrike er eksempler på land i Europa som har regler om boplikt ved kjøp av landbrukseiendom. Det er også verdt å merke seg at da den danske landbrukslovgivningen ble betydelig endret i 2010, valgte den borgerlige regjeringen å beholde reglene om boplikt for de ti første årene etter kjøpet. Den varige boplikten i Danmark ble imidlertid opphevet.

Jeg er også oppmerksom på at Høyesterett tirsdag i neste uke vil behandle en sak om boplikt og menneskerettigheter. Saken gjelder et vedtak om å nekte konsesjon fordi boplikten var misligholdt i mange år og eiendommen var i bruk som feriested. Temaet i saken er ikke primært spørsmålet om det er adgang til å ha regler om boplikt, men hvorvidt menneskerettighetene gjør seg gjeldende på en slik måte i den konkrete saken, at Høyesterett finner grunnlag for å kjenne vedtaket ugyldig.

Gjeldende regler om boplikt ble vedtatt av et bredt flertall i Stortinget senest i juni 2009. I proposisjonen som lå til grunn for lovvedtaket, ble forholdet til menneskerettighetene vurdert. Stortinget ble følgelig orientert om spørsmålet i forkant. Stortingets behandling viser at både flertallet og mindretallet mente at bosetting, helhetlig ressursforvaltning og kulturlandskap er viktige samfunnshensyn. Representantene var imidlertid til dels sterkt uenige om boplikt er egnet til å ivareta disse hensynene, og om hensynene var så viktige at de kan begrunne dagens regler. Denne politiske uenigheten eksisterer fortsatt, men uenigheten har ikke noe med menneskerettigheter å gjøre. For meg handler dette om å ivareta individets frihet under ansvar og å sikre viktige felleskapsinteresser.

Samfunnshensyn er viktig når det skal tas stilling til hvordan eiendomsressursene i dette landet skal utnyttes. Dette er hensyn en ikke kan forvente at eierne tar selv. Eiendomslovgivningen, herunder boplikten, gjør det mulig å foreta avveininger der både eierens interesser og samfunnshensyn har en sentral plass. Jeg mener lovverket vi har i dag ivaretar denne balansegangen på en god måte. Reglene bygger ikke på lettvinne løsninger hvor hensynet til fellesskapet er fraværende. De kan imidlertid etter min mening, sammen med en bevisst bruk av reglene i kommunene og aktiv lokal bygdeligsmeglerinnsats, bidra til at

tomme gårdsbruk igjen blir bebodd. Etter min mening er reglene således egnet til å ivareta de samfunnshensynene som begrunner boplikten.

Cirka 80 pst. av bolighusene på norske gårdsbruk brukes i dag til bolig. Dette innebærer at ca. en femtedel av bolighusene på norske gårdsbruk ikke brukes til bolig. Noen står tomme, andre hus brukes som hytter eller fritidsboliger. Diskusjonen om hvordan de tomme gårdsbrukene i Norge bør tas i bruk, er en viktig debatt. Det handler imidlertid om mer enn grunneiers disposisjonsrett, nemlig om hvordan en skal opprettholde og skape levende bygder. Det har betydning for utviklingen både i byene og på landet, og arbeidet med å få dette til forutsetter kontinuerlig innsats fra ulike aktører.

Undersøkelser viser at nær 400 000 personer kan tenke seg å kjøpe et småbruk. Mange vil kjøpe en gård for å bo der, mens andre vil bruke den som hytte eller fritidsbolig. Det politiske målet må være å legge til rette for at ressursene de tomme boligene representerer, blir utnyttet for å sikre bosetting i sårbare lokalsamfunn. For de ressurssterke landbrukseiendommene må det dessuten være bred aksept for at eieren må underlegges visse reguleringer og plikter. Slike eiendommer, som ofte har rett til offentlige overføringer, som er avhengig av drift, må forvaltes på en slik måte at det ytes noe tilbake til lokalsamfunnet i form av matproduksjon, i form av næringsutvikling, kulturlandskap, bosetting og levende bygder.

For meg handler dette om flere ting: Hvis eieren selv ikke bruker gården til bolig eller næring, bør vi stimulere til å få gården eller boligen på salg. I tillegg må de som ønsker å bo i boligen, få reell mulighet til å kjøpe. De må ikke konkurrere på pris med eiere som vil bruke eiendommen til rene fritidsformål. Skal bosettingen sikres på sikt, må det dessuten finnes eller skapes arbeidsplasser for dem som skal bo i husene.

Reglene om boplikt påvirker hvem som får overta landbrukseiendom, og dermed hvordan eiendommene vil bli brukt. Reglene har dermed en direkte betydning for å oppnå de målene jeg her har skissert. I tettstednære områder har hensynet til å opprettholde eller styrke bosettingen mindre vekt som begrunnelse for regler om boplikt på landbrukseiendommer fordi fraflyttingen ikke er et problem i slike områder. Hensyn knyttet til en helhetlig ressursforvaltning og til kulturlandskapet taler imidlertid for boplikt også i slike områder.

Reglene er forholdsmessige. Eiere av landbrukseiendom forvalter viktige samfunnsverdier. Det står eierne fritt om de ønsker å bruke eiendommen som bolig eller til å selge den til andre som vil bruke den slik. Lovgivningen åpner dessuten for at det i en konsesjonsbehandling kan foretas en konkret avveining av en rekke forhold. Momenter som eiendommens størrelse, avkastningsevne, husforhold, tilknytning til eiendommen og søkers livssituasjon kan trekkes inn og begrunne et unntak fra boplikt i det konkrete tilfellet.

Samlet sett mener jeg at lovene, med de endringer som ble vedtatt i 2009, gir et godt utgangspunkt for den politikken jeg har skissert i dag. Jeg oppfatter også at jeg har mange med meg i det.

Gjermund Hagesæter (FrP) [14:16:36]: No kom det vel ikkje veldig mykje overraskande frå statsråden. Det var litt skuffande. Eg hadde håpa at ein hadde teke tak i denne problemstillinga med litt større alvor og litt større frimod enn det som blir gjort frå Lars Peder Brekk.

Eg føler at ein repeterer gamle fraser frå tidlegare, der ein viser til viktige samfunnsomsyn. Ein bruker ikkje noko tid på å vise til og diskutere at desse viktige samfunnsomsyna med distriktsbusetjing og slikt ikkje blir noko betre av at ein har buplikt. Tvert imot har ein klare indikasjonar på at det medfører at ein har fleire hus som ikkje er heilårsbustader på grunn av buplikta.

Statsråden var heller ikkje inne på den nemnde danske dommen, som ganske klart seier at buplikta strir mot menneskerettserklæringa artikkel 13 punkt 1. Artikkel 13 punkt 1 las eg opp i stad, men eg tenkte eg kunne gjere det ein gong til. Der står det nemleg:

«Enhver har rett til å bevege seg fritt og til fritt å velge oppholdssted innenfor en stats grenser.»

Det er vanskeleg å sjå at denne artikkelen her samsvarer med buplikt. Det har ein dansk domstol slått fast, at dette samsvarer ikkje med buplikt. Då synest eg at det bør ein ta litt meir på alvor. No er det slik at om ein er i tvil om noko strir mot allmenne rettsprinsipp, bør ein endre praksis. Her gjer ein ikkje det, og ein viser heller ingen vilje til å endre praksis. Ein viser til at dette kjem opp for rettssystemet – det kjem opp for Høgsterett ganske fort. Det er heilt riktig. Det kjem til å belaste rettssystemet i lang tid framover. Det er ikkje god utnytting av samfunnets ressursar. Ein har altså eit så tvilsamt lovverk at det skaper kringel og mykje administrasjon, og det skaper mykje ekstraarbeid for rettssystemet. Rettssystemet har nok å ta seg av om ein ikkje skal få nye saker framover som skal behandle buplikta. Det hadde eg eigentleg håpa at også statsråden og regjeringa hadde innsett.

Statsråd Lars Peder Brekk [14:19:46]: Det er nok riktig som det også framkommer av representanten Hagesæters innlegg nå, at det er en helt ulik inngang til diskusjonen som vi to har når det gjelder denne saken.

Jeg har lyst til å understreke at når vi har bopliktbestemmelser i Norge, som er en gammel ordning, har vi det ut fra at vi skal ivareta samfunnsinteresser. Jeg prøvde i mitt forrige innlegg å gå gjennom balansegangen mellom å ivareta individets frihet, den enkeltes ønsker og det å ivareta viktige samfunnsinteresser, som jeg og regjeringen mener må veie tungt.

Målet om å sikre næringsinntekt, om bosetting, om levende bygder er viktige samfunnsinteresser. Jeg håper selvsagt at det også er samfunnsinteresser som Fremskrittspartiet støtter opp under. Likevel vet vi, med bakgrunn i denne diskusjonen, at det er forskjeller i holdninger når det gjelder hvordan målene skal gjennomføres.

På 1800-tallet var det liberalistiske statsidealet framherskende. Vi hadde den såkalte nattvekterstaten. Holdningen var at statens oppgaver var å opprettholde lov og orden og sørge for ytre sikkerhet – og kun det. Jeg oppfatter nærmest at det er slike holdninger Fremskrittsparti-

et nå gjør seg til talsmann for, og det er en styringsfilosofi som jeg ikke ønsker å stå for.

Etter min mening er det nødvendig av hensyn til sårbare lokalsamfunn at det aktivt legges til rette for utvikling der tomme bolighus på gårdsbruk kan tas i bruk til boligformål. Eksisterende bygningsmasse har utnyttelsesmuligheter som bolig og grunnlag for næringsutvikling i tilknytning til eiendommer. Bare der hvor det ikke lar seg gjøre, bør praktiseringen av lovgivningen åpne for at husene tas i bruk som fritidsformål. Det er jo det som blir resultatet av Fremskrittspartiets politikk, dersom den får gjennomslag. Så her er det slik at det er to ideologiske ståsteder som møtes. De ideologiske ståstedene er tradisjonelle og gamle, og det er en diskusjon jeg har ført mange ganger. Uansett er det slik, som jeg oppfatter det i alle fall, at vi er nødt til å balansere de individuelle hensyn mot de samfunnshensyn som jeg her har gjort. Vi har valgt å opprettholde boplikten, slik som også et flertall i Stortinget støttet opp om senest i 2009 under behandlingen av lovgivningen, som da var oppe til diskusjon.

Arne L. Haugen (A) [14:22:41]: Det er ikke sikkert Stortinget er så interessert i å ta del i mine erfaringer, men jeg er altså en av dem som har overtatt en landbrukseiendom uten konsesjon – på grunn av at jeg var odelsberettiget – men med boplikt. Jeg har følt meg som en av de privilegerte i landet som fikk en slik mulighet. Det har aldri falt meg inn at dette med boplikten skulle forringe eller legge noen begrensninger på min livsutfoldelse, eller på noen måte være negativt. Du overtar vanligvis en eiendom for å drive den, ikke bruke den som spekulasjonsobjekt. Jeg har derfor ikke for min del vurdert boplikten opp mot artiklene 13 og 17 i FNs menneskerettighetserklæring. Det har vært helt på siden av det som har vært relevant i forhold til min opplevelse.

I juni 2009 drøftet jo Stortinget lovverket for landbruket, bl.a. boplikten, og en kan vel si at lovverket ble modernisert. Jeg synes statsråden her i stad ga en god redegjørelse for de vurderinger som da ble gjort, også opp mot internasjonale bestemmelser og forpliktelser for Norge.

Det er en kjent sak at det er uenighet om dette spørsmålet her i salen. Mens Fremskrittspartiet nok oppfatter landbrukslovgivningen som byråkratisk plunder som svekker den private eiendomsretten, mener jeg og mitt parti at landbrukslovgivningen er et verktøy for å sikre matvareproduksjon og aktivitet på gårdsbrukene. Vi må føre en politikk som sikrer drift av dyrket jord, og som gjør det både ønskelig og mulig. Men det var interessant i dag da næringskomiteen avga innstilling til Dokument 8:24 S for 2010–2011. Jeg merket meg at Høyre og Fremskrittspartiet skrev seg sammen i en merknad vedrørende boplikten som en mulig krenkelse av enkeltmenneskets rettigheter og retten til å bevege seg fritt i landet. Jeg synes jo det er et interessant politisk poeng å ta med seg.

Arbeiderpartiet mener at bestemmelsene i dette lovverket er viktige rammer for hva den enkelte kan gjøre med eiendommen sin, samtidig som det har betydning for gjennomføringen av den landbrukspolitikken som det hittil har vært et bredt flertall for her i salen. Jeg er også opptatt

av den private eiendomsretten og disposisjonsretten over den, men samtidig er jeg opptatt av at jorda skal holdes i hevd og drives så godt som mulig.

Ved å eie landbrukseiendom påtar man seg også et ansvar overfor fellesskapet når det gjelder å forvalte og opprettholde jordas produksjonsegenskaper for framtiden. Matvareprodusenter har en rekke overføringsordninger gjennom jordbruksavtalesystemet, og da må det også kunne stilles krav om at jorda skal holdes i hevd og brukes på en god måte. Det må tas hensyn til framtidens matvaresituasjon når det skal tas stilling til hvordan eiendomsressursene i dette landet skal utnyttes.

Som jeg var innom tidligere, vedtok Stortinget i 2009 endringer i odelslov, jordlov og konsesjonslov, og det ble gjort endringer i boplikten. Det er nå bare eiendommer som har bebyggelse som er eller har vært brukt til boligformål, som omfattes av boplikten. Arealgrensen for boplikt og odelsrett ble da hevet, slik at færre eiendommer omfattes av ordningen, og reglene om boplikt ble forenklet.

I Arbeiderpartiet er vi også opptatt av å legge til rette for nye som vil inn i landbruk, folk som vil satse på en framtid i landbruket, holde jorda i hevd og videreføre landbruksproduksjonen, gjerne unge folk, som ofte har lav kjøpekraft. Dersom vi skulle ha et frislipp på pris og fjerning av boplikten, slik Fremskrittspartiet ønsker, ville det føre til at kjøpesterke folk skaffer seg et gårdsbruk som fritidsbolig.

Vi må også i framtiden legge til rette for å kombinere eierinteresser med samfunnshensynet og balansere grunneieres disposisjonsrett med hensynet til å opprettholde levende bygder og et aktivt landbruk over hele landet. Det blir, som statsråden nå har gitt uttrykk for, viktige elementer som må drøftes i forbindelse med den stortingsmeldingen som kommer hit til Stortinget til våren.

Per Roar Bredvold (FrP) [14:28:05]: Interpellanten Hagesæter er med denne interpellasjonen inne på et område som svært mange i Norge på en eller annen måte blir berørt av i sitt liv. I mange tilfeller kan en boplikt få kjempestore konsekvenser og totalt forandre på det livsløpet den enkelte eller familien har staket ut. Enten må man flytte dit boplikten er, eller selge det man allerede har, eller så må man selge bopliktojektet. Dermed må man kvitte seg med noe som kanskje flere generasjoner i slekten har bygget opp – dette bare for at man der og da ikke klarer å oppfylle noe som man i et demokrati skulle tro var ikke-eksisterende.

Tidligere, og i andre regimer, har vi hørt om tvangsbosetting til steder der ingen ville bo, eller som staten eller landet ønsket at det skulle bo folk på grunn av produksjon eller det taktiske ved å ha bosetting der. Men i dagens Norge burde dette ikke være nødvendig.

Norsk senter for bygdeforskning har utført flere undersøkelser om boplikten. I en undersøkelse fra november 2008 spurte man om konsesjonsplikt på boligeiendom i fritidskommuner sikrer helårsbosetting. I kjølvannet av rapporten uttalte rapportforfatter og forsker Magnar Forbord til Aftenposten 8. november 2008 følgende:

«Boplikten har som sitt eneste formål å sikre helårsbosetting på boligeiendommer. Vi finner ingen effekter av boplikten i vår undersøkelse, så myndigheten bør bli mer nyansert i sitt syn på boplikten.»

Fremskrittspartiet er ikke i tvil om at boplikten er et kraftig inngrep i den private eiendomsrett. Gjennom konsesjonsloven kan myndighetene kreve at enkelte eiendommer skal være bebodde. Det finnes to typer, så vidt jeg vet. Det er boplikt for landbrukseiendommer, herunder også for skogeiendommer, og en type boplikt som den enkelte kommune kan vedta. Boplikten følger av lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom mv. av 2003.

Det har aldri vært så mange tomme gårdsbruk, dvs. gårdsbruk det ikke bor noen på, som nå. Dette må være et tegn på at boplikten heller har en negativ enn en positiv virkning på å fylle opp. Samtidig kan nevnes at i løpet av de siste fire år det har blitt telt, har det blitt 4 419 færre gårdsbruk. Det er også blitt 141 000 mål mindre produktivt areal.

Det som også er viktig i denne debatten, er at mens det står så mange gårdsbruk tomme, mye på grunn av boplikten, er det rundt regnet 400 000 som ønsker å kjøpe. Ofte blir også kjøper og selger enige om pris, men myndighetene godkjenner ikke denne.

Slik boplikten praktiseres, hindrer den en framtidsrettet utvikling av jord- og skogbruk i Norge. Situasjonen i landbruket er at mange eiendommer har passive eiere i form av familiesameier og uskiftede dødsbo, fordi jordloven og konsesjonsloven forhindrer en smidig og næringsorientert omsetning.

Det er nok heller ingen tvil om at boplikten også fører til at det investeres mindre i bygninger og i kulturlandskapet enn det ville blitt gjort uten boplikt og prisgodkjennelse. Hvorfor skal man bruke mange tusen kroner på å pusse opp uten å få noe igjen for det når man eventuelt skal selge en eller annen gang? Dette forplanter seg selvfølgelig, og på sikt vil en eiendom som var i bra stand og interessant for mange, bli det motsatte. Hensynet til den såkalte boplikten gjør at en får en motsatt effekt.

Som oppsummering kan man si følgende, spesielt om den del av boplikten som berører jord- og skogbrukseiendommer: Boplikt og nedsatte eiendomspriser fører til at det blir flere passive eiere som beholder gårdsbrukene så lenge de kan. Dødsboene beholder eiendommene. Jordbruksarealene leies bort. Bygningene blir dårlig vedlikeholdt, og det investeres mindre både i våningshus og i driftsbygninger. Med dårlig vedlikehold blir flere våningshus ubebodde. All hogstmoden skog blir som regel avvirket før en skogseiendom blir solgt. Bo- og driveplikt reduserer eiendommenes omsetningsverdi både som bosted og som driftsenhet. Offentlige reguleringer skremmer mange unge som er dyktige og kreative. De velger andre yrker hvor det er mindre regulering og byråkrati – og den såkalte boplikten.

Bare en liten del av alt dette skulle tilsi at boplikten skulle fjernes raskest mulig.

Michael Tetzschner (H) [14:32:56]: Jeg lyttet til statsrådens analogi til røkeloven med en viss interesse. Det er

tydelig at man må søke utenfor bopliktens naturlige nedslagsområde for å finne argumenter for den. Det var jo også dette analogien gikk ut på – at det ikke er av hensyn til den røkende, men av hensyn til omgivelsene. Da vil jeg si at hvis det er med slike analogiske føringer man nærmer seg eiendomsretten, nemlig at den er til skade for den som er hovedpersonen og utøver den, er det klart at da vil man i en avveiningssituasjon fort komme til at omgivelsenes interesser veier tyngre enn eiendomsretten hos den som da eier en ting.

Jeg tror vi må inn på en diskusjon om boplikten forfølger og treffer sitt mål. Det er nemlig også slik at når man går inn på et område med lovregulering, er det altså ikke hensiktene man skal bedømmes etter, det er hvordan denne lovgivningen faktisk virker. Og vi har nå en god del erfaring, vi har hatt en del år på å vurdere virkningene. En lovs kvalitet ligger i virkningene, ikke i hvilke feststemte ordelag den er brakt igjennom i denne forsamling. Og da må man jo se på om det er positive virkninger som er så store at de kan forsvare et så betydelig inngrep i den alminnelige eiendomsrett som boplikten representerer.

Jeg vil i likhet med Per Roar Bredvold oppholde meg litt ved at ledende forskningsmiljøer egentlig har skrevet nekrologen over hvor vellykket dette er som tiltak. Forsker Oddveig Storstad i Norsk senter for bygdeforskning uttalte i Nationen:

«Ein kan nok seie at dagens regelverk fungerer dårleg dersom målet er å stoppe fråflyttinga.»

For øvrig kan jeg vise til representanten Bredvolds gjengivelse av forsker Magnar Forbords innspill, som går ut på det samme. Det var et sitat, tror jeg, fra Aftenposten 8. november 2008.

Så har vi Normann Aanesland – han er professor i landbruksøkonomi ved Universitetet for miljø og biovitenskap – som sier:

«Boplikt og nedsatte eiendomspriser fører til at det blir flere passive eiere som beholder gårdsbrukene (...). Dødsboene beholder eiendommene. (...) Bygningene blir dårlig vedlikeholdt, og det investeres mindre både i våningshus og i driftsbygninger.»

Det er også et annet forhold som påvirker den eier som sitter der og er lojal mot politikernes ønske om at han ikke flytter på seg. Det er nemlig slik at hvis man går i banken og må stille sikkerhet, er det naturlig å stille eiendommen som sikkerhet – det vet jo de fleste. Det er bare det at hvis det er konsesjonsbelagt, og det er knyttet boplikt til det, er selvfølgelig den krets av mennesker som man kan realisere pant overfor, meget begrenset. Dette vil altså trykke prisene nedover, det trykker verdiene nedover for eierne, selv når de bor i ro. Deres mulighet til å reise lån på den eiendommen, ikke for å flytte, men for å modernisere, vedlikeholde og utvide, blir effektivt sperret ute, hvis man da ikke selv har betydelige midler å skyte inn. Det er faktisk ved å ta opp lån de fleste av oss gjør forbedringer i vår egen bolig. Så dette presser også realkreditte og er med på å utarme, tørke ut, kreditten som disse områdene meget vel kunne trenge. Da hadde man også hatt penger til å skape arbeidsplasser: stillaser, arbeid som skal utføres. Det hadde selvfølgelig også kommet det lokale næringslivet til gode.

Jeg må avslutte med å spørre om det virkelig er slik at statsråden ikke er interessert i forskning som konkluderer med at boplikt ikke virker. Og hvis jeg skulle ta feil i dette, er det da slik at statsråden kunne tenke seg å sette seg inn i den relevante forskningen, kanskje bestille forskning på området, og senere hen, hvis man da fikk forskningsresultater som var så overbevisende at selv en statsråd ble overbevist, være i stand til å innrette politikken sin etter dette? Dette området er modent for revisjon.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [14:38:10]: Boplikt handler om hvordan markedet for landbrukseiendommer skal reguleres, og hvorvidt vi skal ha levende bygder her i landet. Det kan det selvfølgelig være ulike meninger om, men det er ingen som tvinger noen til å bli boende på en landbrukseiendom.

Begrunnelsen for reglene om boplikt er knyttet til bosettingshensynet og hensynet til en helhetlig ressursforvaltning og kulturlandskapet. Vi ønsker at det skal bo folk rundt om på gårdene her i landet, og at jorda skal dyrkes. Dette er viktige samfunnshensyn.

Stortinget behandlet reglene om boplikt senest i fjor. Flertallet la til grunn at det er viktig at bosettingshensynet ivaretas på en best mulig måte. Dette innebærer at arealressursene disponeres lokalt og nyttes og utvikles til lokalsamfunnets beste.

I lovendringen ble det lempet på reglene slik at boplikten bare skal gjelde for landbrukseiendommer med mer enn 25 dekar fulldyrka eller overflatedyrka jord, eller 500 dekar produktiv skog. En annen lemping var at plikten bare skal gjelde for eiendommer som er bebygde, og enten er eller har vært benyttet til helårsbolig.

Kristelig Folkeparti er på lik linje med andre bekymret over fraflytting fra gårdsbruk. Det er riktignok stor variasjon mellom de ulike landsdelene. Relativt mange er bosatt på gårder i sentrale jordbrukskommuner i Mjøsområdet, rundt Oslofjorden, på Jæren og i Trøndelag, mens det er svært mange landbrukseiendommer uten fast bosetting i Nord-Norge og i mindre sentrale jordbrukskommuner.

Bo- og driveplikten hindrer at det åpner seg et marked for at landbrukseiendommer blir store fritidseiendommer for kapitalsterke investorer som bare blir boende i korte perioder i ferier og lignende. Det er ikke dette Kristelig Folkeparti oppfatter som en framtidsrettet landbrukspolitikk med levende bygder.

En undersøkelse fra 2008 slår fast at boplikt gir mer stabil bosetting. Ni av ti søker aldri om fritak fra boplikten, og blant disse er det over 90 pst. sjanse for at de bor på gården i over 40 år etter innflytting. Har gårdbrukeren søkt om fritak, er sjansen mye større for at gården blir fraflyttet etter at fritaksperioden er over.

Dette kan tyde på at boplikten gjør at bøndene tenker nøye gjennom situasjonen før de overtar og tar et langsiktig valg. Som forskeren bak rapporten sier:

«Dei kunne gitt blaffen og flytta etter den pålagde femårsperioden, men det gjer dei ikkje.»

Kristelig Folkeparti mener at lovbestemt bo- og driveplikt er et viktig virkemiddel i distrikts- og landbrukspolitikken. Landbrukseiendommene utgjør ryggraden i mange

bygdesamfunn og er utgangspunktet for lokal verdiskaping og lokal vekst. Landbrukseiendommer som er drivverdige, bør prissettes nettopp ut fra at de er drivverdige, og de bør være i aktiv drift. Det er ikke tvil om at boplikt faktisk virker prisdempende. Hadde ikke det vært tilfellet, hadde det heller ikke vært politisk støy om denne saken.

Samtidig er det uheldig at praksis varierer fra kommune til kommune. Skal bopliktordningen ha en framtid, og det bør den, må ordningen praktiseres rimelig likt, og den må praktiseres med fornuft. Her har landbruksministeren en utfordring, ved å sørge for at boplikten bidrar til å opprettholde bosettingen og skape liv, trivsel og aktivitet rundt om i hele landet.

Et annet viktig tiltak for å sikre bosetting på gårdene i distriktene, er å føre en landbrukspolitikk som gir bøndene gode og forutsigbare rammevilkår. Her er inntektsutviklingen til bøndene helt sentral.

Fjerning av boplikt eller andre tiltak som vil gjøre landbruksvirksomhet og -bosetting mer usikker, er det siste norske bygder trenger akkurat nå. Kristelig Folkeparti vil gjøre sitt for at landbruket får så gode og forutsigbare rammevilkår som mulig, og for at landbrukspolitikken er mest mulig i tråd med de signalene vi får fra landbrukets organisasjoner og fra folk på bygdene.

Borghild Tenden (V) [14:43:19]: Det er et interessant perspektiv interpellanten bringer inn i debatten om boplikt, for det er ingen tvil om at boplikt er et virkemiddel som det avgjort kan settets prinsipielle spørsmålstegn ved. Ikke minst gjelder det den statlige personlige boplikten som gjelder for landbrukseiendommer.

Denne type boplikt bør etter Venstres syn avvikles. Venstre vil heller ha en mer aktiv bosettingspolitikk for de landbrukseiendommene som i all hovedsak er et sted å bo. Det bør først og fremst være lyst og engasjement til å drive gårdsbruk som er drivende for om en ønsker å overta en landbrukseiendom, ikke boplikt og arv.

For meg og Venstre er det åpenbart at fremtidens landbruk er avhengig av menneskene som får lov til å bo på og rundt gården. Derfor er det så viktig å være åpen og fleksibel, for å finne løsninger som gjør at de tiltaksomme, kreative og initiativrike får anledning til å bosette seg og utvikle gårdsbruket ut fra de mulighetene de ser. Dette gjøres ikke gjennom innstramminger i regelverk, ved å nekte folk å bygge kårhus der det ikke er husdyrhold, eller å pålegge boplikt på utmarkseiendommer. Dette er gammel dags landbrukspolitikk og bygdepolitikk, som snarere fører til avfolkning enn befolkning.

Dessverre ser en gjennom ulike skriv fra departementet at den bolysten, den kreativiteten og de moderne og fremtidsrettede menneskene som den forrige regjeringens politikk lot slippe til, nå ikke bare blir stoppet, men også reversert. Dette skaper frustrasjon både blant utøvere og lokalpolitikere som blir overkjørt av byråkratene på fylkesplan med forskrifter og retningslinjer fra departementene som grunnlag. Det det norske landbruket trenger, er armslag og bolyst, ikke detaljregulering og overstyring. Da finner de beste folkene seg andre ting å gjøre.

Det fremheves stadig fra tilhengere av boplikt at dette

er et effektivt og treffsikkert virkemiddel for å sikre bosetting. Problemet er bare at det ikke finnes et eneste forskningsprosjekt som dokumenterer at boplikten har noen positiv virkning for å styrke bosettingen. Det gjelder både for den personlige boplikten i landbruket og for boplikten for helårsboliger.

Flere her har vært inne på diverse forskningsmiljøer. Jeg vil trekke fram Bygdeforskning i Trondheim, som ved nyere data har sett på virkningen av boplikt for helårsboliger og kommet til det samme resultatet: Det har liten eller ingen effekt. Bygdeforskning har heller ikke data hvor de har støtte for en hypotese om at boplikten i landbruket fører til mer bosetting eller en mer aktiv landbrukspolitikk. Er dette noe statsråden lytter til?

Den naturlige konsekvensen av dette bør være at en ikke strammer inn på boplikten. Den politiske støtten for boplikten avtar, og boplikten vil med tiden forsvinne. Det er allerede ti kommuner i landet som har fjernet boplikten. Boplikt i landbruket og for helårsboliger har dessuten flere uheldige sidevirkninger – offentlig tvang, økonomisk tap og redusert velferd for enkeltpersoner og for hele familier.

Avslutningsvis: Det er på tide å virkelighetsorientere seg. Boplikten har ingen dokumentert positiv effekt, men kan ha en rekke negative effekter, både for den enkelte og for lokalsamfunnet. Derfor er det naturlig at boplikten avskaffes og heller erstattes av en målrettet politikk for bolyst.

Harald T. Nesvik (FrP) [14:47:06]: Etter å ha hørt på enkelte innlegg i debatten, som mer har minnet om ren bonderomantikk – hvor fantastisk dette blir så lenge vi opprettholder boplikten, og at den løser alle problemer – tror jeg det er på tide å få brakt oss litt ned til virkeligheten og få satt beina godt plantet på jorda.

Min ærede kollega i næringskomiteen Arne L. Haugen fortalte om sin opplevelse knyttet til overtakelse av det gårdsbruket som han i dag selv besitter. Da skal jeg dele *mine* tanker – med det motsatte utfallet. Også min familie har et gårdsbruk, et gårdsbruk som man i sin tid bl.a. vurderte å selge videre, men som ville medført at man enten ikke fikk den prisen for det som man ville, eller – hvis det ikke kom noe bud – at nærmeste nabo da ville kunne overta jorda. Det gjorde at istedenfor å selge f.eks. til en person som kanskje hadde hatt lyst til å drive landbruk der, ble det i familiens eie som et feriested, et utleiested e.l., fordi det var som del av en arv, og boplikten dermed ikke trer inn i den sammenheng.

Jeg ønsker å stille spørsmål om hvor lenge regjeringen har tenkt å stikke hodet i sanden og håpe at problemstillingen med fraflytting fra bygdene bare går over av seg selv.

Representanten Haugen viste også til den innstillingen som vi avga i dag, knyttet til representantforslag i Dokument 8:24 S for 2010–2011. Jeg finner grunn til å lese fra det som står der. Nå har vi hatt to jurister her på den ene siden, mens Arne L. Haugen har hatt det motsatte synspunktet. Jeg leser fra innstillingen: «Disse medlemmer er av den formening at boplikten kan få den konsekvens at den kan føre til at enkeltmenneskets rettigheter, så som

retten til å bevege seg fritt og velge tilholdssted», etc., blir krenket. Det kan være i strid med rettighetene i artiklene 13 og 17 i FNs menneskerettighetserklæring. Jeg tror det er viktig at vi har det friskt i minne når vi diskuterer disse tingene.

Hva skjer hvis en person som har kjøpt en eiendom i den tro at man kan drive denne videre, relativt raskt kommer til den konklusjon at denne faktisk ikke er drivverdig, at man ikke lenger har anledning til å drifte denne ut fra de forutsetningene som ligger til grunn, og at man rett og slett ikke har råd til å fortsette å bo her og må finne seg arbeid et annet sted? Da kan man risikere at man ikke lenger oppfyller kravene til boplikt, fordi man da faktisk ulovlig – i henhold til regelverket – flytter fra gården for å finne seg arbeid et annet sted. Da kan det offentlige komme inn og tvangsselge eiendommen, og til en langt lavere pris enn det vedkommende i sin tid betalte for den. Synes man det er en riktig og en fornuftig form for politikk?

Eller kanskje man nettopp ønsker å selge en landbruks-eiendom. De som har opparbeidet denne gården, har brukt relativt mye penger på et skikkelig våningshus, og har lagt til rette for en rekke aktiviteter, ønsker å selge denne, og så kommer det en person inn og vil kjøpe, og man prøver å komme til enighet. Men så sier det offentlige at ja, du skal få lov til å selge, men vi mener at dette er 400 000 kr for mye, så vi mener at du skal selge til *den* prisen, og hvis du ikke selger til den prisen, får du heller ikke selge. Dette er også noe som vil medføre at vedkommende kanskje sier at ok, da kjøper vi likevel denne leiligheten inne i byen, vi selger ikke dette, det blir stående tomt, lysene forsvinner fra vinduene – slik man med jevne mellomrom i denne salen så bonderomantisk omtaler det – og så har man oppnådd det motsatte av det som man ønsket å oppnå.

Statsråden sa nettopp selv i sitt innlegg at han i så fall ville stimulere til salg av disse eiendommene. Men problemet er 1) at du ikke tør å investere i det du har, av redsel for at hvis du skal selge, kommer det offentlige inn og sier at du får ikke den prisen, eller 2) at mange faktisk ikke vil kjøpe denne, fordi det på sikt vil regulere retten din til å kunne flytte til et annet sted og dermed vil du tape en del av de investeringene du faktisk gjør.

Framtiden kommer til å vise oss at vi var på galt spor når det gjelder boplikten, og det viser også den fraflyttingen fra bygdene vi i dag ser.

Gjermund Hagesæter (FrP) [14:52:27]: Eg vil jo først få lov til å takke alle som har delteke i denne debatten. Eg meiner at dette er ein viktig debatt. Det har vore ei stor spennvidd i debatten, og eg synest at dei politiske skiljelinjene er komne veldig tydeleg fram. Spesielt synest eg det var interessant å sjå dei tydelege politiske skiljelinjene mellom Kristeleg Folkeparti og Venstre i denne saka, som har teke to vidt forskjellige standpunkt her.

No blir det heile tida vist til frå regjeringa at det er viktige samfunnsomsyn, utan at ein spesifiserer dette, og også problemstillingar i forhold til om desse viktige samfunnsomsyna er oppfylte.

Representanten Arne L. Haugen uttalte her, dersom eg

oppfatta det riktig, at FNs menneskerettserklæring er irrelevant i denne saka. Det synest eg er sterke ord, dersom det er riktig slik eg har oppfatta det. Det hadde ikkje eg forventet frå ein representant frå det viktigaste og dominerande regjeringspartiet i Noreg.

Men dersom vi ser vekk frå det juridiske i dette og alt dette med at ein er på tynn is der, er det i alle fall eit faktum at buplikta ikkje har verka. Når det gjeld privatbustader i kommunar som har innført buplikt på heilårsbustader, står veldig mange tomme. Når det gjeld landbruk, blir det altså færre og færre gardsbruk, mindre og mindre dyrkbar jord, heile tida. Det skjer altså uavhengig av kven som sit med landbruksministeren. Det minkar heile tida. Det viser at buplikta ikkje verkar i forhold til dei viktige samfunnsomsyna som regjeringa og statsråden her ønskjer å vareta.

Dersom det ikkje verkar med desse reguleringane, er det i alle fall sånn oppi mitt hovud at då må vi kanskje vurdere å regulere mindre. Lat marknaden regulere dette, og sjå om det ikkje kan verke betre med at marknaden og det frie initiativ kjem inn. Men regjeringa seier altså at dersom ikkje reglane fungerer, dersom ikkje detaljstyringa i dag fungerer, må vi regulere meir, då må vi detaljstyre endå meir. Eg er heilt overtydd om at det ikkje vil føre fram. Eg hadde håpt og ønskt at statsråden hadde vist ein vilje til å sjå nærmare på og liberalisere dette. Det signalet har eg dessverre ikkje fått.

Statsråd Lars Peder Brekk [14:55:46]: Også jeg vil takke for interpellasjonen og takke for debatten. Den understreker, som det også ble påpekt av representanten Hagesæter, at det er viktige ideologiske skillelinjer mellom partiene. Det har jo debatten fått fram.

Så vil jeg også understreke at det er viktig å følge sporet til representanten Tetzschner: Gir regelverket – lovgivningen – den virkning en ønsker. Da synes jeg jo at jeg må få lov til å si at denne debatten skiller ikke bestandig mellom snørr og bart når det gjelder boplikten. I denne debatten har man rotet sammen prisregulering, boplikt, driveplikt mv., som er ulike elementer i eiendomslovgivningen i landbruket.

Jeg har også lyst til å si at man i denne debatten om boplikt, hvis man holder seg til det, ikke skiller mellom den personlige boplikten som man har på landbrukseiendommer, og regelverket for boplikt i såkalte nullgrenseområder. For å ta det siste litt spesielt: Det er jo slik at nullgrenseområder avgjøres av de enkelte kommunestyrene, og det er jo først og fremst på sørlandskysten og i enkelte fjell- og fritidskommuner man har innført et slikt regelverk i hele eller deler av kommunen for på det viset å sikre helårsbosetting. Det er ikke slik, som det presenteres, at forskningsresultater fra Bygdeforskning er så entydige som det sies her. Det har vår gjennomgang av disse forskningsresultatene vist.

Det som er viktig, synes jeg, er at vi ser på resultatet, som alle sammen her har etterspurt. Det er slik, som representanten fra Kristelig Folkeparti sa, at ni av ti som overtar en landbrukseiendom, hvis vi snakker om det, søker ikke om fritak. 80 pst. av landbrukseiendommene er fak-

tisk bosatt. Det er altså 20 pst. som ikke er bosatt, og det er ulike årsaker til at de ikke er bosatt. Vi jobber hele tiden med de virkemidlene som skal sørge for at flere av de eiendommene blir bosatt. Det synes jeg er en viktigere diskusjon enn det juridiske regelverket som man har oppe til diskusjon her.

Så har jeg også lyst til å understreke at det samfunnssynet som jeg står for, er at vi arver jorda fra forfedrene våre, og den må forvaltes for våre etterkommere. Den utviklingen vi søker, skal være bærekraftig og langsiktig, og da er det sånn at hensynet til naturgrunnlag, samfunnsutvikling og miljø må være overordnet kortsiktige eller private hensyn. Det er min inngang til diskusjonen.

Jeg vil bare understreke nødvendigheten av å se helheten i lovgivningen, helheten i landbrukspolitikken, eiendomslovgivning, nødvendige reguleringer – ikke for mange, men nødvendige reguleringer – tilskuddsordninger og ulike satsinger samlet. Landbrukspolitikken og eiendomspolitikken i landbruket skal sikre ressursgrunnlaget for landbruksproduksjonen. Det skal sikre rekruttering. Det er viktige elementer også i eiendomspolitikken, som vi ikke har vært inne på i dag.

Presidenten: Dermed er sak nr. 6 ferdigbehandlet.

Sak nr. 7 [14:58:59]

Interpellasjon fra representanten Elisabeth Aspaker til kunnskapsministeren:

«Norsk skole har betydelige utfordringer knyttet til å skaffe seg nok lærere. Mange lærere vil gå av med pensjon de neste ti årene, og andelen ufaglærte lærere har økt siden 2005. Et stort antall lærere har ikke godkjent utdanning for det trinnet de underviser på. Situasjonen for engelskfaget er ikke noe unntak. Ifølge SSB hadde i 2007 nærmere 70 pst. av småskolelærerne, over 50 pst. av lærerne på mellomtrinnet og mer enn 25 pst. av lærerne på ungdomstrinnet som underviste i engelsk, ingen studiepoeng i faget. Samtidig har vi nå en situasjon med utbredt arbeidsledighet blant lærere bl.a. i Irland. Lærerkompetanse er en viktig faktor for å sikre kvalitet i skolen. Faget engelsk og språkfag generelt burde være fag der det ligger til rette for å kunne rekruttere lærere utenfra.

Er statsråden enig i dette, og vil regjeringen ta initiativ for å kunne rekruttere lærere fra utlandet?»

Elisabeth Aspaker (H) [15:00:31]: Tilgangen på lærere til norsk skole er avgjørende for å kunne utvikle skolen videre i pakt med de krav og forventninger som stilles til fremtidig arbeidskraft. Det 13-årige utdanningsløpet står nå foran et markert generasjonsskifte blant lærere, der mange av de mest erfarne lærerne de kommende årene vil takke av etter et langt yrkesliv i klasserommet.

I denne situasjonen er det viktig at myndighetene tenker langsiktig og utstyres seg med et bredest mulig sett virkemidler for å sikre norsk skole et tilstrekkelig antall kvalifiserte og engasjerte lærere. Foruten store lærerkull som nærmer seg pensjonsalder, har skolen en annen bety-

delig utfordring knyttet til en høy andel ufaglærte lærere, dvs. lærere som mangler godkjent utdanning for det trinnet de underviser på. Det er heller ikke egnet til å berolige at andelen ufaglærte lærere har økt siden 2005. Situasjonen for engelskfaget er dessverre ikke noe unntak.

Det er grunn til å advare mot konsekvensene om ikke denne ufaglærtrenden snus, fordi vi vet at lærernes kvalifikasjoner er en avgjørende faktor for å kunne heve elevenes faglige prestasjoner.

Hva er så status for lærerkompetansen i engelskfaget? En grundig kartlegging av lærerkompetansen i 2007 viste at nærmere 70 pst. av småskolelærerne, over 50 pst. av lærerne på mellomtrinnet og mer enn 25 pst. av lærerne på ungdomstrinnet hadde null studiepoeng i faget. Dette er høye tall, og selv om det er igangsatt videreutdanningstiltak for lærere, står dette tilbudet ikke i forhold til det reelle behovet for kompetanseheving hos norske engelsklærere.

I motsetning til andre skolefag har engelskfaget den fordel at det her er mulig å rekruttere fra et internasjonalt lærermarked. Om det ikke er ønskelig med engelsktalende engelsklærere fra første klasse, bør det være fullt mulig med engelsktimer på engelsk fra mellomtrinnet – og i alle fall på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Som lærer vil jeg si at det snarere er en fordel om hele timen kunne gå på engelsk.

Den finanskrisen vi her i landet så vidt fikk føling med, har i andre land medført store kutt i offentlig sektor. Resultatet er at mange offentlig ansatte har måttet gå fra jobbene sine. Dette er tilfellet bl.a. i Irland, der det nå er utbredt arbeidsledighet blant lærere. Det er i denne situasjonen Høyre vil oppfordre regjeringen til å tenke nytt om lærerrekruttering. På en rekke andre områder i samfunnet har det lenge vært vanlig med arbeidskraft også utenfra.

I skolen har det så langt vært høyst uvanlig å tilsette lærere fra andre land, men kanskje ikke overraskende er det Oslo kommune som har gjort det til en viss grad. I en Aftenposten-reportasje fra Oslo-skolen i september 2008 møtte vi et knippe lærere som hadde sine utdanninger fra Sveits, Spania, Pakistan, Nederland og England. I en multikulturell skole som den vi finner i Oslo, men også andre steder, oppleves utenlandske lærere som en viktig ressurs – og på mer enn én måte.

Lærere som rekrutteres utenfra, må møtes med samme kompetansekrav som sine norske kolleger, og utenlandske lærere må på vanlig måte søke godkjenning av sin lærerutdanning. Men her må også realkompetansevurdering være et av verktøyene i en godkjenningsprosess. For Høyre er det også en selvfølge at utenlandske lærere i tillegg må gjennomgå en obligatorisk innføring med hensyn til prinsippene i norske læreplaner.

Jeg er likevel ganske overbevist om at f.eks. irske lærere som lar seg rekruttere til Norge og bort fra arbeidsledighet i hjemlandet, både vil finne seg i det generelle godkjenningskravet og være motiverte for et innføringskurs i Kunnskapsløftet før møtet med norske elever.

Poenget med denne interpellasjonen er å peke på andre mulige måter å forsyne grunnskolen og videregående opplæring med flinke språklærere på. Jeg har så langt hatt fokus på engelsk, som er det fremmedspråket alle elever

skal lære, og der lærerbehovet naturligvis er størst. Men det er heller ikke vanskelig å tenke seg at lærere fra utlandet kan være en svært verdifull ressurs når det gjelder morsmålsopplæring for elever med annen bakgrunn enn norsk – og selvsagt også når det kommer til undervisning i andre fremmedspråk.

Høyre mener vi trenger en mer robust strategi for lærerrekuttering. Selv om norske lærerutdanninger også i fremtiden vil være hovedleverandører av lærere til norsk skole, er det viktig å ha øynene åpne og også bruke andre tilgjengelige kanaler når dette kan gi oss kompetente lærere med fagkvalifikasjoner det er knapphet på i skolen her hjemme.

Da Stortinget i 2004 vedtok Kunnskapsløftet, var ambisjonen at norske elever, som sine medelever i andre europeiske naboland, skulle lære seg to fremmedspråk. I tillegg til engelsk skulle man velge et andre fremmedspråk der opplæringen skulle ha vekten på å beherske språket muntlig. Målsettingen om et andre fremmedspråk er som kjent senere forlatt av den rød-grønne regjeringen, til tross for andre sammenlignbare lands satsing og til tross for at gode språkkunnskaper blir stadig viktigere i en globalisert verden.

Høyre har imidlertid merket seg at regjeringen har igangsatt en rekke forsøk med språkopplæring fra mellomtrinnet. Dette er spennende og en interessant nyorientering fra regjeringens side. Forsøkene er basert på frivillighet, naturligvis, og etter det jeg har forstått, kommer disse timene i tillegg til det ordinære timetallet. Men med den iveren 6.-klassingene i Mo i Rana viste for russisk, ser jeg optimistisk fram til evalueringen av disse forsøkene. Ikke minst er jeg opptatt av hva vi kan lære om når det er mest gunstig å sette i gang med et andre fremmedspråk. Det hever seg nemlig nå både forsker- og lærerrøster som sier: Jo tidligere, jo bedre. Motivasjonen hos barna er større lenger nedover i klassene.

Tilbake til språklærerne, som er Høyres hovedanliggende i denne debatten. For en uke siden diskuterte vi behovet for en russisk språkkoffensiv i nord. For igjen å bruke Mo i Rana-forsøket som eksempel: Læreren var fra Russland, og uten denne entusiastiske kvinnelige læreren hadde det neppe blitt noe russisktilbud i Mo i Rana.

Da Kunnskapsløftet ble vedtatt med to fremmedspråk, ble det samtidig satt inn stimuleringsiltak for å få utdannet flere fremmedspråklærere. Regjeringens reversering av den beslutningen og erstatning av to fremmedspråk for alle til et valgfritt tilbud gjorde at mange lærere valgte å hoppe av sine språkstudier, fordi det da var lite sannsynlig at det ville bli bruk for deres kompetanse.

Engelsk har her tjent som eksempel, men dersom norsk skole i fremtiden skal kunne gi et utvidet tilbud om opplæring i andre fremmedspråk, kan det bli enda mer aktuelt å se til utlandet for å hente de nødvendige lærerressursene.

Språk er viktig, og god tilgang på kompetente språklærere er en forutsetning for å kunne drive god og motiverende språkopplæring i norsk skole. Regjeringen har, som tidligere nevnt, også selv satt i gang forsøk som bærer bud om økt behov for fremmedspråklærere i årene fremover.

Er kunnskapsministeren enig i at fremmedspråk repre-

senterer en nisjekompetanse der det ligger til rette for rekruttering av lærere, også fra utlandet? Og vil regjeringen ta egne initiativ for å gjøre norsk skoles lærerbehov når det gjelder fremmedspråk, kjent også overfor utenlandske lærere som potensielle arbeidstakere i norsk skole?

Statsråd Kristin Halvorsen [15:08:47]: Representanten Aspaker har rett i at det er betydelige utfordringer knyttet til å skaffe nok lærere med godkjent utdanning for tilsetting i skolen. Regjeringen har grepet fatt i disse utfordringene på flere måter, og det er ikke dekkende å snakke om en ufaglært trend blant lærere i Norge. Tvert imot har vi en økt rekrutteringstrend.

For to år siden etablert Kunnskapsdepartementet, sammen med partene og organisasjonene, en kampanje for rekruttering av lærere, som kalles GNIST. Kampanjen er nå utvidet til tre nye år. Det arbeides både nasjonalt og gjennom regionale partnerskap for å øke statusen for læreryrket, for å øke søkningen til lærerutdanningene og for å rekruttere til lærerstillinger.

I 2008 skjerpet vi kompetansekravene for tilsetting i fagene norsk, matematikk og engelsk på ungdomstrinnet. Regjeringens mål er at lærere skal ha relevant kompetanse i alle fag de underviser i. I samsvar med dette hadde vi i 2010 på høring forslag om å utvide nåværende krav om kompetanse for å bli tilsatt til også å omfatte krav om kompetanse for å undervise. Vi vil invitere Stortinget til å fatte vedtak om en slik endring i opplæringsloven. Denne bør tre i kraft samtidig som det første kullet uteksamineres fra den nye lærerutdanningen vi har innført fra 2010, dvs. i 2014.

Det er gledelig å konstatere at interessen for den nye lærerutdanningen er stor. Vi har registrert at antall kvalifiserte søkere til lærerutdanningene har økt med om lag 30 pst. fra 2008 til 2010, og det er veldig gode resultater. Men her må vi fortsatt ha fullt trykk, og gjennom partnerskapet i GNIST får vi stadig gode innspill og ideer til hvordan vi skal gå fram for generelt å ha et positivt, offensivt og riktig bilde av skolen i befolkningen, og spesielt for å rekruttere blant dem som er morgendagens studenter.

Jeg vil også nevne at Stortinget i flere år har bevilget betydelige beløp til kompetanseutvikling for lærere og skoleledere som allerede er i skolen.

Jeg vil imidlertid understreke at det er kommunene selv som tilsetter lærere i grunnskolen, og som dermed er ansvarlige for at tilsatte lærere har den nødvendige kompetansen.

Når det gjelder tilsetting av lærere med kompetanse fra utlandet, mener jeg det kan være interessant for en del kommuner å vurdere nettopp det. Jeg oppfordrer gjerne kommunene her og nå til å se nærmere på hvilke muligheter de har. For eksempel for Oslo kommune, som er en stor arbeidsgiver, med mange skoler og med muligheter til å samarbeide på tvers med skoler der lærere f.eks. ikke har norskkunnskaper, vil dette absolutt kunne være interessant. Om enkelte større kommuner, som f.eks. Oslo, og/eller KS også kan tenke seg et eget rekrutteringsarbeid for å få tak i utenlandske lærere, mener jeg de bør vurdere å igangsette det ut fra de behovene de har, og ut fra hvilke

muligheter de har for å tilby arbeid. Å forsøke å få utenlandske lærere til Norge må være veldig nært koblet til om de faktisk har en jobb å tilby.

Det er klart at det kan finnes noen motforestillinger til å ha lærere uten gode norskferdigheter i skolen. I alle fall på de lavere trinnene i grunnskolen må det være en forutsetning at lærerne er i stand til å kommunisere med elevene, også på norsk. I små kommuner kan det også være vanskelig å ta inn f.eks. en engelsklærer i en liten stillingsprosent, når skolen trenger lærere som har norskkunnskaper for å kunne dekke flere fag innenfor en heltidsstilling.

Vi har siden 2008 hatt forskriftsbestemmelser om at lærere med kompetanse fra andre land må ha godkjenning fra Utdanningsdirektoratet før de kan bli tilsatt som lærere i norsk grunnskole. Hovedregelen er at godkjenning kan gis til dem som har kvalifikasjoner for å utøve læreryrket i Norge som kan sies å være likeverdig med kravene som gjelder for lærere med norsk lærerutdanning. Sammen med søknad om godkjenning må det følge dokumentasjon på kvalifikasjoner, bevis for nasjonalitet og bevis for at søkeren ikke er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep i Norge eller i tiden før vedkommende kom til Norge.

I tillegg til disse generelle reglene, som gjelder for alle med lærerkvalifikasjoner fra andre land, gjelder det noen spesielle regler for søkere fra EØS-land og fra Sveits, og altså også for søkere fra Irland. Disse reglene er innarbeidet i våre forskrifter ut fra EU-direktiv, som etter EØS-avtalen er gjort bindende også for Norge. Hovedregelen for statsborgere fra EØS-land og Sveits er at de har rett til godkjenning i Norge dersom deres kvalifikasjoner er likeverdige med kvalifikasjoner til lærere med utdanning og praksis fra Norge. De har også, på visse vilkår, rett til godkjenning i Norge dersom de er godkjent i hjemlandet, selv om deres lærerutdanning eventuelt er noe mindre omfattende enn den norske lærerutdanningen er.

Det ligger ikke inne i de generelle reglene for godkjenning av lærere med kompetanse fra andre land at de må beherske norsk for å få godkjenning. Derimot skal arbeidsgiverne før tilsetting stille krav om kunnskaper, dyktighet og innsikt i norsk språk og norske samfunnsforhold som er nødvendige for den aktuelle stillingen. Dette betyr at det ikke er noe absolutt krav om norskferdigheter for å bli tilsatt som lærer i Norge. Vi har f.eks. flere språklærere i den norske skolen som har relativt mangelfulle ferdigheter i norsk. Så langt jeg er informert, representerer disse lærerne verdifulle bidrag i den norske skolen.

Jeg har innhentet informasjon fra Utdanningsdirektoratet om omfanget av godkjenninger av lærere med kompetanse fra utlandet. I 2010 fikk over 80 pst. av de 210 som søkte om godkjenning, innvilget dette. I 2009 var det 90 pst. av de 118 som søkte, som fikk godkjenning. Litt over halvparten av søknadene kommer fra statsborgere fra EØS-land. Det gis dessuten noe oftere godkjenninger til søkere fra EØS-land enn til søkere fra resten av verden.

Utdanningsdirektoratet har ikke tall på hvor mange av dem som får godkjenning, som arbeider i skolen. De har imidlertid oppfattet at det er interesse blant skoleeiere for å tilsette utenlandske lærere med sentral godkjenning når

disse behersker norsk tilfredsstillende. Flere av dem som søker om godkjenning, har allerede vært i skolen en tid på midlertidig basis – ofte som morsmålslærere eller som tospråklige lærere. Sammen med søknadene fra personer i denne gruppen mottar direktoratet ofte anbefalinger fra skoleeier om at godkjenning gis.

Jeg legger til grunn at det regelverket vi nå har for godkjenning av lærere med kvalifikasjoner fra utlandet, fungerer tilfredsstillende. Jeg mener derfor at det i dag ikke er aktuelt å gjøre endringer i dette for personer med lærerkompetanse fra utlandet. Dette gjelder også bestemmelsen om at det er arbeidsgiverne eller skoleeierne som i hvert enkelt tilfelle må ta standpunkt til hvilke krav til norskkompetanse som skal stilles. En vesentlig faktor her vil, som jeg tidligere har vært inne på, være hvilket årstrinn det er og hvilket fag det skal undervises i. Jeg går ut fra at de fleste er enig i at krav til norskkompetanse for den som skal undervise i faget norsk, bør være helt andre og strengere enn for den som f.eks. skal undervise i faget engelsk.

Jeg vil oppsummere med å si at fra statens side gjøres det mye for å rekruttere og beholde kompetente lærere i skolen. Innføring av ny lærerutdanning for grunnskolen, store årlige bevilgninger til etter- og videreutdanning for lærere og en aktiv rekrutteringskampanje er alle eksempler på slik innsats. Bestemmelsene i opplæringsloven og forskriften til denne bestemmelsen beskriver kravene til kompetanse for å bli fast tilsatt i skolen. Dette regelverket representerer, slik det er i dag, ingen hindring for at skoleeierne, altså kommunene, kan tilsette gode lærere enten de har kompetanse fra Norge eller fra andre land. Jeg mener at det også framover bør være slik at det er den enkelte skoleeier som skal ha ansvaret for hvem som blir tilsatt. Både kommuner og fylkeskommuner er seg dette ansvaret bevisst.

Jeg føler meg sikker på at kommuner som strever med å tiltrekke seg lærere med god kompetanse i engelsk – kanskje er dette et enda mer aktuelt spørsmål på fylkesnivå og for videregående skoler – følger interessert med på situasjonen ikke bare i Irland, men også i andre land. Og det kan være flere språkgrupper, som interpellanten også var inne på, som kan være interessert i dette. Men det er bare kommunene og fylkeskommunene som har noen stillinger å tilby. I veldig liten grad er det slik at staten ansetter språklærere.

Elisabeth Aspaker (H) [15:18:29]: Jeg synes vel egentlig innlegget fra statsråden var opplyftende. Jeg tror faktisk vi er helt enige om at vi her har noen utfordringer som kan løses ved at også lærere fra andre land kan søke jobb og være en del av den norske lærermassen.

Når statsråden så entydig viser til at det er kommunene som er skoleeiere og plasserer 100 pst. av ansvaret der, er jeg ikke helt enig, for jeg ser ikke at det er veldig hensiktsmessig at eventuelt 430 kommuner skal drive markedsføring hver for seg i det mulige arbeidsmarkedet for utenlandske lærere i Norge. Jeg skulle ønske at statsråden i sitt neste innlegg kunne si: Ja, det ligger en verdifull og potensiell ressurs der, og man vil se på om man

fra nasjonalt nivå også kunne utforme kampanjer, eller at man eventuelt på andre måter gjennom norske utenlandsstasjoner osv. kunne være på tilbudssiden og markedsføre hvilke muligheter som ligger i norsk skole.

Jeg er enig med statsråden i at GNIST-kampanjen har skapt noen gnister, og forhåpentligvis skal vi høste mange kvalifiserte søkere til norsk lærerutdanning i årene fremover. Jeg er likevel redd for at ikke det alene skal være nok. Jeg tror det er viktig at vi rustet oss slik at vi er sikre på at norsk skole – når hele generasjoner av lærere skal gå av med pensjon de neste 5–10–15 årene – har nok påfyll av nye krefter.

Så har jeg også lyst til å si at vi med tanke på etter- og videreutdanning, som statsråden var inne på, har en ikke ubetydelig kompetansehevingsutfordring knyttet til de engelsklærerne som i dag praktiserer i norsk skole. Engelsk er, ved siden av norsk og matematikk, kanskje blant de aller viktigste fagene elevene har. Da tenker jeg at vi må ha en mer bevisst strategi for å sikre oss at også lærere i engelskfaget fyller på med studiepoeng og får formell kompetanse og godkjenning for å undervise på de trinnene de gjør. Det er jo også avdekket i den undersøkelsen som Statistisk sentralbyrå hadde, at det var veldig stor forskjell på lærerkvalifikasjonene på store ungdomsskoler sammenlignet med små ungdomsskoler. I et så viktig fag som engelsk er det klart at det er et potensial for å «låne» lærere fra andre engelskspråklige land, og det er et potensial for å gi elevene enda bedre kvalifiserte lærere.

Statsråd Kristin Halvorsen [15:21:50]: Jeg er helt enig med interpellanten i at vi har et stort potensial for å kunne øke kompetansen blant lærere – egentlig på et bredt spekter, men også blant språklærere. Når vi ser hvor mange det er som underviser i engelsk, og som ikke har noen formell kompetanse i engelsk, vet vi at vi har et stort forbedringspotensial. Jeg tror også at det kan være aktuelt for enkelte kommuner å rekruttere lærere i språkfag fra utlandet. Men vi ser også at det er et forholdsvis beskjedent antall lærere vi i dag godkjenner, som har bakgrunn fra utenlandsk utdanning, og at det ofte er lærere som allerede har praktisert en stund i skolen. De kommunene som sliter mest med å få tak i kompetente lærere, vil også være de som har størst utfordringer med å fylle en stilling for en lærer som ikke snakker norsk og bare er engelsklærer. Det vil gjelde mange mindre skoler i grisgrendte strøk. At staten skulle drive en aktiv rekrutteringskampanje rettet mot irske, arbeidsløse lærere, mener jeg burde henge sammen med om man også har noen stillinger å tilby, for aktivt å gå ut for å rekruttere lærerkrefter bør henge sammen med at man har noe som er fast fisk i den andre enden. Derfor mener jeg at dette er aktuelt for et samarbeid av kommuner innenfor KS-systemet. Det er fullt mulig for kommuner som kanskje sliter med rekruttering og har kompetansebehov i engelsk, å slå seg sammen og tenke i retning av en rekrutteringskampanje, eller for de litt større kommunene. Men jeg tror nok at i det øyeblikket staten selv går ut og nærmest tilbyr stillinger som vi ikke har, kan vi fort brenne oss litt. Det jeg mener burde være interessant, er om Oslo, som har muligheten

til å se hvordan man kan benytte seg av lærere som har dårlige kunnskaper i norsk, men gode kunnskaper i andre språk, og eventuelt andre kommuner kunne finne ut hvordan man mer aktivt kunne henvende seg mot utlandet, og eventuelt se hvordan man kunne koble norske lærere som har behov for kompetanseheving, med irske lærere som er gode i engelsk. Der finnes det også noen muligheter.

Anna Ljunggren (A) [15:24:56]: Det er tverrpolitisk enighet i denne salen om at læreren er den viktigste faktoren for elevenes læring. Derfor er det viktig å ha gode lærere. Jeg er glad for at vi har en kunnskapsminister som satser systematisk på lærerne, både for å øke statusen til læreryrket, få flere til å søke seg til lærerutdanningen og for å rekruttere flere til lærerstillingene. I dette bildet har vi også satsingen på etter- og videreutdanning og de skjerpede kompetansekravene for tilsetting i norsk, matematikk og engelsk på ungdomstrinnet.

Jeg synes det er bra at representanten Aspaker tenker nytt og annerledes om læreransettelser. Det er klart at hvis skoleeier i tett dialog med skolene kommer til at det i deres situasjon er ønskelig med lærere fra utlandet, og at de vil tilrettelegge for dette, så er det ingenting i veien for å rekruttere dem. Det følger med visse krav og forventninger knyttet til dette, som statsråden har redegjort for. Så vidt jeg har forstått, er skoleeierne godt kjent med vilkårene for å tilsette lærere fra andre land. Mange av de skoleeierne som uttalte seg i høringen, var takknemlige for den sentrale godkjenningsordningen. Forholdene er lagt til rette for at arbeidsgiverne og skoleeierne som mener det er fornuftig ut fra sin situasjon, allerede i dag skal kunne ansette kompetente lærere fra utlandet innenfor visse rammer. Denne åpningen er også tatt i bruk. I 2010 var det i underkant av 200 utenlandske lærere som fikk godkjenning fra Utdanningsdirektoratet, og året før var det snaut 100. Når det ikke er så mange arbeidsgivere eller skoleeiere som har prioritert å rekruttere fra utlandet, kan det være et uttrykk for at ikke så mange skoleeiere anser dette som en spesielt nærliggende løsning for deres situasjon. Det taler mot at man innfører aktivt oppsøkende kreative løsninger, men i stedet fortsetter den linjen som gir skoleeierne rom for å vurdere sin situasjon konkret.

Representanten Aspaker henviser i sin interpellasjonstekst eksplisitt til både småskoletrinnet og ungdomstrinnet. Det kan være grunn til å være mer tilbakeholden med å tilsette lærere uten gode norskferdigheter for små barn enn for ungdom på ungdomstrinnet eller i videregående opplæring. For de aller yngste barna kan det være utfordrende, men selvfølgelig løst innenfor gode pedagogiske rammer er det ikke helt utenkelig at en skoleeier går inn for å gjøre dette. Men det må vurderes konkret fra enkelttilfelle til enkelttilfelle.

Situasjonen stiller seg imidlertid annerledes for elevene på ungdomstrinnet og videregående, som har andre forutsetninger. Samtidig fikk jeg klare signaler fra Elevorganisasjonen i Nordland, Troms og Finnmark da jeg besøkte dem sist fredag. De hadde eksempler der deres videregående skole hadde rekruttert lærere fra Tyskland og fra Russland. Selv om dette var på videregående nivå, ble

språkbarrieren stor. De viste også til at det er store pedagogiske forskjeller mellom Norge og de to landene som de viste til. Vurderingen som arbeidsgiver og skoleeier gjør av eventuelt å ansette kompetente lærere fra utlandet, vil måtte avhenge av de fag og trinn som det er meningen at læreren skal undervise i. Men skoleeieren må også være klar over sitt ansvar for bl.a. språkopplæring og annen tett oppfølging for den enkelte læreren når dette gjøres. Dette betyr i praksis at tilsettingsansvaret og ansvaret for at det gis en god opplæring fortsatt bør være skoleeiers.

Jeg vil takke representanten Aspaker for å ha tatt opp denne interpellasjonen og sette dette på dagsordenen.

Svein Harberg (H) [15:29:11]: Det er ikke sikkert det hadde vært så veldig nødvendig å ta ordet i denne saken, for jeg synes det har vært fokusert godt på utfordringene så langt. Det har også vært en saklig og god dialog, selv om jeg egentlig savner et litt mer aktivt engasjement for å legge til rette for å benytte lærere fra andre land, ikke minst i språkopplæringen.

Grunnen til at jeg tok ordet, er at jeg må innrømme at for min egen del har bildet av språklæreren i skolen endret seg betraktelig. Fra egen erfaring har jeg altså et bilde av språklæreren som en særdeles dedikert lærer. Engelsklæreren var i et engelsktalende land i hver eneste ferie hvis det var mulig, og kunne alt om det landet, dets skikker og alt de driver med der. Lenger oppe i systemet var fransk-læreren i Frankrike, osv. – var veldig dedikert til det – og så opplever jeg altså nå, både i barneskolen og i videregående skole, at det er ikke slik lenger. Verden forandrer seg. De gode, gamle lærerne som hadde fordypning, og som virkelig var engasjert i de fagene, er ikke lenger der i samme grad. Det er en annen type lærere som er der. Jeg har selv barn i barneskolen, og jeg må jo si at jeg blir sjokkert når jeg opplever at mine døtre, som går i sjette klasse, har engelskundervisning i form av den gamle kassettpilleren som er lurt unna, og det gamle kassetttet med kassetter, der det går på «repeat after me». Det er ikke spesielt god og moderne engelskutdanning, men det er kanskje det tryggeste for en lærer som ikke er trygg på faget selv, og det viser resultatene. Det er selvsagt.

Ellers har jeg flere ganger det siste året gjort det samme som statsråden, nemlig møtt mange elevgrupper. Jeg har opplevd gang på gang at de tar opp dette selv, uten at det løftes fram av oss, som en utfordring. Vi har for dårlige språklærere, kommer de til oss og sier. Da er det jo viktig å ta det på alvor. Det vi aller helst vil, er selvfølgelig, som statsråden var inne på, å utdanne nye og gode norske lærere med god faglig fordypning i språk, og som dermed kan være helhetlige lærere for elevene, og greie det godt. Men vi er ikke der per i dag, og vi vet at det er en utfordring, og da er spørsmålet: Hvilke tiltak kan vi gjøre på kort sikt?

Jeg er helt enig i at de generelle kravene til lærere, også de som eventuelt kommer fra utlandet, må gjelde. Jeg ser for meg at skal man kunne gjøre dette med engelsklærere, eller med lærere i andre språk, må det være lærere som går inn i et team – som går inn i en sammenheng.

Når statsråden sier at det er opp til fylkeskommu-

ner, kommuner eller KS, forstår jeg det, fordi ansettelsesforholdet ligger der. Det må være stillinger – det kan være samarbeidsstillinger, og det tror jeg det kunne være mange steder, slik at man kunne organisere dette mellom flere skoler og kanskje mellom flere kommuner. Men det betinger jo at problemet erkjennes både i skolen og i kommunene, og at de fokuserer på det.

Det jeg håper at vi oppnår med denne interpellasjonen som Elisabeth Aspaker har reist, er at vi får oppmerksomhet rundt dette, og at dette virkelig er en utfordring som vi må ta på alvor. Jeg håper statsråden kan si at dette er noe man vil gripe fatt i og gjøre noe med. De ansvarlige har et hovedansvar for å gjøre det, de som ansetter, og de som har stillingene, men jeg håper også at statsråden kan peke på muligheten for å hente gode lærere, gode pedagoger, der det nå er ledige pedagoger i andre land, og legge til rette for overganger, slik at det kan være en god løsning å hente dem hit til landet, og at bl.a. realkompetansevurdering er en del av det. Kanskje statsråden også vil være villig til å gjøre en aktiv henvendelse overfor KS og se om de kan ta dette videre i systemet fordi vi får så mange tilbakemeldinger fra elever om at språkopplæringen er en utfordring i dag, fordi lærerne ikke er gode nok. Det er ganske spesielt når barneskoleelever kommer og sier det. De er borti språk så mange andre steder at de opplever dette konkret. Så dette var utfordringen til statsråden – aktiv deltakelse for kanskje å løfte dette fram som ett godt alternativ.

Tord Lien (FrP) [15:34:15]: Det er en viktig debatt vi har her i dag. Det er gledelig at vi har debatten, og ikke minst er det gledelig at ingen av dem som har hatt ordet så langt, forsøker å underkjenne det faktum at den faglige kvaliteten og disiplinkunnskapen til lærerne i den norske skolen er viktig for resultatene i den norske skolen. Det var ingen selvfølge verken på 1980-tallet, på 1990-tallet eller for så vidt ikke i det hele tatt fram til 2005. Så jeg mener at det er svært gledelig at vi nå tilsynelatende er enige om at kunnskap om disiplin og kunnskap om fag blant norske lærere er en god og viktig kvalitetsindikator på den norske skolen.

Det er åpenbart at vi ikke har tilstrekkelig av denne typen disiplinærfaglig kompetanse i skolen, og vi har ikke bare én arbeidskraftreserve, som interpellanten peker på, men for så vidt to: Vi har et betydelig antall mennesker i Vest-Europa som kan engelsk, og som har utdanning i engelsk – selvfølgelig spesielt i Storbritannia og Irland, men, som representanten Ljunggren var inne på, også i land øst for oss har man høy engelskfaglig kompetanse. Vi har også en annen arbeidskraftreserve, og det er alle dem som har kompetanse på språkfagene fra norske universiteter, som har en bachelorgrad, som har hovedfag eller mastergrad, eller mastergrad osv., i språkfag, men som ikke jobber i skolen.

Jeg synes representanten Ljunggren har et poeng når hun sier at spesielt i de ti første årene på skolen, og kanskje til og med også i videregående, er forståelse og kunnskap om det norske samfunnet, den norske skolen, og ikke minst det å kunne kommunisere på norsk, et greit parameter å ha med seg i debatten. Det er viktig at norske lære-

re også snakker norsk, selv om selvfølgelig kompetanse i engelsk, og for så vidt andre språkfag, er viktig.

Derfor kommer jeg til at vi på mellomlang sikt er nødt til i sterkere grad å fokusere på muligheten for å ta praktisk-pedagogisk utdanning ved norske universiteter. Det er helt åpenbart at mange av dem som har denne kompetansen, er i jobb i dag. Skal vi få dem inn i skolen, noe som kan være et mål for noen av disse, må vi forsøke å lage et regime – som noen universiteter er i ferd med å gjøre – som gjør at man kan ta praktisk-pedagogisk utdanning samtidig med at man holder en annen jobb. Det er en jobb som verken storting eller regjering kan gjøre alene, men det er en jobb vi må forsøke å gjøre sammen med norske universiteter.

Så er det noe annet jeg har lyst til å trekke inn i debatten, og det er å sørge for at flere norske studenter reiser til engelsktalende land, også til land som snakker andre språk, ikke bare de språkene vi har mye av i den norske skolen i dag, som fransk, spansk og tysk, men gjerne til land som Russland, Kina, Brasil og India for å lære språkene man har der, når forhåpentligvis interessen for å lære seg indisk og kinesisk i den norske skolen i framtiden blir stigende. Det er under 200 som lærer kinesisk i dag. Det er ikke et påtrengende kompetansebehov i verken 2011 eller 2012. Men når vi først diskuterer språkfaget i den norske skolen på generelt grunnlag, har jeg lyst til å si at vi allerede nå godt kan begynne å forberede oss på å skaffe oss den kompetansen framtidens velferdsstat og framtidens norsk eksportrettet økonomi har behov for.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [15:38:48]: Det er viktig å ha fokus på rekruttering av lærere i skolen. I tidligere tider var læreren, presten og lensmannen av de mest aktede i bygda. Sånn er det ikke lenger. Det kan vi være lei oss for, men det sier oss at det er andre ting enn kunnskaps- og trosformidling som er mest aktet i samfunnet nå for tida. Fakking av kjeltringer er for så vidt fortsatt aktet. Samtidig har lærer- og presteyrket litt av det samme i seg: Det er nesten å se på som et kall. Du blir ikke prest eller lærer for å tjene mest mulig penger. Det er andre ting som gjør deg rik.

Da jeg satt på toget innover til Oslo i går, overhørte jeg en samtale mellom tre gutter i 15-årsalderen. Det var ingen andre i vogna enn meg, og det guttene sa, var ikke til å unngå å høre. De snakket om skole, og jeg begynte å høre etter da den ene gutten sa: «Hun er den mest awesome læreren ever, ass. Jeg bare kooser meg såå på skolen!» En drømmesituasjon for en lærer! Det er antakeligvis en lærer med god kunnskap både om faget sitt og om hvordan en får unger til å bli motivert og motta læring på en god måte. Jeg nevner dette fordi det er viktig å vise at det skjer utrolig mye bra i skolen, sjøl om vi ikke støtt får inntrykk av det. Innslaget av engelsk var jo der.

Representanten Aspaker skal ha ros for å sette rekruttering på dagsordenen. Som vi har hørt kunnskapsministeren si, har regjeringa satt i gang en rekke tiltak for å rekruttere norsk ungdom til å bli lærere.

Import av utenlandske lærere med annen språklig bakgrunn kan bare være et pluss for oss. Dersom lærere står

i kø i Irland for å komme til Norge, regner jeg med at ingen har noe imot det dersom de oppfyller de kravene som stilles til dem, slik utdanningsministeren har pekt på.

Når vi har en interpellasjonsdebatt om lærerrekruttering, gir det meg en mulighet til å peke på utfordringen knyttet til å få mange nok og gode nok faglærere i skolen – mer enn bare engelsklærere. Det er ikke tvil om at vi trenger engelsklærere med god fagkunnskap i dag. Verden er blitt en annen, og elever i dagens ungdomsskole prater nok både bedre og oftere engelsk enn det vi gjorde. Men jeg velger likevel å ta en liten avstikker til rekruttering av andre typer faglærere. Skal vi ha god musikkundervisning, kunst- og håndverksundervisning eller god undervisning i mat og helse, er faglæreren viktig. Her mener jeg vi har mye å hente, ikke minst ved å vise fram mulighetene læreryrket gir, til dem som i dag har jobber innenfor andre bransjer.

Rekruttering handler ikke bare om å rekruttere fra ungdomsgruppen, men også fra folk som har vært i arbeidslivet tidligere, og som kanskje kunne tenke seg inn i læreryrket, akkurat som representanten Harberg pekte på, sjølsagt ved å kvalifisere seg for også å oppnå pedagogisk kompetanse og relevant yrkest teori.

Forrige fredag var jeg på Øyrane vidaregåande skule i Førde. Skolen er en yrkesfaglig skole med 32 klasser fordelt på mange ulike yrkesfag. Jeg fikk god anledning til å diskutere noen av problemstillingene knyttet til bl.a. rekruttering med ledelsen og deler av personalet. De pekte nettopp på utfordringen i forbindelse med rekruttering av faglærere, spesielt innenfor tekniske og industrielle fag, der de kunne hente god kompetanse fra folk som har jobbet i industrien eller i andre bedrifter. De må selvsagt ha noe påfyll for å oppfylle de pedagogiske kravene, men de var opptatt av at en måtte gjennomgå problematikken knyttet til realkompetanse.

Jeg tror de har et godt poeng. Senterpartiets innspill til kunnskapsministeren i dagens interpellasjonsdebatt om rekruttering av irske engelsklærere blir altså å følge opp innspillet fra Øyrane vidaregåande skule om å gjennomgå regelverket knyttet til realkompetansevurdering og sette behovet for faglærere også innenfor praktiske fag høyere på dagsordenen. Med mitt kjennskap til kunnskapsministeren er jeg viss på at vi vil få anledning til å diskutere dette videre ved en senere anledning.

Så bare kort til språkopplæringa i norsk skole. Jeg er veldig glad for at det ikke er et obligatorisk 2. fremmedspråk i skolen. Senterpartiet har ikke tro på at alt blir bedre bare alle elever har like mange timer i alle fag.

Elisabeth Aspaker (H) [15:43:18]: Jeg vil takke for en god og konstruktiv debatt. Det er liten tvil om at det er bred enighet om at vi her har noen særlige utfordringer som vi bør ta fatt i, før det er for sent.

Jeg tror barn og ungdom i dag er veldig åpne for språk. De som er glad i data og spill, er vel fostret opp med engelsk fra de kanskje var en neve store og i stand til å trykke på de første tastene på datamaskinen.

Når det er sagt, er jeg også enig med Anna Ljunggren – var det vel – som var inne på de aller laveste trin-

nene i skolen. Jeg ser kanskje heller ikke for meg en engelskspråklig engelsklærer som står og underviser elevene. Det var jeg også inne på i mitt første innlegg.

Når det så gjelder departementets rolle, er jeg svært klar over at det finnes få statlig ansatte lærere. Derimot synes jeg at staten burde bruke sitt apparat til også å informere om at det på dette området faktisk finnes noen muligheter i norsk skole dersom man befinner seg i utlandet og behersker et fremmedspråk som det undervises i i Norge, slik at man dermed kunne søke seg dit. Så tenker jeg at hvis de største kommunene i Norge mer aktivt benyttet seg av muligheten til å rekruttere engelsklærere utenfra, ville det frigjøre ressurser som kunne komme mindre kommuner som ikke var i stand til å rekruttere på samme måte, til gode. Jeg tror at vi må se at det her kan være en vinn-vinn-situasjon dersom de som er store nok til å kunne benytte en sann mulighet, faktisk gjør det.

Så synes jeg at statsråden var inne på noe veldig spennende når hun antydte at man kunne se for seg en utvekslingsordning med de lærerne som kommer utenfra. Jeg brukte irske lærere som case, men jeg var i mitt innlegg også inne på at man kan tenke seg lærere fra andre deler av verden, og at man derfra kan rekruttere kompetente lærere til Norge som kan gå inn i jobb her. Man kan jo tenke seg at man som et ledd i etter- og videreutdanningsstrategien faktisk la til rette for at norske lærere som ville heve sin språkkompetanse, fikk anledning til å gjøre det i språkets hjemland. Vi vet jo at det er en mye mer effektiv måte å lære på, hvis man ikke bare lærer språket i de timene man studerer, men faktisk også må praktisere språket i det daglige der man er.

Jeg vil takke for en god debatt, og så imøteser jeg at man kanskje kan ta noen flere initiativ, at man kan få til en dialog med KS og se på om det kan være til kommunenes beste om de største, som er i stand til det, også kan se på om utenlandske lærere kan være en mulig ressurs i en situasjon hvor vi mangler kompetanse i mange fag.

Statsråd Kristin Halvorsen [15:46:35]: Jeg kan ikke spore at det er store konflikter og uenigheter i denne debatten. Det jeg kan gjøre nå, er å ta med meg noen av de forslagene som har kommet, til de neste møtene vi har i GNIST-samarbeidet, som dreier seg om rekruttering, hvor både KS, Utdanningsforbundet og andre er til stede, for å se om dette er en idé som kan tas opp videre der. Men jeg tror at de som først og fremst skal stå for rekrutteringen, også må ha noen stillinger å tilby. Uansett er det en mulighet å diskutere.

Så til noen av de kommentarene som har kommet. Det er veldig mange barn som har en helt annen kontakt med engelsk i dag enn de hadde før, men de har ofte litt høyere selvbylde enn kunnskaper i engelsk. Det jeg ofte hører fra barn, er at de flirer litt av engelsklærerens uttale, og dermed tror at de heller ikke har noe å fare med når det gjelder grammatikk eller pugging av glosser. Men man lærer ikke språk uten å trene og pugge noen kjernekunnskaper. Så jeg vil ikke være så engstelig hvis det en gang iblant kommer en unge hjem med f.eks. en cd og beskjed om å trene etter et språkkurs som man gjennomgår, for det

ligger mye trening bak det å beherske et språk godt. Jeg pleier alltid å forsvare alle lærere, også språklærere, som YouTube-barna våre okker seg litt over.

Jeg har selv sjelden kontakt med tysk, men fordi jeg hadde en utrolig god tysklærer for 32 år siden, er det fremdeles mye av tysklærer Njåls kunnskaper fra Skien videregående skole på slutten av 1970-tallet som sitter som spikret. Men språk er ferskvare. Det krever både grunnkunnskaper og at man bruker det ofte. Det krever at man hele veien har interesse for språk, og det tar faktisk seks-sju år å lære et nytt språk så godt at man behersker litt mer avanserte faglige tekster osv.

Vi ønsker oss ikke bare generelt gode engelskkunnskaper, men vi ønsker oss også bedre engelskkunnskaper, og derfor tror jeg at engelsklærere har noe å fare med selv om ungene våre kanskje er litt mer bortskjemt med å høre engelsk i alle andre sammenhenger.

Jeg er helt sikker på at lærere som har noen av de språkene vi har som fremmedspråk, som sitt eget morsmål, kan være viktige bidragsyttere i opplæringen. Jeg tar med meg de ideene som har kommet i debatten, når vi diskuterer hvordan vi skal gå videre med GNIST-samarbeidet. Og jeg er helt sikker på at det vil være både fylker og kommuner som har interesse av å følge opp de ideene som har kommet.

Presidenten: Debatten i sak nr. 7 er avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Vi skal da gå til votering over sakene på dagens kart.

I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Ivar Kristiansen satt fram et forslag på vegne av Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en ny helhetlig befalsordning for Forsvaret.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:162 S (2009–2010) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine M. Eriksen Søreide, Ivar Kristiansen, Peter Skovholt Gitmark, Lars Myraune og Gunnar Gundersen om en ny helhetlig befalsordning for Forsvaret – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre ble innstillingen bifalt med 76 mot 18 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.58.17)

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Tore Nordtun på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 2 og 3, fra Peter N. Myhre på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 4 og 5, fra Peter N. Myhre på vegne av Fremskrittspartiet

Forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en unntaksbestemmelse knyttet til foreldelsesfristen i forbindelse med opprettelse av ny rettighet for soldater som har avtjent utenlandsoperasjoner, slik at dette blir gjeldende fra 1978, og at rettighetene for de som har tjenestegjort fra 1978, likestilles med de rettigheter som gjelder fra 2010.»

Forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet, lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med en maksimal erstatning på 65 G ved 100 pst. varig ervervsmessig uførhet for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner. Erstatningen foreslås redusert forholdsmessig med restervervsevnen.»

Forslag nr. 5, fra Fremskrittspartiet, lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilpasse erstatningsordningene for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner, den såkalte særskilte kompensasjonsordningen, slik at den også dekker dem med fysiske skader.»

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget ber regjeringen tilpasse bestemmelsen knyttet til oppfølgingsansvaret slik at oppdagelsestidspunktet blir gjeldende som rettighetsgivende i de tilfeller der skaden oppdages etter at det normale oppfølgingsansvaret er opphørt. Dagens praksis med at alle som har tjenestegjort i utenlandsoppdrag for Forsvaret når som helst kan kontakte Forsvaret for oppfølging, videreføres.

Presidenten: Forslagene nr. 3, 4 og 5 samt innstillingen fra komiteen, fremmet av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å føre opp på dagsordenen som egne saker i et senere møte.

Det blir så votert over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Vedtak til lov om endringer i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven)

I

I lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 a første og andre ledd skal lyde:

Personell som tjenestegjør og har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, har, ved behov, rett til psykiatrisk og psykologisk oppfølging fra Forsvaret i fem år etter endt tjeneste. Forsvaret har plikt til å tilby slik

oppfølging og til å sørge for at overgangen til det sivil helsevesenet skjer på en for personellet betryggende måte.

Forsvaret har plikt til å tilby annen oppfølging i fem år etter endt tjeneste i den grad det er rimelig ut fra personellens helsetilstand og økonomiske stilling, tjenesteforholdets varighet og forholdene ellers.

II

Loven trer i kraft straks.»

Høyre og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble med 49 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.59.56)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 8:28 LS (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal om styrking av rettigheter for veteraner etter internasjonale operasjoner. Endring i forsvarspersonelloven – vedlegges protokollen.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ble bifalt med 49 mot 47 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.00.30)

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 21 (2009–2010) – om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 6 og 7 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 8 [16:01:39]

Referat

1. (185) Digitalisering av radiomediet (Meld. St. 8 (2010–2011))
2. (186) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ib Thomsen, Christian Tybring-Gjedde, Solveig Horne og Øyvind Korsberg om å åpne «Grotten» for allmennheten (Dokument 8:81 S (2010–2011))
Enst.: Nr. 1 og 2 sendes familie- og kulturkomiteen.
3. (187) Samtykke til å setje i kraft ein overeinskomst mellom Kongeriket Noreg og Fyrstedømmet Andorra om opplysningar i skattesaker, underskriven i Paris 24. februar 2010 (Prop. 66 S (2010–2011))
Enst.: Sendes finanskomiteen.

4. (188) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Linda C. Hofstad Helleland og Bent Høie om mer mangfold, kvalitet og valgfrihet i velferdssektoren (Dokument 8:79 S (2010–2011))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
5. (189) Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Albania og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Albania, begge av 17. desember 2009 (Prop. 67 S (2010–2011))
Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
6. (190) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Jan-Henrik Fredriksen, Ingebjørg Godskesen, Arne Sortevik, Åge Starheim og Gjermund Hagesæter om snarest å sette i gang arbeid med heving av ubåten U-864 og fjerning av kvikksølvlasten på 67 tonn (Dokument 8:78 S (2010–2011))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.03.
